

สารนิพนธ์

ของ

สมเด็จพระญาณสังวร

(สุธมฺมมโน)

1. मन्मथः ✓
2. मन्मथः ✓
3. मन्मथः मन्मथः
4. मन्मथः मन्मथः
5. मन्मथः
6. मन्मथः ✓
7. मन्मथः ✓
8. मन्मथः मन्मथः मन्मथः
9. मन्मथः मन्मथः ✓
10. मन्मथः मन्मथः मन्मथः मन्मथः
11. मन्मथः

สารบาณ

1. คุณศีล (พ.ศ.2480)
2. นิทานคติสั้น ๆ 3 เรื่อง (พ.ศ.2481)
3. นิทานสุภาษิต (พ.ศ.2481)
- ✓ 4. ชาคกสาธกกรรม (พ.ศ.2482)
5. ทางศรัทธา (พ.ศ.2482)
6. การถือพระพุทธศาสนา (พ.ศ.2483)
7. อนุโมทนาภาดา (พ.ศ.2483)
8. เรื่องศึกษา (พ.ศ.2484)
9. เรื่องคำสัตย์ (พ.ศ.2485)
- ✓ 10. ความรูประมาณในอาหารหารบริโภค (พ.ศ.2485)
11. ศิลและทฤษฎีที่ดี (พ.ศ.2486)
12. มูลเหตุกรรมเนียมถวายผ้ากฐิน
และผ้าป่า (พ.ศ.2496)
13. เรื่อง หองสมุด (พ.ศ.2499)

การทำบุญ

พระมหาเจริญ สุวฑฺฒโน ป. ๘ วัดบวรนิเวศวิหาร
เรียบเรียง

คำว่าการบุญ ๆ น ปรกอบช้นด้วยธาตุขำระฟอกต่าง เหตุฉะน
จึงอ้างได้ว่า สภาพใดบริสุทธ์สะอาดปราศจากมดทินโทษ สภาพนั้น
เป็นบุญ โดยตรงบุญเกิดช้นที่จิตต์แต่ดั่งด่มเนื่องด้นิทเป็นบารมีอยู่
ในจิตต์ คิดเป็นด้นคานเครื่องด้นค้อมดในภพภายหน้า ด่มด้วยพระ
บารัพุทธภาษิตที่ตรัดคู่กับบาปว่า:—

อุโภ ปุณฺณณฺจ ปาปณฺจ	ยิ มจฺโจ กุรุเต อีธ
ตณฺหิ ตสฺส สกั โหติ	ตณฺจ อาทาย คจฺฉติ
ตณฺจสฺส อนุกั โหติ	ฉายาว อนุปายินิ.

แปลความว่า บุญแต่บาปทั้งด้องอันใด ที่ด้นคัวทำไว้ในโลกน
บุญบาปอนันน เป็นของมุนน มุนนพาบุญบาปนไป บุญบาปน
ยอมคิตมุนนไปคจเงาทอดตามคัวไปฉะนน ดงน.

ตั้งใจรักษาสิ่งที่พุทธศาสนิกชนมาทานรักษากันอยู่ ถัดมาโดยความเป็น
 คัดแต่ คัดดีกษาบดที่รักษาได้ถึงคุณันท์ จนจิตต์เชิงไม่พยัควิปริตคิด
 ตวงตะเมิต ภายใไม่เกิดกบฏเป็นปฏิปัตย์ต่อภายนอก ภายวาจาจิตต์
 เป็นปกติราบรณเรียบรอยถึงกันหมด จิตเป็นคัตแต่ ผู้มีคัตยอมปรากฏ
 เป็นผู้มการงานวาจาแตะอาชพอนชอบ ซื่อว่าเป็นผู้ให้ภัยแก่ดรรพสัตว์
 ย่อมได้รับความปลดอดภัยเป็นผล เมื่อกล่าวโดยความคัตเป็นเครื่อง
 กำจัตโทษะ ผู้มีคัตยอมได้รับผลคือความงามด้วยประการทั้งปวง.

ภาวนา ได้แก่การปฏิบัติอบรม ให้ได้มาริแตะบัญญัติเกิดขึ้น
 การปฏิบัติอบรมให้เกิดมาริ เรียกว่าสมถภาวนา ได้แก่การปฏิบัติ
 หิตจิตต์ให้แน่แน่ว ด้วยความบังคัตจิตต์ให้คิดไปในอารมณ์อันเดียว
 มีให้คิดไปในพระพุทธรคูนเป็นอาทิ สมถภาวนานัน เป็นเครื่องปราบ
 นัวรรณธรรมมีกามฉนัทเป็นต้นให้สงบราบคาบ ล้วนความปฏิบัติอบรม
 ให้เกิดบัญญัติ เรียกว่าวิปัสสนาภาวนา ได้แก่การปฏิบัติหิตคัตคัตให้
 เห็นจริงตามหตถอนิจจตาทุกขตาแตะอนัตตตาที่ทานผู้รูได้วางไว้แตะ
 วิปัสสนาภาวนานัน เป็นเครื่องเบ็ดเครื่องหุ่มห่อจิตต์ให้มิตมิต คือ
 โมหะออกจากจิตต์ เมยจิตต์ให้เห็นัจจธรรมคือความจริงตามกาดัง
 วิปัสสนา บัญญาที่ให้ดำเรัจกิจ แม้ในทางโลกก็ตองอาศัยหตถภาวนา
 ทั้งตองนคัจเฉยวกัน สมถภาวนาย่อมให้ความม่นคงเค็ดเค็ดเฉยบ
 ชาติ วิปัสสนาภาวนาย่อมให้ไหวพริบแตะความฉลาดเฉยบแหตม คิง
 แต่อย่างคัจจนถึงอย่างตุดตุด.

ผู้บำเพ็ญบุญญกิริยาวคฤคังวิดิชชนามาณะน เรียกว่า "ทำบุญ"
ผู้ทำบุญย่อมเป็นผู้มีกรรมอันบริสุทธ์สะอาดปราศจากโทษ จึงเป็นคน
บริสุทธ์สะอาด ย่อมได้รับความบันเทิงในทิ่ทั้งปวง และพิจารณา
เห็นกรรมอันบริสุทธ์สะอาดหมดจดเป็นบุญของตน ย่อมบังเกิดความ
บันเทิงอันใจยังชน สัมด้วยคาถาประพันธ์พุทธภาษิตว่า:—

อิธ โมทติ เปจจ โมทติ กตปุณฺณโย อุกยตฺถ โมทติ

โส โมทติ โส ปโมทติ ทิสฺวา กมฺมวิสุทฺธิมตฺตโน.

แปลความว่า ผู้มีบุญอันกระทำไว้แล้ว ย่อมบันเทิงในใดกน
ตะไปแล้ว ย่อมบันเทิงในใดกนทั้งสอง ผู้นั้นเห็นความบริสุทธ์แห่งกรรม
ของตน ย่อมบันเทิงแล้วบันเทิงเล่า ดังนี้.

บุญให้ความสุขแซมชนครายเทวถึงสิ้นชีวิต ผู้ทำบุญจึงชื่อว่า
บันเทิงในใดกน และบุญย่อมเป็นกตยาณมิตร คิดตามเป็นเงาตาม
ตัวไปคอยคั่นนรับผู้ทำบุญด้วยสุขสมบัติ คุจญาติมิตรผู้คอยอยู่เห็น
ญาติมิตรที่รักสนิทผู้จากไปไกลกตบมา ก็ยินดีปรดาตคั่นนรับด้วยสุข
สมบัติมีชาวหน้าทอยู่อาศัยเป็นคั่นนนั้น สัมด้วยคาถาประพันธ์พุทธ-
ภาษิตว่า:—

จิริปปวาสี ปุริสี ทูรโต โสติถิมาคตี

ฉาตี มิตฺตา สุหชฺชา จ อภินนฺทนฺตี อาคตี

ตเถว กตปุณฺณญจ อสุมา โลกา ปรี คตี

อภินนฺทนฺตี ปุณฺณานิ บิยฺ ฉาตี ว อาคตี.

แปลความว่า ญาติมิตรและเพื่อนผู้หวังดี ย่อมบันเทียงยินดีต้อนรับ
 รับบุรุษศัตรูผู้จากไปนาน ถึงความสวัสดีคึกคักมา ฉนั้นใด บุญทั้งหลาย
 ย่อมยินดีต้อนรับผู้ทำบุญไว้แล้ว ซึ่งคาดแคล้วจากโลกนี้ไปสู่ปรโลก
 เบื้องหน้า ตูจญาติมิตรต้อนรับญาติที่ตนเห็นหาผู้กตัญญูมาถึง ฉนั้นน.

อนึ่ง เมื่อความต้องการจะประกอบธุรกิจใด ๆ เกิดขึ้น ย่อม
 จำปรารถนาสหายเป็นมิตรในงาน ธุรกิจนั้น ๆ จึงจะดำเนินไปได้
 ตามประสงค์ฉนั้นใด บุญที่ทำได้ก็ฉนั้นน คือบุญย่อมเป็นมิตรคอยสนับสนุน
 หนุนส่งของอุตสาหกรรมเป็นที่ปรารถนาต้องการ ตูจมนุษย์กตัญญูคอย
 คัดขันดาตให้เป็นที่ไปในดีมีปรายภาพ ชื่อนเป็นบุญญาภานุภาพอันน่าเห็น
 เป็นอัครจริย คือตามคาถาประพันธ์พุทธภาษิตว่า:—

สหาโย อตถชาตสุส โหติ มิตฺตํ ปุณฺณํ

สยํ กตานิ ปุณฺณานิ ตํ มิตฺตํ สมปรายิกํ.

แปลความว่า ทุกครั้งไป สหายเป็นมิตรในงาน ของผู้เกิด
 ความต้องการประกอบธุรกิจ บุญที่ทำได้เองก็เช่นเดียวกัน คือ บุญ
 นั้นเป็นมิตรติดตามไปอำนวยความสะดวกให้ในดีมีปรายภาพ ดังน. เพราะ
 เหตุนี้ ผู้ทำบุญจึงขอว่าย่อมบันเทียงในโตกหน้า.

บุญอย่างสูงที่ปรากฏเป็นอริยมรรค จักชำระฟอกต่างบาปอกุศล
 กิเลสกรรมให้หมดไป เป็นเหตุอำนวยให้บังเกิดถึงนิพพานสมบัติ ได้
 ในพระบาลีพุทธภาษิต ที่ตรัสยอมตสมัคที่พึงได้ด้วยบุญว่า:—

มานุสีกา จ สมปตติ เทวโลกะ จ ยารตี

ยา จ นิพพานสมปตติ สัพพเมเตน ลพภติ.

แปลความว่า มนุษย์สมบัติ ๑ ฤดีสมบัติในเทวโลก ๑ นิพพาน-
สมบัติ ๑ สมบัติทั้งหมดนั้นได้ด้วยบุญ ดังนี้.

บุญมีอยู่เพียงใด ย่อมอำนวยให้เป็นผู้บริสุทธ์สะอาดเพียงนั้น
และบริสุทธ์ใดเพียงใด ก็ทำให้เกิดความบันเทิงยินดีในเมื่อระลึกเห็น
เพียงนั้น ไม่ว่าจะในโลกนี้และโลกอื่น หรือที่พ้นจากโลกทั้งสองนี้ และ
ให้ได้รับผลดีมีประการต่าง ๆ ซึ่งทุกถ้วนถ้วนประมวดในความดี
สมบัติจริงตามที่สมเด็จพระบรมผู้คตทรงตรูปรูปัญญาโดยผล ครั้นเป็นพระ
พุทธนิพนธ์ภาษิตไว้ว่า สุขสุเสติ อธิวจันิ แปลความว่า คำว่า
บุญ เป็นชื่อของความดี ด้วยประการฉะนี้.

ท่านผู้มีศรัทธาบริจาคบำรุงมหาบุญ ๆ ชื่อว่าเป็นผู้ทำบุญไว้ มี
บุญนิชิ ชุมทรัพย์คอบุญดำหรับตน หากพิจารณาตามนัยพระพุทธร-
นิพนธ์ภาษิตว่า แม้ในข้อว่า 'ผู้มีบุญอันกระทำไว้แต่บัดนี้ถึงในโลก
ทั้ง ๒' ดังนี้ ก็ควรปรัศยนิคิดและอุ้ใจในคติของท่าน ทั้งในปัจจุบัน
และภายหน้า ขอควรอนุโมทนาอย่างยิ่งนี้.

อรหิ สมมาสมพุทโธ อุตตมัม ชมมมชฌคา

มหาสงฆัม ปโพเชสิ อิจเจตัม รตนตตยัม.

พระอรหันต์ผู้มีมาตัมพุทเจ้า ได้ทรงบัตดุธรรมอันสูงส่งสุดแล้ว
ทรงตั้งอันสงฆัมหมู่ใหญ่ให้ครัดรู้ตาม พระพุทฐ์ พระธรรม พระสงฆัม

ทั้ง ๓ น รวมเรียกว่าพระรัตนตรัย.

รัตนตยานุภาเวน

รัตนตยเตชสา

อุปททวนุตรายา จ

อุปสคคา จ สพฺพโส

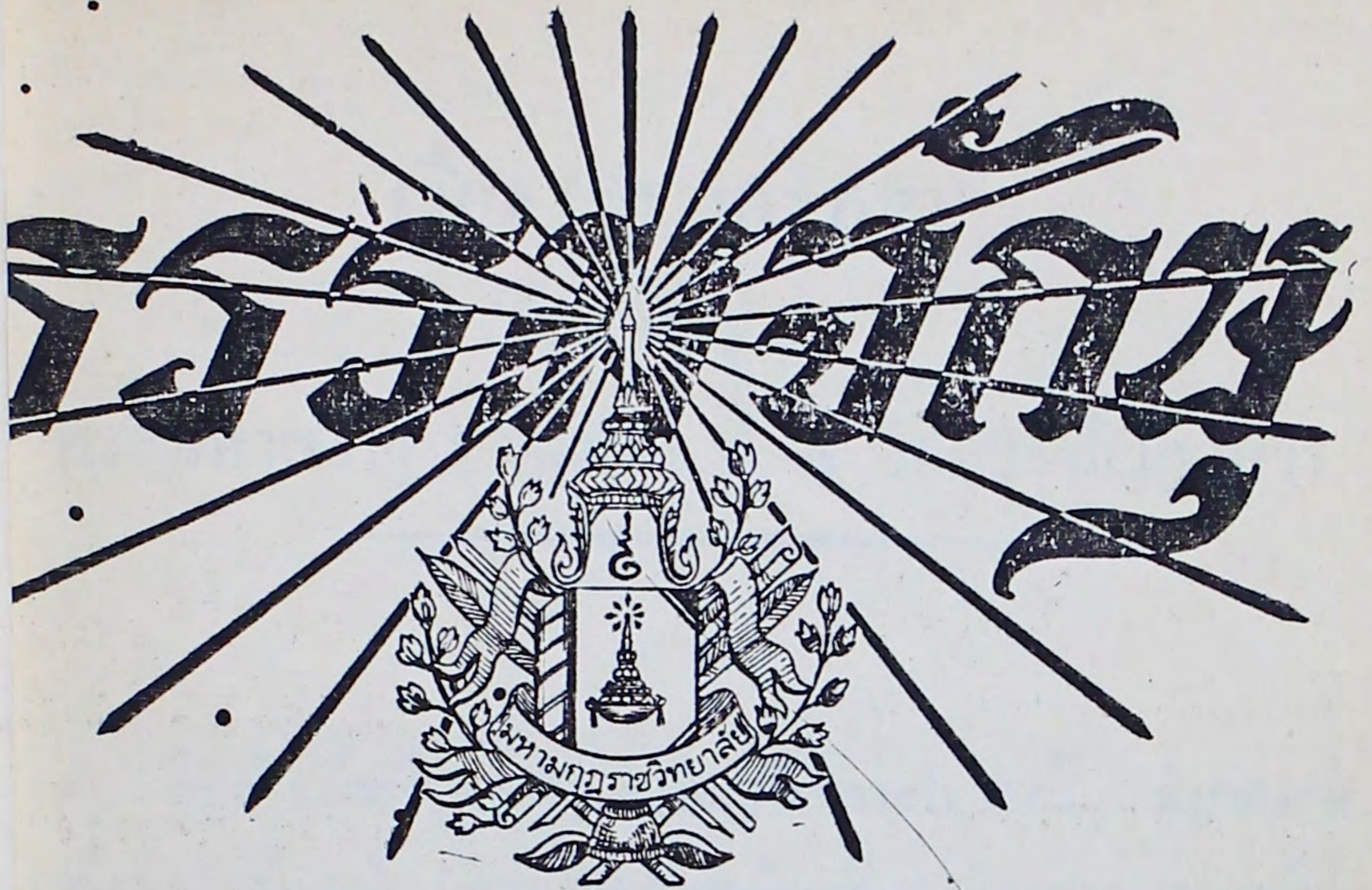
มา กทาจิ สมฺมุสฺสีสุ

[อุปตถมฺภกสาธโว].

ด้วยเตชานุภาพแห่งพระรัตนตรัยที่ได้อ้างพระนามด้วยพระราช-
 นิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชเจ้าอยู่
 หวัน ขอตั้งรพอุปัชฌ์ทวนุตรายาและอุปสคคัฏฐุ อย่าได้มีมาถูกต้อง
 พ้องพานท่านดำรงคุณผู้อุปถัมภ์บำรุงมหาภูมิพลราชวิทยาดัย ตลอดจน
 ท่านผู้ปฏิบัติชอบทั้งปวง และขอให้สัมบูรณ์ด้วยพระอนามัย มีความ
 ศดองสะดวกในอันข้ามดวงอุปสคคัฏฐุซึ่งหากจะมีมา ประกอบสัมมา-
 อาชวะและกรณียกิจให้ดูดวงไปด้วยดี ตรายเท่าใดบัดนี้ดุคฤภอรรถอิฏฐู-
 ฆต และอภิมอยู่ในอริยธรรมที่พระสุคตทศพลประกาศไว้ จงทุกท่าน
 เทอญ.

พิมพ์โดยกรมการศาสนา
 เล่ม ๒๕ หน้า ๑๒
 ก.ม.ศ. ๒๔๘๓.

เล่ม ๒๕ ตอนที่ ๒ ประจำเดือน พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๒

พระสุตตันตปิฎก สามเณรสาข ป. ๖ แผลด

มงคลกถา ของ พระสุพจนมุนี

อานิสงส์ของการจงกรม ของ พระมหาวิน ป. ๕

นิทานสุภาษิต ของ พระมหาบุญรอด ป. ๘

ทางศรัทธา ของ พระมหาเจริญ ป. ๘

เรื่อง " สันโดษ " ของ เจ้าหน้าที่กองบรรณาธิการ

แผนกตอบคำถามผู้อ่าน

๑๓๑ ๑๓๑ ๑๓๑

เรื่อง "ทางศรัทธา"

ของ

พระมหาเจริญ สุวฑฒโน ป. ๘ วัดบวรนิเวศวิหาร

คิดปวิทยาทางปวงและวตถุทั้งหลายในโลกนี้ มีมากมาย
 เหลือที่จะคณนานับ. คิดปวิทยาและวตถุนี้ ๆ โดยมาก มนุษย์คน
 เดียว ยุคเดียว ไม่สามารถคิดค้นวางหลักฐานไว้ทุกอย่างทุกประการ
 อย่างเรียบร้อยได้ มนุษย์ยุคที่ ๑ สามารถคิดค้นคิดปวิทยาและ
 ประดิษฐ์วตถุได้เพียงนี้ มนุษย์ยุคต่อ ๆ มา ภายหลังจากต่อมาและคิด
 แปรดแก้ไขเพิ่มเติมให้ดีขึ้นบ้าง คิดค้นใหม่บ้าง เป็นดั่งนี้ เพราะ
 ฉะนั้น ในบัดจุบนานจึงมีคิดปวิทยาที่นักปราชญ์วางหลักไว้เป็นอันมาก
 ผิดถุก ๆ ที่ประดิษฐ์ขึ้นใช้เป็นอันมาก แม้ในอนาคตก็คงคิดแก้ไข
 ดนยง ๆ ขึ้นใหม่ทดแทนดู ถ้าฟังบัญญัติของมนุษย์ในบัดจุบนาน
 ถ้าสามารถประดิษฐ์วตถุ และวางหลักคิดปวิทยาไว้ได้ถึงเพียงนี้ไม่
 ผู้ที่มีความคดน้อย ย่อมนิยมชมชื่นแต่บัญญัติแห่งมนุษย์ใน
 บัดจุบนาน และเหยียดดูถูกบุรพชนของตนเอง แต่ผู้ที่มีจรรยา
 เรือที่เรียกว่าโยนิได้มนต์การ ย่อมพินิจนบถอบุรพชน หรือโบราณ
 นเป็นอย่างดี โดยฐานเป็นผู้ร่วมกันก่อเกิดคิดปวิทยาและประดิษฐ์
 ๑๗๘๒

อีกประการหนึ่ง เป็นธรรมดาที่มนุษย์คนหนึ่ง คิดหาเหตุผล ในการประติษฐิวัตถุหรือในคิดปวิทยานั้น ๆ ได้ มนุษย์อีกคนหนึ่ง ไม่สามารถคิดเช่นนั้นได้ เมื่อเห็นว่าเหมาะเจาะดีแล้ว ก็นำเอาไปใช้ ไปศึกษา และปฏิบัติตาม.

กล่าวโดยฉะเพาะคิดปวิทยา. หมู่ หรือคณะ หรือว่าบุคคล ที่จะบรรลุความเจริญ จำต้องนับถือความรู้ของกันและกัน จำต้อง ศึกษาแตกเปิดต้นความรู้ของกันและกัน ซึ่ง จะเห็นได้จากการ เถาะเรียนศึกษา ในสมัยที่การศึกษายังไม่เจริญ ก็กล่าวกันว่า เป็น สมัยที่ยังไม่เจริญ ส่วนในสมัยที่การศึกษาเจริญ ก็กล่าวกันว่า เป็น สมัยที่เจริญ ก็ควรเถาะเรียนศึกษานั้น ก็คือการศึกษาความ เรียบรู้ของผู้อื่นให้ตนรูปร่างตนเอง เพราะเหตุนี้ ผู้มุ่งความเจริญ จึงพา กันพยายามศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศตามกำลังสามารถ เป็นข้อแสดงถึงความเอาอย่างหรือความตามกันในทางความรู้ แม้ ในทางความประพฤติก็จุดเดียวกัน. เด็กก็ดี ผู้ใหญ่ก็ดี ทำดีหรือ ทำชั่วด้วยวิธีใด ๆ ก็ตาม ส่วนแต่เอาอย่างกันเป็นส่วนมาก. มิใช่ แต่ความรู้และความประพฤติเท่านั้น แม้ความเชื่อก็เหมือนกัน ทั้งนี้ เพราะความเชื่อย่อมอิงอยู่กับความรู้ คือเมื่อรู้อย่างใด ก็มักเชื่อ อย่างนั้น และเมื่อเชื่ออย่างใด ก็มักถือปฏิบัติอย่างนั้น เช่นความ เชื่อของผู้คน ความเชื่ออย่างหนึ่งบางอย่างพระพุทธเจ้าทรงนิยาม บาง อย่างไม่ทรงนิยาม ที่ทรงนิยามคือศกาคคโพธิสัตถา ความเชื่อพระ

อนุญาตรัฐของพระศากตเจ้า เพราะเหตุนี้ จึงทรงยกเป็นกาดัง
 ำคัญประการแรก ในพดสูตร โดยนัยพระบาติว่า อธิ ภิกขเว
 อริยสาวโก สทุโธ โหติ สทุทหติ ตถาคตสฺส โโพธิ เป็นอาทิ
 แปลความว่า "ภิกษุทั้งหลาย! อริยสาวกในพระธรรมวินัยนี้ ย่อม
 ับน้อมความเชื่อบัญญัติรัฐของพระศากตว่า แม่เพราะเหตุนี้ พระ
 ุ้มพระภาคินนเป็นผู้ควร รัตรูเองโดยชอบ ถึงพร้อมด้วยวิชา
 และข้อปฏิบัติเครื่องดำเนินถึงวิชา เสด็จไปดี รั้งแจ้งโลกเป็นดรรชนี
 ฝึกบุรุษไม่มีผู้ยิ่งกว่า เป็นค้ำค้ำของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย
 ับน้อมตนเป็นผู้มีโชค. ภิกษุทั้งหลาย! นี้เรียกว่าศรัทธาเป็นกาดัง"
 และครัดไว้ในอธิทานิยัมมสูตรว่า ยาวกัณจ ภิกขเว ภิกษุ
 ับน้อมตน ซึ่งแปลความว่า "ภิกษุทั้งหลาย! ภิกษุมีประมาณเพียงใด
 ักัดกการะ เคารพ นบถือ บูชา ซึ่งภิกษุทั้งหลาย ซึ่งเป็นเถระรัฐ
 ษครี เบวชานา เป็นบิครแห่งหมู่ เป็นปริณายกแห่งหมู่ ักัดกคณ
 ำของพระเถระเหล่านั้นว่าตนควรฟัง. ภิกษุทั้งหลาย! ความเจริญ
 ึ่งเรื่องอันภิกษุมีประมาณเพียงนั้น มุ่งหวังได้ ไม่มีมีความเสื่อม"
 ึ่งน.

อธิบายว่า ในพดสูตร ทรงสอนให้เชื่อบัญญัติของพระศากต
 เพราะพระศากตเช่นผู้รู้ ในอธิทานิยัมมสูตร ทรงสอนให้เคารพ
 เชื่อฟังคำพูด ก็คือข้อปฏิบัติตาม ันเป็นความเชื่อที่ทรงนิยม
 ความเชื่อบัญญัติของบุคคลนอกนั้นซึ่งมิใช่ผู้รู้ ไม่ทรงนิยม

...ถ้าจะมีคำถามสอดเข้ามาว่า ทำไม จึงควรเชื่อคำสั่งสอนของ
 ผู้รู้? ก็ตอบว่า เพราะคำสั่งสอนของผู้แต่งเหตุผลที่ท่านทราบได้
 ด้วยปัญญา เท่ากับขมัญญาของท่านต้องให้ทราบเหตุผลเพื่อท่านเห็น
 ให้ถูกต้อง เพราะฉะนั้น จึงจับเค้าได้ออกชนหนึ่งว่า เหตุผลนั่นเอง
 เป็นจุดหมายแห่งความเชื่อ แต่เมื่อไม่ส่งมากรจะทราบเหตุผลได้ด้วย
 คนอื่นจึงต้องอาศัยปัญญาของท่านผู้ต้องให้ทราบ เหตุผลนั้น
 เป็นอันมาก โดยนัยหนึ่ง กรรมเป็นเหตุอย่างหนึ่ง และผลของกรรม
 ก็เป็นผลอย่างหนึ่ง มีพระพุทธรภาษิตบทหนึ่งว่า เจตนาหิ ภิกขเว
 กัมมัมวาทานิ "ภิกษุทั้งหลาย! เรากล่าวเจตนาเป็นศิวกรรม" เพราะ
 เหตุนี้ กรรมคือการที่จงใจทำ จงใจพูด จงใจคิด และกรรมนั้น
 มีดี มีเลว มีดี มีชั่ว ผู้ทำกรรมดีย่อมได้รับผลดี ผู้ทำกรรมชั่ว
 ย่อมได้รับผลชั่ว ผลกรรมดีหรือชั่ว ย่อมเป็นของผู้ทำนั่นเอง ใคร
 จะเชื่อหรือไม่เชื่อก็คำถาม สภาพของกรรมย่อมเป็นเช่นนั้นทุกเมื่อ แต่
 เมื่อเชื่อดังนี้ ย่อมเป็นเหตุให้ประกอบแต่กรรมดี เพราะเหตุนี้ พระ
 พุทธคำสั่งสอนให้เชื่อกรรม เชื่อผลของกรรม เชื่อความที่ติดต่อ
 มีกรรมเป็นของตน เรียกกัมมัตถตา วิปากัตถตา กัมมัสถกตาสถตา
 โดยดำคัม ศรัทธาทัง ๓ นี้ เมื่อเกิดขึ้น ย่อมให้สำเร็จประโยชน์
 เหตุศรัทธาทัง ๓ นี้จากเกิดขึ้น ก็คือองค์อภัยคฤทฐา คือเชื่อ
 ญญาของผู้รู้ และเชื่อพวงคำของท่านเป็นของตนเอง

ในคราวนี้เห็นชัด ภาวะบังคับให้ต้องหมั่นใจเชื่อ หรือเชื่อกามๆ

ท่านก่อน. ในคราวเป็นผู้ใหญ่ บางทีความเชื่อเดิมของคนทั้งแต่ครั้ง
 เป็นเด็กนั้น ชินเข้าจนกลายเป็นทิฐิमानะ. ความเชื่อตกตายเป็น
 ทิฐิमानะนี้ เรียกกันว่าเชื่อฝังหัว (ญาณวิปยุคต์) เมื่อผู้ใดถึงขั้น
 เชื่อฝังหัวจนแน่นแล้ว ถ้ามีผู้อื่นมาพูดกระทบกระเทือนเข้าโดยกรออย่าง
 ถึงเหตุสุดความจริง ซึ่งคนก็พอเห็นว่าของเขาถูก เป็นเกิดความไม่พอ
 ใจและไม่ยอมฟังคำใด ๆ เพื่อเปลี่ยนแปรสงครามเห็นของคนทั้งนั้น
 ความเชื่อชนิดของทิฐิमानะนี้ ย่อมเป็นเหตุปิดบังปัญญาเสีย และ
 เป็นเหตุกั้นความเจริญยิ่ง ๆ ขึ้น ฉะนั้น จึงควรหักเดี่ยให้ห่างไกล
 ก็การหักกันนี้มีวิธีอย่างไรเล่า? ในเบื้องต้นพึงพิจารณาก่อนว่า
 ศรัทธาอย่างนั้น มีองค์อาศัยทิฐิमानะของบุคคลผู้มีแก่สุด ๆ คือการ
 ฟัง (พูดกว้าง ๆ ได้แก่การเล่าเรียน) มีจินตาคิดค้นหาเหตุ
 ผลน้อยที่สุด เพราะเหตุนี้ จึงไม่ควรยอมให้ศรัทธาของตนงอตกอยู่
 เพียงคนสุด ๆ เท่านั้น ควรใช้จินตาคิดค้นหาเหตุผลต่อไป
 ที่แรก พึงยกเอาทิฐิमानะ และอคติออกเสีย ยกตัวอย่าง
 เช่นยังไม่เห็นว่าต้องเป็นความจริง เพราะเป็นคำของคนนั้นคนนี้ พึง
 วางตนเป็นกลาง ไม่เอียงไปทั้งฝ่ายคน ไม่เอียงไปทั้งฝ่ายอื่น ดู
 ผู้พิพากษาที่ยุติธรรม พิจารณาบรรดาคดีตามกฎหมาย ไม่เข้าทั้ง
 ฝ่ายใดทั้งฝ่ายจำเลย.

พึงพิจารณาปริยัติ (การเล่าเรียน) ปฏิบัติ (ความปฏิบัติ)
 และปฏิเวธ (ความรู้แจ้งแทงตลอด) ของตนเองเสียก่อน และ

ใคร่ครวญข้อความนั้น ด้วยญาณปรีชาพอเหมาะเจาะ
 ควรต้อง ประยักติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ ของบุคคลที่มาแต่คง
 ความรู้เหตุผลนั้น ๆ ว่าแค่นี้ แล้วทำคำพูดของเขาไว้ในใจ โดย
 อูบายกัแบบกาย
 ตามข้อความข้างบนนี้ หากพิจารณาตุจกรู้สึกว่า มีความ
 ดำบากเพียงไร ในการที่จะคิดค้นกัน ๆ ความเห็นนั้น ๆ ว่าผิด
 หรือถูกประการไร ขจรมตว่านักเรียนชั้นเตรียมก็ ย่อมไม่ดำมารภ
 ทราบภูมิของนักเรียนมัธยม ส่วนนักเรียนชั้นมัธยม ย่อมดำมารภ
 ทราบภูมิของนักเรียนชั้นต่ำกว่า ฉะนั้นความรู้ที่ ๆ ไปนี้ แม้ใน
 ทางธรรมก็ตาม บุคคลผู้มีความรู้ชั้นประยักติ ย่อมดำมารภทราบ
 ภูมิของบุคคลชั้นเดียวกันได้ แต่ไม่ทราบภูมิของชั้นที่สูงกว่า บุคคล
 ผู้มีความรู้ชั้นปฏิบัติ ย่อมดำมารภทราบภูมิปฏิบัติด้วยกัน และทราบ
 ภูมิประยักติได้ด้วย แต่ไม่ทราบภูมิปฏิเวธ ส่วนบุคคลผู้มีความรู้ชั้น
 ปฏิเวธ ย่อมทราบภูมิชั้นเดียวกัน ทั้งทราบภูมิประยักติและปฏิบัติ
 นี้ด้วย มีพระพุทธรูปดำรัสตอบพระเจ้าปเสนทิโกศล ในขุททกสูตร
 ตอนหนึ่งว่า—
 มหาบพิตร ! พระองค์เป็นศฤห์สัตว์บริ โภคกามารมณ บันทม
 เบียดพระโอรสและพระชายา ทาจุณจันทรอันมาแต่แคว้นกาฬ ทรง
 มาดาของหอมและเครื่องดูบได้ ยินดีทองเงินอยู่ ขอที่จะรู้ว่าพวก
 นักบวชเหล่านี้เป็นพระอรหันต์ หรือท่านผู้บดดูรหัตตมรรค เป็น

การรู้ได้ยากนักแล มหาบพิตร! คัดฟังรู้ได้เพราะอยู่ร่วมกัน. แต่
จะฟังรู้ได้ก็โดยกาลนาน ไม่ใช่กาลเล็กน้อย. มนสิการกำหนดอยู่จึงรู้
ไม่มนสิการหาไม่. มีบัญญัติจึงรู้. ทราบบัญญัติหาไม่. มหาบพิตร!
ความสะอาดฟังรู้ได้ด้วยวาจา... มหาบพิตร! กาลังฟังรู้ได้ในคราว
อันคราย... มหาบพิตร! บัญญัติฟังรู้ได้ด้วยการตั้งสันตนา. แต่จะ
ฟังรู้ได้โดยกาลนาน ไม่ใช่กาลเล็กน้อย. มนสิการกำหนดอยู่จึงรู้. ไม่
มนสิการหาไม่. มีบัญญัติจึงรู้. ทราบบัญญัติหาไม่."
ผู้หนึ่งนักพูดที่กล่าวไว้ว่า ข้าพเจ้าเชื่ออย่างนั้นอย่างนี้แต่ไม่มี
ปริยัติคือ การฟัง (การอ่าน) การคิด ย่อมไม่มีสู่ตามบัญญัติ
บัญญัติอันสำเร็จด้วยสุตะ. จินตามบัญญัติ. บัญญัติอันสำเร็จด้วย
การคิด ซึ่งเป็นบัญญัติส่วนปริยัติ. ความเชื่อของบุคคลเช่นนี้ย่อม
เป็นญาณวิปยุตต์ ไร้ญาณแท้. ไร้ญาณแท้. ไร้ญาณแท้. ไร้ญาณแท้.
ผู้พูดเช่นนั้น และประกอบด้วยบัญญัติฝ่ายปริยัติย่อมพบ
อักษรแห่งคำสอนธรรมบ้าง. พบเงาของเหตุผลบ้าง. พบมายาพาให้
เข้าใจว่าเหตุผลบ้าง. หาแน่นอนไม่. เวลานี้เข้าใจอย่างนั้น. คือไป
เปลี่ยนความเข้าใจเป็นอย่างอื่นอีก. ย่อมมีความยินดียินร้าย. หรือ
ทะยานปรารถนาไปต่าง ๆ ในโลก. ยศ. สรรเสริญ. สุข. ชื่อเสียง.
เพราะปริยัติของตนนั้น. ความเชื่อของเขาเป็นศรัทธาชั้นสุตะบ้าง. ชั้น
จินตบ้าง. ย่อมมีสภาพเช่นดังกล่าวเหมือนกัน. เพราะเป็นอหิมกฐ.
คือยอมไปตามสุตะและจินต. จึงเป็นไปตามแต่จะฟังมาและคิดได้

อย่างไรก็ดี คิดประคองมันของเขาอาศัยปริยัติ: ให้สำเร็จโลกธรรม
 มีด้ามเป็นต้นได้ตามสมควร. ผู้พูดเช่นนั้น และประกอบด้วยปฏิบัติ คือคิดได้มาซึ่งบัญญัติ
 เพียงใด ย่อมมีภาวนามยบัญญัติบัญญัติอันสำเร็จด้วยการอบรมให้
 มรรคเป็นชนเพียงนั้น. เขาย่อมพบทางของเหตุเพื่อผล ตามเป็นจริง
 บ้าง. ความไม่เป็นจริงบ้าง. ย่อมพยายามสำรวจใจของคนไม่ให้ยั้ง
 และยั้งร้าย ด้วยการพยายามทำปริยัติไว้ในใจ. โดยอุบายที่แยบ
 คาย. บัญญัติของเขา ย่อมก่อให้เกิดความถูกต้องเข้าทุกที่. คุงบุคคลกัด
 ภาครูปบ่อข. ย่อมก่อให้เกิดความชำนาญเข้าทุกที่. ศรัทธาของเขา
 ย่อมมีสภาพเช่นเดียวกัน. คือนับตั้งแต่ยังไม่ถึงความถูกต้อง. จนถึง
 ความถูกต้อง. เพราะเป็นชนภาวนา. ซึ่งจำต้องเดือนภาวอยู่เดิม
 จึงยังเป็นจดลัทธิ. เพราะต้องไหวไปตามบัญญัติ. ซึ่งมีภาวเดือนอยู่
 เสมอตามชนแห่งภาวนา.

ผู้พูดนั้นผู้มีบัญญัติฝ่ายปริยัติ. ปฏิบัติ. คิดจดถึงปฏิเวธ. ย่อมมี
 ทรายเหตุผลตามเป็นจริง. จึงปล่อยเหตุคือปฏิบัติได้. แต่เมื่อประสงค์
 หารมณ. ย่อมวางใจเป็นกลาง. ไม่ยั้งยั้งร้ายได้. ความเชื่อของเรา
 ย่อมเป็นญาณอันปยุตต์. คือประกอบด้วยญาณแท้. เพราะเป็นชน
 ปฏิเวธ. จึงหยุดเดือนภาว. เป็นจดลัทธิ. ไม่ไหวหวุ่นเพราะการ
 เดือนอีกต่อไป.

เพราะเหตุที่กล่าวมานี้. บัญญัติภูมิปริยัติแต่ละปฏิบัติ. ยังเชื่อ

มิได้ที่เดียว ส่วนบัญญัติภูมิประเวศเชื่อได้โดยแท้จริง อื่น ความ
เรื่องบัญญัติภูมิบริษัทธิและประเวศ ก็ยังไว้ใจไม่ได้ที่เดียว ส่วน
ความเชื่อภูมิประเวศ จึงไว้ใจได้ว่าประกอบด้วยญาณแท้

มีบุคคลบางพวกหลงผิดในภูมิบัญญัติและศรัทธาของตน ทั้ง
เพราะมิได้พิจารณาตรวจสอบให้รู้ตามเป็นจริง จึงดำเนินความหลง
ผิดซึ่งเป็นความโง่ว่าเป็นความฉลาดไป พวกผู้ที่มีความจริงมิได้สำเร็จ
คุณวิเศษ แต่ดำเนินคนว่าสำเร็จและอดโอ้อ่าง ๆ ก็จัดเข้าในพวกนี้

ก็ใครเล่าเป็นผู้ทรงบัญญัติภูมิประเวศที่ควรเชื่อได้? ก็พระ
สัมพุทธเจ้า เพราะพระองค์เป็นพระตถาคตตรัสรู้เองโดยชอบ บัญญา
ของพระองค์จึงควรเชื่อ และคำของพระองค์คือพระพุทธศาสนานี้ จึง
ควรฟัง คือถือปฏิบัติตาม แต่พึงทราบโดยสรุปว่า ศรัทธา คือ
ความเชื่อยอมอิงอยู่กับบัญญัติ คือความรู้ (ดังที่เรียกว่าศรัทธา
ญาณวิปยุตต์ ญาณสัมปยุตต์) เพราะเมื่อรู้อย่างใด ย่อมเชื่อ
อย่างนั้น เมื่อเชื่ออย่างใด ย่อมถือปฏิบัติอย่างนั้น และเมื่อปฏิบัติ
จนถึงรู้แจ้งแทงตลอดเป็นประเวศ เป็นเหตุวางความถือได้ เพราะ
เสร็จกิจแล้ว ความรู้จึงเป็นความรู้ถูกต้องหรือรู้จริง และความเชื่อ
ก็ถูกต้องเช่นตามความรู้ ผู้มีความรู้จริงเช่นนั้น จึงรู้ถึงกันเข้าใจกัน
ในคำของผู้รู้ด้วยกันได้ ต้องด้วยนัยพระพุทธภาษิตว่า สนฺโต หเว
สพฺถิ ปเวทยนฺติ สักบุรุษทั้งหลายยอมเจรจาให้พวกสักบุรุษด้วย
กันเข้าใจ ดังนี้

หนึ่ง ผู้มีความรู้จริงและมีศรัทธาถูกต้องด้วยตนเองแล้ว จึง
 มีปัญญาเป็นทศเชอของผู้อื่นได้ หรือจึงควรปลุกศรัทธาแก่ผู้อื่น และ
 คำที่ท่านเปล่งออกมา ย่อมเป็นคำสัตย์จริง จึงควรฟังคือถือปฏิบัติ
 ตาม ผู้เช่นนี้ คือพระดมมาตัมพุทธเจ้าผู้พระบรมศาสดา และคำของ
 ผู้ฟังจากพระองค์และกล่าวตามพระองค์ก็ควรฟัง ผู้เช่นนี้ คือพระสงฆ์
 สาวกของพระองค์

นี่คือพระบรมศาสดา ผู้ประเสริฐยิ่งกว่าผู้ใดในโลกนี้ ผู้ที่
 ปรากฏพระนามว่า พระบรมศาสดา ผู้ประเสริฐยิ่งกว่าผู้ใดในโลกนี้

พระบรมศาสดา ผู้ประเสริฐยิ่งกว่าผู้ใดในโลกนี้ ผู้ที่
 ปรากฏพระนามว่า พระบรมศาสดา ผู้ประเสริฐยิ่งกว่าผู้ใดในโลกนี้

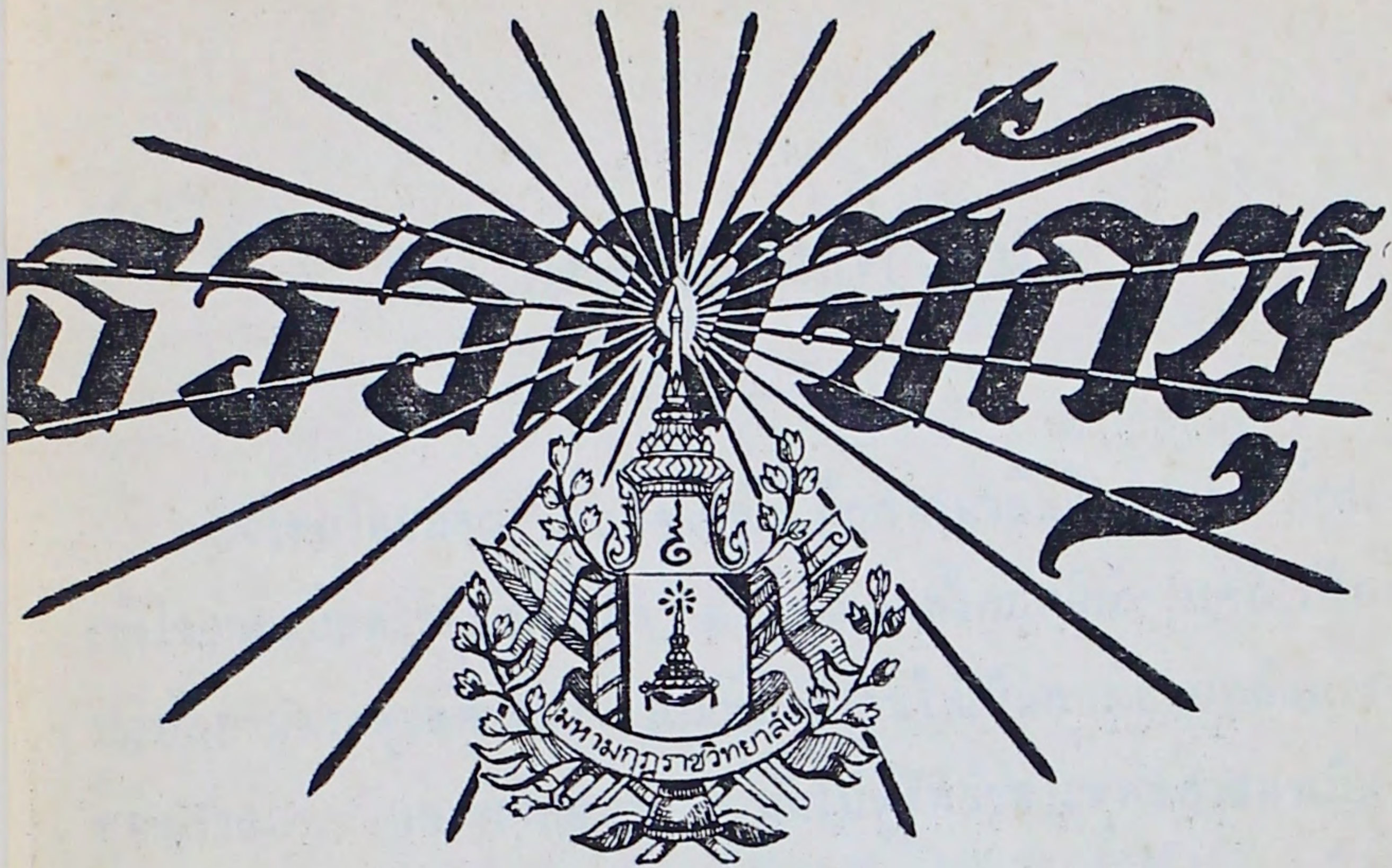
พระบรมศาสดา ผู้ประเสริฐยิ่งกว่าผู้ใดในโลกนี้
วันที่ ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๐๖
พระสงฆ์ ๔๘๒

พระบรมศาสดา ผู้ประเสริฐยิ่งกว่าผู้ใดในโลกนี้ ผู้ที่
 ปรากฏพระนามว่า พระบรมศาสดา ผู้ประเสริฐยิ่งกว่าผู้ใดในโลกนี้

พระบรมศาสดา ผู้ประเสริฐยิ่งกว่าผู้ใดในโลกนี้ ผู้ที่
 ปรากฏพระนามว่า พระบรมศาสดา ผู้ประเสริฐยิ่งกว่าผู้ใดในโลกนี้

พระบรมศาสดา ผู้ประเสริฐยิ่งกว่าผู้ใดในโลกนี้ ผู้ที่
 ปรากฏพระนามว่า พระบรมศาสดา ผู้ประเสริฐยิ่งกว่าผู้ใดในโลกนี้

เล่ม ๒๕ ตอนที่ ๙ ประจำเดือน มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๙๓

พระสูตรแปล ตอนใหม่

ความล้าวม ของ พระเทพเวที (จวน ป. ๕)

เตียงสะท้อน ของ เจ้าหน้าที่กองบรรณาธิการ

การถือพระพุทธรูปของ วัดบวรนิเวศวิหาร

ปัจจุบัน ของ พระยาประมวญวิชาพูล

๑๓๓ ๑๓๓ ๑๓๓

การถือพระพุทธรูปศาสนา

คนไทยโดยมาก นอกจากผู้นับถือศาสนาอื่นโดยตรง ย่อม
เข้าใจว่าตนถือพระพุทธรูปศาสนา ทั้งบรรพชิตทั้งคฤหัสถ์. แต่ก็ไม่ได้
ปฏิบัติตามพระพุทธรูปศาสนา. แม้เพียงทำตนให้เป็นคนดีตามหลักพระ
พุทธรูปศาสนา, เพราะโดยมาก มักไม่รู้ชัดว่าพระพุทธรูปศาสนาเป็น
อย่างไร เป็นแต่ถือตาม ๆ กันไปเท่านั้น. เพราะฉะนั้น การถือ
พระพุทธรูปศาสนา จึงมีอาการต่าง ๆ กัน เช่นถือตามอย่างกันบ้าง
ถือบุคคลหรือเรื่องของบุคคลบ้าง ถือเรื่องของพระพุทธรูปศาสนาบ้าง
ถือพระพุทธรูปศาสนาบ้าง.

๑. ถือตามอย่างกัน

เด็ก ๆ เมื่อได้แต่เห็นผู้ใหญ่ทำกริยาเคารพพระพุทธรูปและได้ยินได้
ฟังผู้ใหญ่แนะนำตั้งสอนให้ไหว้พระว่าได้บุญ ก็ไหว้ตาม, สอนให้
ไหว้ให้บูชาบูชานัยวัตถุ เช่นพระพุทธรูปหรือพระสังคหะเจดีย์ว่าได้บุญ
ก็ไหว้ก็บูชา, สอนให้ถวายทานแก่ผู้บวชในพระพุทธรูปศาสนาว่าได้บุญ
ก็ถวาย, ห้ามไม่ให้ทำลายของวัดของสงฆ์ว่าบาป ก็ไม่ทำ ดังนี้เป็น
ต้น. การทำเช่นนั้น ก็เป็นการถืออยู่ เพราะเป็นการอบรมให้เด็ก ๆ คุ้น
เคยกับการทำความดี, แต่ยังไม่ทำให้เด็กรู้จักพระพุทธรูปศาสนา. เพราะ
เด็ก ๆ ไม่รู้ว่า การทำอย่างนั้น เป็นบุญอย่างไร เป็นบาปอย่างไร

เป็นแต่ผู้ใหญ่ออมา ก็ทำไป. เมื่อไม่รู้จักพระพุทธรูปค้ำคานาเช่นนั้น จึง
 ยังทำความชว้อยู่โดยมาก, เพราะความชวทางาย ความค้ำคานาก.
 ยิ่งถ้าผู้ใหญ่ซึ่งเป็นผู้ปกครอง ไม่เอาใจได้ในพระพุทธรูปค้ำคานา ทั้งไม่
 ได้ใจในความประพฤติกของเด็กในปกครอง ปล่อยให้ประเดประเดด้วย
 แฉก, เด็ก ๆ อยู่ในปกครอง ก็ไม่รู้จักพระพุทธรูปค้ำคานาเช่นนั้น. เมื่อ
 ร่างกายเจริญ การอย่างอื่นเจริญ. แต่ความรู้จักคิดและชวทางพระ
 พุทธรูปค้ำคานา ซึ่งเป็นความจริง มิได้เจริญขึ้นด้วย. เพราะเช่นนี้
 จึงประพฤติกชวร้ายกนยงชน ทั้งฝ่ายบ้านทั้งฝ่ายวัด. เพราะฉะนั้น
 การถือตามอย่างกัน แต่ไม่รู้จักพระพุทธรูปค้ำคานา จึงไม่ใช่ถือพระ
 พุทธรูปค้ำคานาโดยตรง และจึงไม่พอที่จะเป็นเครื่องป้องกันการทำความ
 ชว และอุกหนุ่นให้ทำความดีได้.

๒. ถอบุคคลหรือเรื่องของบุคคล

คนบางคนหรือบางพวก ถอบุคคลด้วยเข้าใจว่าตนถือพระ
 พุทธรูปค้ำคานา เช่นอ้างถึงพระพุทธรูปเจ็ด ทรงทำทุกกรกิริยา ด้วย
 สุกกรมัททวะ (เนื้อสุกรอ่อน?) ไม่ชอบ, และว่า ครั้นนั้น พระเจ้า
 ของคนนั้น ไปที่นั้น ทำอย่างนั้น ๆ, พระในประเทศนั้น นิกายนั้น
 เป็นอย่างนั้น, พระในประเทศนั้น นิกายนั้น เป็นอย่างนั้น, พระในตติ
 มหายนเป็นอย่างนั้น, พระในตติหีนยานเป็นอย่างนั้น, อย่างพระใน
 ประเทศญี่ปุ่นมีมากหลายนิกาย, บางนิกาย ก็มีภาวจะความเป็นอยู่
 ไม่สู้ต่างจากคฤหัสถ์. บางนิกาย ประพฤติย่อหย่อนจากธรรมวินัย.

บางนิกาย ประพฤติเคร่งครัด, ผู้ที่ชอบใจพระรูปใหม่หรือนิกายใหม่
ก็สรรเสริญว่าดีอย่างนั้น ๆ, ที่ไม่ชอบใจ ก็ถือว่าชั่วย่างนั้น ๆ. ผู้ไม่
ใช้พระพุทธรศาสนา เป็นบุคคลหรือเรื่องของบุคคล. การถือเช่นนั้นจึง
ไม่ใช่ถือพระพุทธรศาสนา, แต่เป็นการถือบุคคลหรือพวก หรือถือ
เรื่องของบุคคลเป็นรายตัวหรือพวก ซึ่งเป็นเหตุให้วิวาทกัน ปรักปรำ
กัน แยกตามัคคิกัน อันเป็นผลร้าย ที่ไม่พึงปรารถนาในพระ
พุทธรศาสนาเลย.

๓. ถือเรื่องของพระพุทธรศาสนา

คนบางคนหรือบางพวก ถือเรื่องของพระพุทธรศาสนา ก็คือ
คำสอนประวัติ เช่นเรื่องพระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมจักรและอนัตต-
ตักขณสูตรโปรดพระปัญจวัคคีย์, ทรงแสดงอาทิตตปริยายสูตรโปรด
พระชฎิลพันองค์, เรื่องพระโสณะและพระอุตตระไปประกาศพระ
พุทธรศาสนาที่สุวรรณภูมิ แสดงพรหมชาตสูตรและด้ามัญญมตสูตร
โปรดชาวสุวรรณภูมิเป็นต้น, แต่มิได้แสดงความในพระสูตรนั้น ๆ
เช่นหนังสือปฐมสมโพธิอย่างเก่า ๒๙ หรือ ๓๐ ปริจเฉท. นี้ก็ไม่ใช่
พระพุทธรศาสนา แต่เป็นเรื่องของพระพุทธรศาสนา.
เรื่องของบุคคลและเรื่องของพระพุทธรศาสนานี้ สัมคณวรรคศึกษา
แต่ เพื่อประกอบหลักฐานของพระพุทธรศาสนาให้มั่นคงยิ่งขึ้น.

๔. ถ้อยพระพุทฺธศาสนา

พระพุทฺธศาสดานั้น โดยตรง แปลว่าคำตั้งสอนของพระพุทฺธ-
 เจ้า. พระพุทฺธศาสดา ย่อมแต่คงตั้งธรรม ๓ ภาพที่จริง แยก
 เป็น ๒ ประเภท คือ พระธรรม ๓ พระวินัย ๓. ธรรมะแต่คง
 ความจริงตามสภาพ, วินัยแต่คงความจริงตามสมมติหรือบัญญัติ,
 รวมธรรมและวินัยเข้าด้วยกันเป็นคำพระพุทฺธศาสดา เป็นคำศาสดาของ
 พุทฺธศาสดานิก ตั้งพระพุทฺธภาษิตที่ตรัสแก่พระอานนท์ในเวทนาจน
 ปรินิพพานว่า โย โว อานนท มยา ชมฺโม จ วินโย จ
 เทสีโต ปญฺจตฺโต, โส โว มมจฺเจเน สตุถา แปลว่า อานนท์
 ธรรมและวินัยที่เราแต่คงแล้ว บัญญัติแล้วแก่ท่านทั้งหลาย เป็น
 คำศาสดาของท่านทั้งหลาย โดยภาสดวงไปแห่งเรา ตั้งน.

เพราะฉะนั้น ผู้ต้องการรู้พระพุทฺธศาสดาและต้องการปฏิบัติให้
 ตรงตามคำสอนในพระพุทฺธศาสดา จึงสมควรอย่างยิ่งที่จะศึกษาให้
 เป็น ชมฺมมณฺญู รูธรรมะ อุตฺตมณฺญู รูอรรถะคือเนื้อความแห่งธรรม
 และน้อมนำธรรมะและอรรถะนั้น ๆ เข้ามาพิจารณาดูที่ตนให้รู้ว่า
 ตนประพฤติกตรงตามธรรมะและวินัย หรือประพฤติผิดจากธรรมะ
 จากวินัย ให้เป็น อุตฺตมณฺญู รู้ตน ตามหลักลักษณะตัดสินธรรมวินัย
 ในโคตมสูตร สำหรับบรรพชิตแล้ว ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม
 คือบำเพ็ญธรรมะและวินัย ตลอดที่ไม่ใช่ธรรมไม่ใช่วินัย ให้เป็น
 ชมฺมานุชฺชมฺมปฏิบัติปฏิบัติสมควรแก่ธรรม, เมื่อพิจารณา

ดูคน เห็นคนเป็นผู้ปฏิบัติกรรมสมควรแก่กรรมอยู่ ก็ย่อมเกิดปีติ
 ความอิมใจในกรรม อยู่เย็นเป็นสุขทุกเมื่อ ทั้งในโลกนี้ทั้งในโลก
 หน้า. แต่ถ้าเห็นว่าคนเป็นผู้ไม่ปฏิบัติกรรมสมควรแก่กรรม คือ
 บำเพ็ญด้วยชั่วที่ไม่ใช่กรรมไม่ใช่วินัย และละละด้วยดีที่เป็นกรรมเป็น
 วินัย ก็พึงตอบตนเองได้ว่า คนไม่ได้ถือพระพุทธศาสนา, เมื่อ
 พิจารณาอุจจิตต์ใจของตน ก็จะเห็นได้ทันทีว่าเดรัจฉาน เพราะ
 ประกอบด้วยทุจริต, และถ้ากตัญญูทกนรก หวังไปสวรรค์ ทั้งใน
 โลกนี้ ทั้งในโลกหน้า ก็พึงพยายามคิดแปลงแก้ไขให้เป็น ธรรมานุ-
 ธรรมปฏิบัติ. แม้จะทำไม่ได้คราวละมาก ๆ ก็ให้ได้คราวละน้อย ๆ,
 เมื่อทำบ่อย ๆ เข้า ก็คงมากขึ้นได้ เหมือนฝนตกที่ทะหยาด ๆ ก็
 ยังอาจทำภาชนะที่รองรับให้เต็มได้, ไม่สมควรที่จะยอมปล่อยให้โดย
 ตามเดยไป, เพราะเด็ยตายชาติที่เกิดมาด้วยกุศลเป็น โชติ มีความ
 สว่างมาแต่หัว หย่อนบ้าง ยิงบ้าง ก็ให้เป็น โชติปรายโน มีความ
 สว่างต่อไป หรือให้เป็น สุขชีวิต มีชีวิตดี ไม่ควรให้เป็น ตมปรายโน
 มีความมืดต่อไป อย่าให้เป็น โมฆชีวิต มีชีวิตเปล่า เพราะเด็ย
 เวตาของชีวิตไปชาติหนึ่ง และอย่าให้เป็น ทุกชีวิต มีชีวิตชั่วเดย
 เพราะยังเป็นการช้ำร้าย.

เมื่อปรารถนาใคร่จะรู้ผู้อื่นว่า ใครเป็นผู้ถือพระพุทธศาสนามือ
 ไม่ ก็พึงพิจารณาจากความประพฤติของเขา สอดกับธรรมะและวินัย
 ก็พอจะรู้ได้บ้าง แต่ไม่เหมือนกับสอดดูที่ตัวเอง.

มีข้อปฏิบัติที่ชาวพุทธถือ พระพุทธศาสดาควรเว้นอย่างเด็ดขาด
 ไม่ควรทำอย่างยิ่ง คือการกล่าวดูไต่ร้ายผู้อื่นด้วยเรื่องที่เกิดขึ้น
 อันไม่เป็นความจริง และช่วยอุดหนุนผู้ประพฤติก่อให้เกิดทุกข์
 พระธรรมและพระวินัยให้ผิดยิ่งขึ้น เพราะเป็นการช่วยกตมุกทำผิดด้วย
 กตมุกเองด้วย ให้คำตงจากพระธรรมและพระวินัย, มีพระพุทธภาษิต
 แสดงไว้ว่า—

อภุตวาที นิริยิ อูเปติ

โย วาปี กตฺวา น กโรมิจฺจาห

อุโกปี เต เปจฺจ สฺมา ภวนฺติ

นิหีนกมฺมา มนุชา ปรตฺถ.

แปลความว่า คนที่กล่าวไต่ร้ายผู้อื่นด้วยเรื่องที่ไม่เป็นจริง
 ย่อมเข้าถึงนรก, แม้คนที่ทำแต่ดี กล่าวว่ามีได้ทำ (ก็เข้าถึงนรก
 เหมือนกัน) คนแม่ทั้งต้องนั้น มีกรรมเดวทราวม ละไป (ตาย)
 แล้ว ย่อมเต็มอกกัน (ด้วยคติ) ในโลกหน้า ดังนี้.

ส่วนข้อปฏิบัติที่ชาวพุทธถือ พระพุทธศาสดาควรบำเพ็ญ กล่าวโดย
 ข้อความพระพุทธภาษิตในโอวาทปาติโมกข์ ว่า—

สพฺพปาปสฺส อกรณิ การไม่ทำความชั่ว (บาป) ทั้งสิ้น

กุสลสฺสุปฺสมฺปทา การทำความดี (กุศล) ให้ถึงพร้อม

สจิตฺตปริโยทปนํ การชำระจิตต์ของคน (จากความ

ชั่ว)

เอาต์ พุทธาน ศาสน์ ^๕นเป็นคำสอนของพระพุทธรูปทรงหลาย
ด้วยประการฉะนี้.

สุวิชาโน ภว โหติ

ทวิชาโน ปราภโว

ธมฺมกาโม ภว โหติ

ธมฺมเทสฺส ปราภโว.

^{๒๒๕}ผู้คิดเป็นผู้เจริญ

^{๒๒๖}ผู้ชวเป็นผู้เต็ม

^{๒๒๖}ผู้รักธรรมเป็นผู้เจริญ

^{๒๒๖}ผู้เกิดยศธรรมเป็นผู้เต็ม.

อสนฺตสฺส ปิยา โหนติ

สเนเต น กุญเต ปิย

อสตํ ธมฺมํ โรเจตี

คํ ปราภวโต มุขิ.

^{๒๒๖}ผู้มีอดัดบรูษเป็นที่รัก

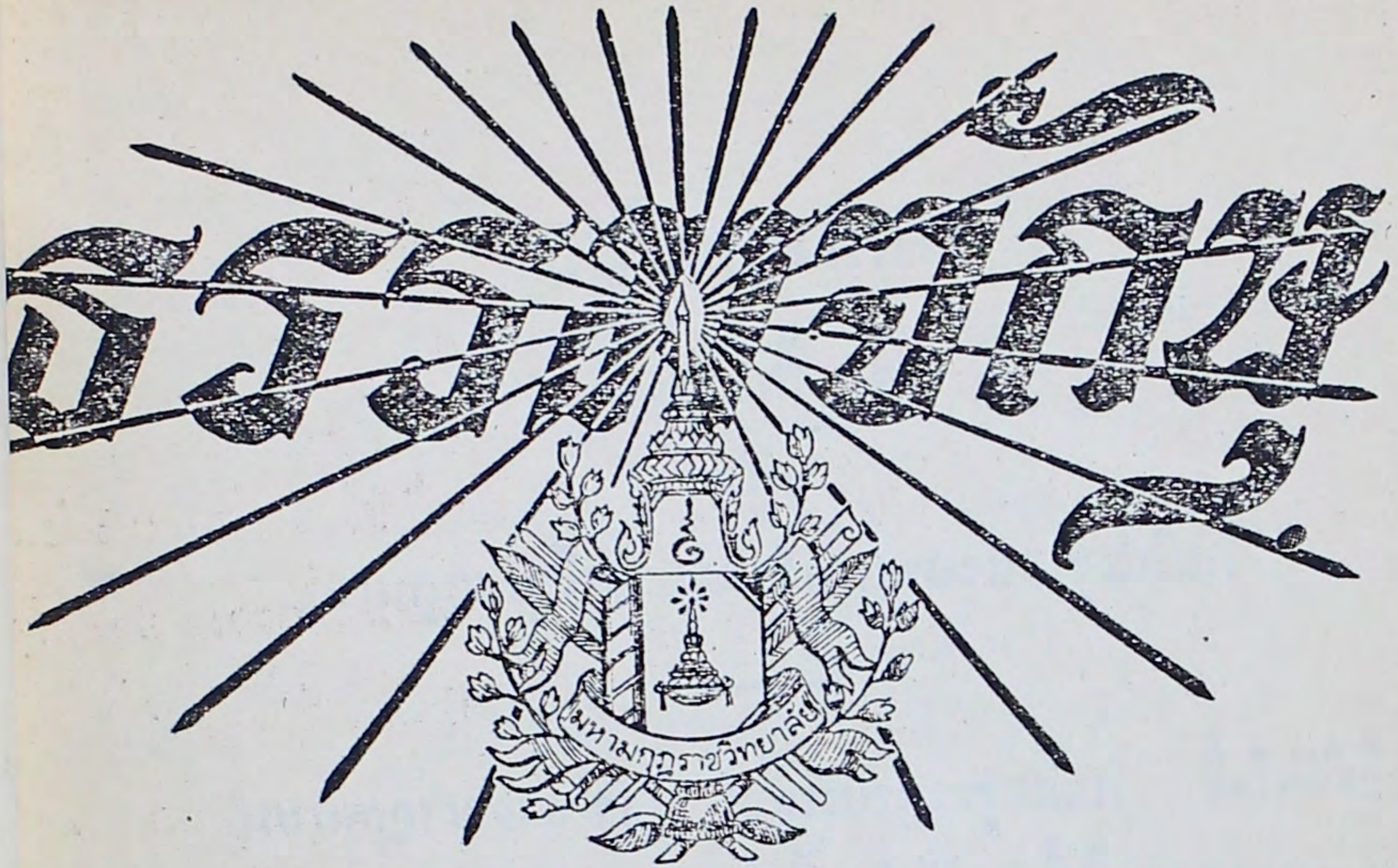
^{๒๒๖}ไม่ทำัดัดบรูษเป็นที่รัก

ขอบใจธรรมของอดัดบรูษ

^{๒๒๖}นหนทางเต็มดะ.

ข. ส. ๒๕/๓๕๖.

เล่ม ๒๕ ตอนที่ ๑๒ ประจำเดือน กันยายน พ.ศ. ๒๔๙๓

สังยุตตนิกาย มหาวารวรรค พระมหาเพ็ชร ป. ๕ แปล

ติมพรุกขสูตร พระมหาวิน ป. ๕ แปล

วัตถุปมสูตรเทศนา ของ พระมหาโปร่ง ป. ๕

นิทานสุภษิต ของ พระมหาบุญรอด ป. ๕

* Theory in Thailand. พระมหาเวค ป. ๖ แปล

อนุโมทนาภาของ พระมหาเจริญ ป. ๘

๗๓๗ ๗๓๗ ๗๓๗

สงวนลิขสิทธิ์

อนุโมทนาถา

ในรอบปีที่ ๕๗

แห่ง

มหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์

มหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ซึ่งได้ตั้งขึ้น
 เมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๔๓๖ บัดนี้ ได้ดำรงยั่งยืนมาบรรจบครบ
 ปีที่ ๕๗ บริบูรณ์ในต้นเดือนกันยายน เมื่อเทียบด้วยบุคคล ก็นับได้
 ว่ามีอายุครบ ๕๗ ปีบริบูรณ์ และจะย่างขึ้นปีที่ ๕๘ ในเดือนตุลาคม
 หนาน. มหามกุฏฯ ได้ตั้งขึ้นด้วยมีวัตถุประสงค์อย่างไร ได้เคยกล่าว
 มาหลายครั้งแล้ว เพราะฉะนั้น ในปัจจุบันจึงกล่าว แต่จะขอกกล่าวซ้ำ
 ในส่วนรวมว่า ได้ตั้งขึ้นเพื่อบำรุงส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรม
 เป็นเบื้องต้น และเพื่อความคงมั่นแพร่หลายแห่งพระพุทธศาสนา. ผล
 ของงานที่มหามกุฏฯ ได้ปฏิบัติมาโดยลำดับ จำเดิมแต่ต้นจนบัดนี้ มี
 เป็นอเนกประการ กล่าวเฉพาะส่วนใหญ่ที่ประจักษ์ ก็คือความเจริญ
 แพร่หลายแห่งการศึกษาพระปริยัติธรรม ความบริบูรณ์ด้วยตำราเรียน
 สำหรับนักธรรมและบาลีทุกชั้น และหนังสือเรื่องทางพระพุทธศาสนา
 ต่าง ๆ ความที่มีผู้รู้ธรรมวินัย สามารถปฏิบัติให้ถูกต้องมากจนทั้ง
 บรรพชิตและฆราวาส ที่ได้เบียดเบียนมาปฏิบัติให้ถูกต้องแล้วก็มีมาก. แม้

จักมีผลปรากฏเช่นที่กล่าวมา มหามกุฏ ๖ ก็มีได้หยุดเฉยอยู่เพียงน
 ยังปฏิบัติงานให้ก้าวหน้าไปตามวัตถุประสงค์ซึ่งชนโดยลำดับ ดังที่ได้
 แแต่คงเปิดเผยให้ประชาชนทราบทั่วไปถึงกิจการที่ใดทำในรอบปีหนึ่ง ๆ
 ในหนังสือธรรมจักษุประจำเดือนกันยายน ตอนอนุโมทนาทุก ๆ ปี
 มา. แม้ในรอบปี มหามกุฏราชวิทยาลัย ได้ดำเนินงานดุจดวงไปได้
 เท่าไร ก็จักแสดงในอนุโมทนาภคาตามเคย ดังรายการต่อไปนี้ :-

กองปริยัติธรรม

กองนี้ได้จัดการศึกษาปริยัติธรรม ในจังหวัดพระนคร
 และต่างจังหวัด ตั้งแต่เดือนเมษายนถึงเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๒ ดัง
 ปรากฏในบัญชีท้ายข้อความตอนน. และได้บำรุงรักษาตามเนร ซึ่ง
 เจ้าคณะต่างภูมิภาคจัดตั้งมาศึกษาปริยัติธรรม หรืออบรมเป็น
 นักเรียนครู หรือเป็นนักเรียนปกครองให้ได้อยู่และภาคอาหารเป็น
 นิตย เพื่อได้ศึกษาอบรมโดยสะดวก. อนึ่งได้จัดการบำรุงรักษาตามเนร
 ที่เป็นนักเรียนมาพักด้อมบอาดเช่นเดียวกัน และได้อุปการอุดหนุนรักษา
 ที่ไปเป็นครูสอนปริยัติธรรมบ้าง ย้ายไปเป็นเจ้าอาวาสหรือผู้ทำการ
 ในหน้าที่เจ้าอาวาสบ้าง ผู้ไปช่วยเจ้าคณะในต่างจังหวัดบ้าง ให้เดิน
 ทางไปประกอบกิจตามหน้าที่โดยสะดวก. นอกจากนี้ ยังได้ให้หนังสือ
 แบบเรียนแก่บางสำนัก ในเมื่อพิจารณาเห็นสมควร.

กองปริยัติธรรม
 การศึกษาอบรมปริยัติธรรม ได้จัดบำรุงการศึกษา
 ตั้งแต่เดือน เมษายน ถึงเดือน มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๒ มหามกุฏราชวิทยาลัย
 ปริยัติธรรม ในจังหวัดพระนครและต่างจังหวัด แยกประเภทดังนี้:-

สำนักเรียน	ค่าบำรุง	ครู	จำนวนนักเรียน	วิชา	ผลแห่งการสอบได้		หมายเหตุ
					ได้	ตก	
ชั้นเอกมี ๗ สำนัก	๕๓๖๐	๕๓	๕๐๗	บาลี นักธรรม บาลี นักธรรม	๖๗ ๕๓ ๘๔ ๕๗๓	๗๐ ๔๐ ๓๖๖ ๕๗๘	สำนักเรียนชั้นตรีแยกไปอยู่กอง ศาสนศึกษา กระทรวงธรรมการแล้ว แต่ พ.ศ. ๒๔๗๐ และได้บำรุงด้วย ทุนศาสนสมบัติกลาง. ปี พ.ศ. ๒๔๗๒ มี สำนักเรียน ชั้นเอกมี ๗ สำนักคงเดิม สำหรับ ชั้นโทเพิ่ม ๑ สำนัก จึงเป็น ๓๕.
รวม	๘๓๐๐	๓๕๗	๒๗๔๘		๗๗๗	๘๖๔	

นักเรียนที่ไม่ได้เข้าสอบ ๓๓๘๗ เพราะเป็นนักเรียนของตน บางรูปอาพาธและลาศึกษาได้บ้าง จำนวน
 นักเรียนสำนักเรียนชนบทและชนเอก พ.ศ. ๒๔๗๒ น้อยกว่าปี พ.ศ. ๒๔๗๓ จำนวน ๒๖๗ รูป.

กองตำรา

กองนี้ได้จัดการตรวจชำระรวบรวมและแต่งตำราแบบเรียนทาง
พระพุทธศาสนาแดงพิมพ์ชน ตงแต่เดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๒ ถึงเดือน
กันยายน พ.ศ. ๒๔๘๓ ได้เสร็จแล้วบ้าง ยังไม่เสร็จบ้าง มีรายการดัง
ต่อไปนี้ :-

กิจการที่ทำเสร็จแล้ว

แผนกหนังสือเก่า ได้จัดการพิมพ์ชนออก เพื่อมิให้ขาดคราว
ใช้ระเบียบตรวจชำระและใหม่เชิงหน้าปกคัมภีร์ที่มาจากตามเคย มี
รายชื่อและจำนวนหนังสือดังต่อไปนี้ :-

๑. นวโกวาท	๒๕,๐๐๐	เล่ม
๒. พุทธศาสน์นฤภาษิต	๑,๕๐๐	เล่ม ๒
๓. " "	๑,๕๐๐	เล่ม ๓
๔. ชรรณวิจารณ์	๒,๐๐๐	"
๕. ชรรณวิภาค ปริจเฉท ๒	๕,๐๐๐	"
๖. คาทาธรรมบทแปล	๒,๐๐๐	"
๗. พุทธานุพุทธประวัติ	๕,๐๐๐	"
๘. นามแดงอภัยยัคพท	๕,๐๐๐	"
๙. พ.ร.บ. ดักษณะปกครองคณะสงฆ์	๕๐๐	"
๑๐. สังคตภคา	๓,๐๐๐	"
๑๑. วินัยมูข	๕,๐๐๐	เล่ม ๒

- ๑๒. ต้มถกัมมัฏฐาน ๓,๐๐๐ เต็ม
- ๑๓. วิปัสสนากัมมัฏฐาน ๓,๐๐๐ "

รวมเป็นจำนวน ๕๗,๕๐๐ เต็ม

แผนกหนังสือใหม่ หนังสือที่ได้รวบรวมราคาแล้วพิมพ์ขึ้น
มีรายชื่อและจำนวนดังต่อไปนี้ :-

- ๑. อธิบายธรรมวิภาค ปริจเฉท ๒ ๒,๐๐๐ เต็ม
- ๒. ประมวลปัญหาและเฉลยตั้งคักกภา ๒,๐๐๐ "
- ๓. ประมวลปัญหาและเฉลยอนุพุทธประวัติ ๒,๐๐๐ "
- ๔. ตัวอย่างเรียงความแก้กระทู้ธรรม น.ร. ชั้นเอก ๒,๐๐๐ "
- ๕. แนะนำเรียงความแก้กระทู้ธรรม นักธรรม
ชั้นตรี, โท, เอก. ๕,๐๐๐ "
- ๖. อธิบายอาชยาต ๓,๐๐๐ "
- ๗. อธิบายกติก ๓,๐๐๐ "
- ๘. อธิบายศีลมาลและคหิณี ๓,๐๐๐ "
- ๙. อธิบายศีลบัญญัติภิธานและศีลนรี ๓,๐๐๐ "

รวมเป็นจำนวน ๓๗,๐๐๐ เต็ม

กิจการที่กำลังทำอยู่
แผนกหนังสือเก่า ที่กำลังพิมพ์อยู่ มีรายชื่อและจำนวน
ดังต่อไปนี้ :-

- ๑. ต้มถกัมมัฏฐาน ๓,๐๐๐ เต็ม

- ๒. วิทยาลัยมหากษัตริย์ฐาน ๓,๐๐๐ เด็ม
- ๓. พ.ร.บ. ดักษณะปกครองคณะสงฆ์ ๓,๐๐๐ "
- ๔. ธรรมนูญรัฐสภา ภาค ๘ ๓,๐๐๐ "

รวมเป็นจำนวน ๖,๐๐๐ เด็ม

แผนกหนังสือใหม่ ที่กำลังพิมพ์อยู่ มีรายชื่อและจำนวนดังต่อไปนี้ :-

- ๑. ประมวลปัญหาและคดีคดีกติกากฎ ๒,๐๐๐ เด็ม
- ๒. อธิบายวากยสัมพันธ์ ๓,๐๐๐ "
- ๓. อธิบายนามและอักษยศัพท์ ๓,๐๐๐ "

รวมเป็นจำนวน ๘,๐๐๐ เด็ม

รวมหนังสือเก่าใหม่ทั้งหมดแล้วและกำลังพิมพ์ ๘๘,๕๐๐ เด็ม.

อนึ่ง กองตำรากำลังตรวจชำระและรวบรวมราคาหนังสืออื่นอีกหลายเรื่อง ซึ่งจะได้พิมพ์ในโอกาสต่อไป.

กองเผยแพร่ศาสนาธรรม

งานที่กองนี้ได้กำลังดำเนินอยู่ คืองานแปลกรรมจักขุ อันเป็นหนังสือพิมพ์พระพุทธศาสนา ออกเป็นรายเดือน ซึ่งได้เริ่มพิมพ์โฆษณาตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๔๓๗ เป็นต้นมา ฉะนั้น กรรมจักขุประจำเดือนตุลาคมจึงนิยมเป็นตอนที่ ๑ ไปบัญจบตอนที่ ๓๒ เมื่อถึงเดือนกันยายนแห่งปีใหม่ เมื่อครบรอบ ๑ ปี รวม ๓๒ ตอนที่ เป็น ๓

เล่มใหญ่ ^{๒๕} คองทุกปีมา. ธรรมจักษุประจำเดือนกัณยายน ^๕ จึงเป็น
 ตอนที่ ^{๑๒} ครบเล่มที่ ^{๒๕} จักย่างชนดูเล่มที่ ^{๒๖} ตอนที่ ^๑ ในเดือน
 ตุลาคมหน้า. ^{๒๕} หนังสือธรรมจักษุ ^๕ -เจ้าหน้าที่ได้พยายามปรับปรุง
 ให้มีเรื่องอันผู้อ่านอาจได้รับรสต่าง ๆ กัน แต่ก็ประมวลลงในข้อที่จัก
 ได้ทราบพระพุทธศาสนาในทุก ๆ ส่วนดั่งชนโดยลำดับ.

อนึ่ง นอกจากงานแผนกธรรมจักษุแล้ว กองเผยแผ่ศาสนาธรรม
 ยังได้ดำเนินงานอันเกี่ยวแก่การเผยแผ่พระพุทธศาสนา เป็นอันว่า ได้
 จัดตั้งภิกษุผู้สามารถไปในต่างประเทศ เทศน์ต่างด่อนประชาชนตาม
 โอกาสอันควร. งานแผนกนี้จะได้ขยายต่อไป เท่าที่ทุนทรัพย์และเหตุ
 แวดล้อมจะอำนวยให้ได้เพียงไร.

กองบัญชาการ

กองต่าง ๆ ทุกกองที่ก่อกำเนิดมาโดยลำดับชนตรงต่อกอง ^๕ ^{๒๕} ^{๒๕}
 เพื่อประสานงานให้เชื่อมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีกิจการที่กอง ^๕ ^{๒๕} ^{๒๕}
 ปฏิบัติไปเป็นพิเศษ ซึ่งควรจะกล่าวในที่นี้ คือ :-

๑. พิมพ์เทศน์คัมภีร์ไทย โดยใช้กระดาษพิมพ์ทำนองตาม ^๕ ^{๒๕} ^{๒๕}
 กณทมเจ้าหน้าที่เดออกสรรและรอกจากพระธรรมกถึกผู้เรียบเรียง ^๕ ^{๒๕} ^{๒๕}
 อรรถรสที่น่าฟัง ควรนำไปอ่านเทศน์ ^๕ ^{๒๕} ^{๒๕} บัดนี้พิมพ์เสร็จไปแล้ว รวม
 ทั้งพระพุทธคุณ เป็น ๗๐ กัณฑ์ และกำลังพิมพ์ต่อไปอีกเรื่อย ๆ.
๒. แปลพระไตรปิฎกฉบับไทยรัฐออกเป็นภาษาไทย และพิมพ์

ประกาศให้มหาชนชาวไทยได้ทราบความในพระไตรปิฎกนั้นโดยพิสดาร
 ครบถ้วนชัดเจน. เรื่องการแปลพระไตรปิฎกนี้ มหามกุฏ ฯ ได้ดำเนิน
 งานมาแล้วเป็นเวदानาน คือจัดให้มีการแปลลงในหนังสือธรรมจักษุ
 เผยแผ่แก่ประชาชน ซึ่งการรวบรวมที่แปลมาแล้วทั้งหมด ก็นับว่าดุดวง
 ไปได้มากอย่างน่าพอใจ. ในขณะนี้ได้รวบรวมพิมพ์เป็นเล่มขึ้นแล้วก็มี
 ยังกำลังรวบรวมอยู่ก็มี จึงเป็นที่หวังได้ว่า มหามกุฏราชวิทยาลัย
 จะได้รวบรวมพระไตรปิฎกแปลขึ้นได้ครบถ้วนในไม่ช้า.

การที่มหามกุฏราชวิทยาลัย สามารถปฏิบัติงานจนได้บัดนี้ถึง
 เพียงนี้ และจะสามารถที่จะปฏิบัติให้ก้าวหน้าต่อไป ก็ด้วยได้กำลัง
 จากดอกผลบุญมุณีที่ท่านผู้มีศรัทธาทุกท่านได้ร่วมกันบริจาค รวม
 ใจเป็นล้นหนึ่ง. มหามกุฏ ฯ ได้ระลึกถึงคุณูปการในชั้นนี้ จึงได้
 พยายามทำงานบำรุงปริยัติและปฏิบัติเพื่อผลคือปฏิบัติให้เจริญ ดั่งของ
 เจตนาประสงค์ของท่านผู้บริจาคบำรุง และได้ตั้งหนังสือธรรมจักษุให้
 เป็นการสมนาคุณแก่ท่านผู้บำรุงพิเศษตลอดชีวิต และแก่ท่านผู้บำรุง
 ณะเพาะบิหรือณะเพาะบิพิเศษตลอดชีวิต ขอแสดงซ้ำอีกว่า ผู้
 รับธรรมจักษุที่ตั้งทุนทรัพย์มาบำรุงบิละ ๓ บาท มหามกุฏ ฯ ไม่ถือว่า
 เป็นผู้ชอนหนังสือธรรมจักษุ แต่จัดไว้ในพวกผู้บำรุงณะเพาะบิ และ
 ทุนทรัพย์ที่ตั้งมานั้น เจาหน้าที่ฝ่ายกฤหัสถ์ ก็จะได้จัดเข้าสมทบทุน
 มุณีนิธิ แม้ทุนทรัพย์ที่ท่านผู้บำรุงประเภทอื่นตั้งมา ก็เช่นเดียวกัน
 เหตุฉะน ท่านผู้บริจาคบำรุงจึงควรชนมยนิคว่า ทุนทรัพย์ที่ได้ตั้ง

เล่ม ๒๗ ตอนที่ ๒ ประจำเดือน พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๑๕

พระธรรมเทศนา ของ พระมหาเสริม ป.๓

อานนทพจน์ ตอนใหม่ พระมหาเยี่ยม ป.๓ แปล

Shrine of Mercy พระมหาสละ ป.๓ แปล

* Buddhism and development พระมหาเอื้อน ป.๖ แปล

กัญฐุสกชาตก คำฉันท์ ของ สามเณรประสาร ป.๕

* เรื่อง "ศึกษา" ของ พระมหาเจริญ ป.๘

๗๓๗ ๗๓๗ ๗๓๗

เรื่อง "ศึกษา"

พระมหาเจริญ สุวฑฺฒโน ป. ๘ วัดบวรนิเวศวิหาร
เรียบเรียง

'ศึกษา' คำนี้ใช้พูดกันมาก และมักพูดกันว่าศึกษาเดี๋ยวเรียน ชวนให้เข้าใจว่าศึกษาคือเดี๋ยวเรียน แต่คำว่าศึกษามีความหมายอย่างหนึ่งหรือ? ถ้าตั้งปัญหาขึ้นเช่นนี้ ก็รู้ดีว่าตอบยาก แต่จะพยายามตอบปัญหาข้อนี้ ตามความเข้าใจอันอิงหลักฐานที่ค้นได้ในการเขียนครั้งนี้.

'ศึกษา' มาจากคำว่า ศึกษา ในภาษาสันสกฤต ตรงกับภาษาบาลีว่า สิกฺขา คำนี้มีความหมายอย่างไร จะแสดงตามที่ท่านใช้ในภาษาบาลี คำนี้เป็น สิกฺข ธาตุ มีที่ไซในปกรณ์ภาษาบาลีมาก แต่ย่อกล่าวได้เป็น ๒ คือ ใช้ในภาษาสามัญ ๑ ใช้ในภาษาธรรม ๑.

ในภาษาสามัญ

ในด้านนวนิพนธ์บาลี ใช้หมายถึงตำแหน่งก ปฏิบัติ ผูก อบรมเป็น
พหู เช่น "สิปปิ สิกฺขาเปนฺติ (สังคาสกสูตร ๑๑/๒๐๓) ย่อมให้
ศึกษาคิดปะ" "ถรุสมิมฺปิ สิกฺขติ (อนุตตรยวคค์ ๒๒/๒๖๕) ย่อม
ศึกษาในเรื่องอาวุช" แต่ในที่ซึ่งหมายถึงเดี๋ยวเรียน มักใช้ศัพท์อื่น
เช่น "ติริจฺฉานวิชชํ ปริยาปฺณนฺติ (วินยบิฎก จุตตวคค์ ๗/๗๑)

ย่อมเรียนไตรปิฎกวิชา.”

ในด้านวรรณคดีต่อมา คือชั้นอรรถกถา ใช้หมายถึงคำเหี้ยมก
ปฏิบัติ ผัก อบรมก็มี หมายถึงแต่เรียนก็มี ที่ใช้ในความหมายแรก
เช่น “สิกขาเปตฺวา ตํ เนสฺสามิ (โตพุทธายิตถเรวตฺถุ ๕/๓๐๘) จัก
ให้คำเหี้ยมกแล้ว จึงนำพราหมณ์นั้นไป” ที่ใช้ในความหมายหลัง เช่น
“ก็ อกฺขรสมยํ สิกขาเปสฺสตี (สํมาวตฺถวตฺถุ ๒/๓๖๕) จักให้เรียน
อักษรสมัยอย่างไร” แต่โดยมากในความหมายแต่เรียนเช่นนั้น มักใช้
ศัพท์อื่น เช่น ปรียาปุณฺนตี อุกฺคณฺหาตี.

รวมความว่า ในภาษาสามัญ ใช้หมายถึงคำเหี้ยมก ปฏิบัติ ผัก
อบรมเป็นพื้น ใช้หมายถึงแต่เรียนบ้างต่าง ๆ แต่มักเป็นด้านวรรณ
คดี.

ในทางธรรม ใช้หมายถึงปฏิบัติ ผัก อบรมอย่างเดียว เช่น
“สนฺตีเมว โส สิกฺขเยยฺย (ชาตฺตวิภังคตฺถุตร ๓๕/๕๓๖) มุหนฺนพฺงผก
ความสงบราบเรียบ” “วินโย จ สฺสสิกฺขิโต (มํงคตฺถุตร ๒๕/๓) วินย
อันศึกษาดีแล้ว.”

ศึกษาในทางธรรม โดยเฉพาะในทางพระพุทธศาสนา จัดเป็น ๓
ชั้น คือ อริตตสิกขา อริจิตตสิกขา อริบัญญัติสิกขา มาในติกนิบาต
(๒๐/๓๐๓) ทรงขยายความไว้ในที่นั้นว่า อริตตสิกขา ได้แก่ปาฏิโมกข-
สังวร (แต่ก็หมายถึงศีลตามภูมิตามชั้นทั่วไปที่ปฏิบัติดีแล้ว) อริจิตต-
สิกขา ได้แก่ฌาน ๕ อริบัญญัติสิกขา ได้แก่การทำให้แจ้งเจโตวิมุตติ

บัญญัติวิมุตติที่ไม่มีอาตวะ เพราะอาตวะทั้งหลายสิ้นไป ยับยั้งอยู่ เพราะ
 รุขังเองในทิวฐธรรม ผู้ปฏิบัติในศึกษาทั้ง ๓ ชั้น ถ้ายังไม่ตั้งอยู่ในไต่คา-
 บัคติมรรค ก็ไม่เรียกว่าเสขะ คือผู้ศึกษาหรือนักศึกษาในทางธรรม
 แต่เรียกว่าแนวเสขานาเสขะ เมื่อตั้งอยู่ในไต่คาบัคติมรรคขึ้นไปจนถึง
 อรหัตตมรรค จึงเรียกว่าเสขะ และเมื่อตั้งอยู่ในพระอรหัตตผลแล้ว
 ก็เรียกว่าอเสขะ คือผู้สำเร็จศึกษา เพราะไม่ต้องปฏิบัติเพื่อผลเช่นนั้นอีก
 ต่อไป ^๕ นกต่างตามนัยพระบาทในธรรมดังคณิ อภิธรรมปิฎก (๓๔/๓๔๕)
 ที่ว่า กตเม ชมฺมา เสกฺขา เป็นคณิ แปลความว่า ธรรมทั้งหลาย
 เหล่าไหนเป็นเสกขะ? มรรค ๕ อันไม่เนื่องกัน และสามัญผล ๓ ^๕
 คำ, ธรรมเหล่านี้เป็นเสกขะ. ธรรมเหล่านี้เป็นอเสกขะ? อรหัตตผล
^๕
 เบื้องบน, ธรรมเหล่านี้เป็นอเสกขะ. ธรรมเหล่านี้เป็นแนวเสกขา-
 นาเสกขะ? กุศล, อกุศล, วิบาก, อภัยกฤตฝ่ายกิริยาในภุมิ ๓, รูป
 และนิพพาน, ธรรมเหล่านี้เป็นแนวเสกขานาเสกขะ.

รวมความว่า ในทางพระพุทธศาสนา จัดศึกษาเป็น ๓ ชั้น คือ
 อริตตศึกษา อริจิตตศึกษา อริบัญญัติศึกษา และจัดผู้ปฏิบัติในศึกษา ๓
 เป็น ๓ ชั้น คือ เสขะ อเสขะ แนวเสขานาเสขะ ผู้นับถือพระพุทธศาสนา
 ซึ่งกำลังปฏิบัติในศึกษาเหล่านี้ ยังมีได้มัตตมรรคผล ชื่อว่าแนวเสขา-
 นาเสขะ คือ นักศึกษาก็มีใช้ เสร็จศึกษาก็มีใช้ โดยนัยนี้ จะเห็น
 ว่าในภาษาทางธรรม คำว่า เสขะ คือ นักศึกษา ใช้หมายความถึงความตั้ง และ
 คำว่า ศึกษา ก็ใช้หมายความถึงสิ่งที่ศึกษาในภาษาดำเนิน.

ข้อความข้างบนนี้ กล่าวตามที่ใช้ในภาษาบาลี แม้ในภาษา
 ดั้งเดิม ก็คงมีความหมายแนวเดียวกัน แต่มีใช้ในความหมายพิเศษ
 ในบางประการ ส่วนในภาษาไทย ใช้คำตรงมาเป็นการเดาเรียนโดยมาก
 ต่อไปนี้ จะอ้างปทานุกรมบางฉบับมาประกอบ : ในบาลีอภิธานีปีที่
 บีกา-สูจิ กล่าวถึง สิกฺขชาคฺ์ ใช้ในอรรถ วิชฺโชปาทาน คือความเข้า
 ไปถือเอาวิชา ในคติกษณ์นารีภาษาบาลีของ R. C. Childers. แปล ศึกษา
 ไว้ว่า Learning, Study, Training การเรียน, การเรียนรู้, การปฏิบัติ,
 ฝึก, อบรม. ในคติกษณ์นารีภาษาดังกฤตของ Monier Williams, M. A.
 แปลไว้ซ้ำกับของ R. C. Childers บ้าง ไม่ซ้ำบ้าง และได้ให้ความหมาย
 ทัวไปไว้คำหนึ่งว่า "ปรารถนาเป็นผู้สามารถ เพื่อทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้
 สำเร็จผล" อนึ่ง ยังมีคำแปลตามที่ใช้พิเศษ เช่นแปลว่า "สอน" และ
 "ให้" (ที่เป็นกิริยาปรัดไมบต) ใช้ในคัมภีร์พระเวท.

ตามที่กล่าวมานี้ อาจรวมความได้ว่า ความได้วิชาหรือความ
 สามารถ เพื่อทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้สำเร็จผลได้ เป็นวัตถุประสงค์ของการ
 ศึกษา และทางที่จะให้ได้วิชาหรือเป็นผู้สามารถเช่นนั้นก็คือการเรียน
 การเรียนรู้ การปฏิบัติ ฝึก อบรม. เพราะเหตุนี้! ศึกษาจึงหมายถึงเรียน
 เรียนรู้ ปฏิบัติ ฝึก อบรม เพื่อให้ได้วิชาหรือเป็นผู้สามารถเช่นนั้น น
 เป็นความหมายที่ใช้โดยส่วนรวม แต่ยังมีใช้หมายต่างกันในภาษา
 ดามัญและภาษาธรรม โดยนัยที่กล่าวแล้ว. เพราะฉะนั้น พึงดำเห็นยก
 ใช้ให้ถูกความหมายในที่นั้น ๆ.

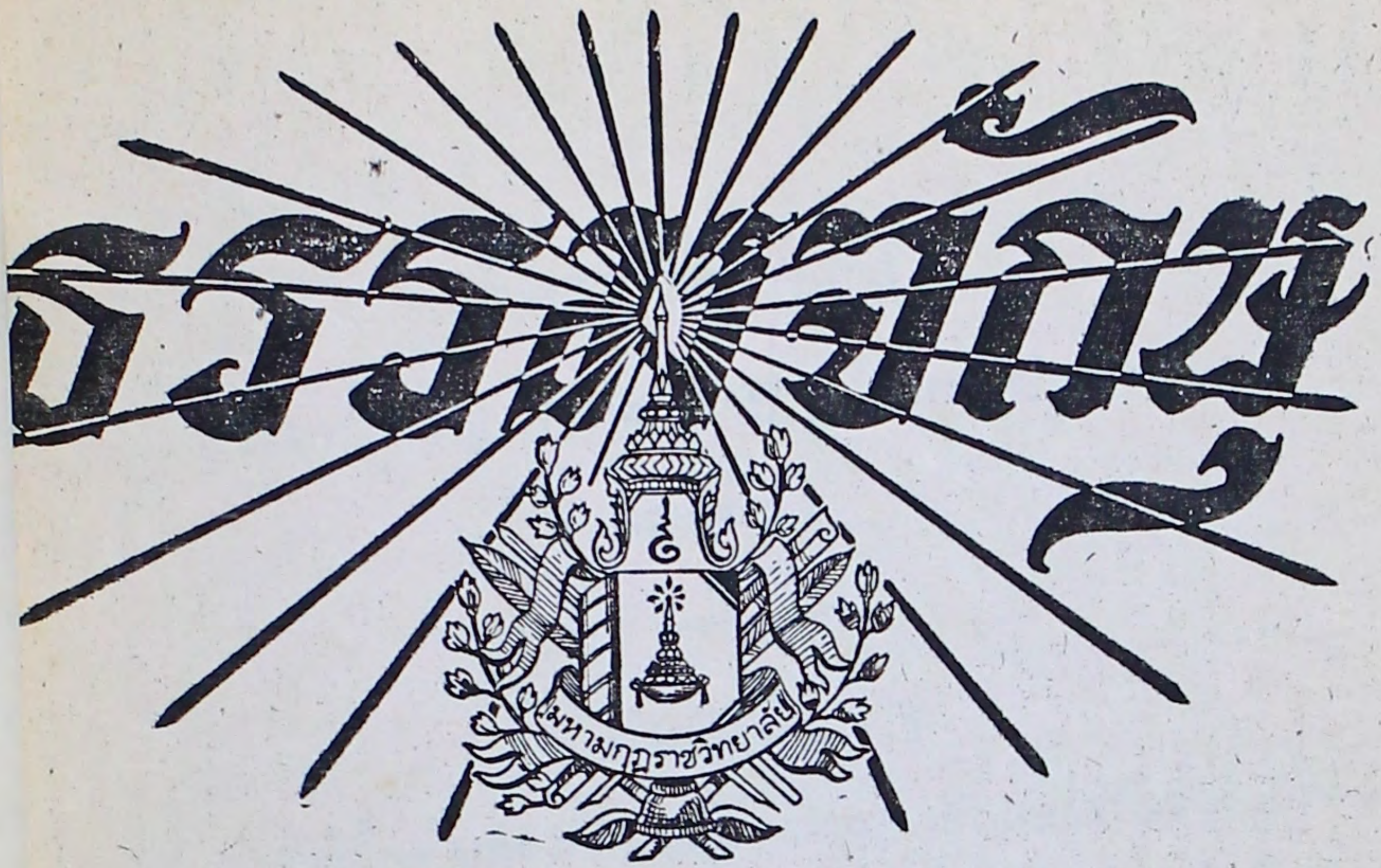
สิ่งที่จะพึงศึกษามีเป็นอันมาก แต่ศึกษา ๓ ในธรรมวินัยที่พระ
 อริยเจ้าประกาศไว้แล้ว เป็นเยี่ยม (นัยอนุตตรวิยสูตร) เพราะศึกษา
 เหล่านี้ เป็นความเห็นชอบ คำริชอบ วาจาชอบ การงานชอบ เที่ยง
 ชำชอบ พยายามชอบ ระตักชอบ ตั้งใจชอบ เป็นไปเพื่อวิชาและ
 วิมุตติ ในปาฐกถาพิเศษ เรื่องการศึกษาเกี่ยวกับจรรยาและคำสอน
 ของพระยาอินทรมนตรี (Frank H. Giles) ที่แต่งเมื่อ พ. ศ. ๒๔๗๓
 ตอนหนึ่งว่า "การศึกษานั้น พึงอธิบายได้อย่างเดียว แต่ว่าเป็นวิธี
 การที่จะทำให้คนคำริชอบ และตั้งดีด้วยชื่อว่า การให้ความรู้ เช่น
 ที่อยู่ในหลักสูตรของโรงเรียนโดยมากเวลานี้ จะสอนเราให้คำริชอบ
 นั้นได้หรือ? คนเราเมื่อคิดชอบเท่านั้น จึงจะได้ชื่อว่ามีคามหยั่งรู้จริง
 มีคามเข้าใจกิจการจริง และเมื่อมีคามหยั่งรู้กับความเข้าใจจริง
 อย่างนี้แล้ว จึงจะได้ชื่อว่าเป็นพลเมืองดี บัดนี้ถึงขออำนาจภูมิแห่งภูมิ-
 ธรรม ก็ทำอย่างไรเล่า จึงจะเรียนรู่วิธีที่จะคำริชอบ เราจะเรียนจาก
 หลักสูตรปกติในโรงเรียนนั้นไม่ได้แน่ การคำริชอบนั้นเป็นคติธรรม
 เป็นมนสิกาโรบาย (การทำใจ) ใช้อื่นใดก็คือคำสอนนั่นเอง... ทรง
 เห็นว่า (คือพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเห็นว่า) บันดาประชาชนได้รับ
 ความอบรมมาผิดทาง จึงได้เริ่มตั้งสอนด้วยการศึกษาที่ชอบ ซึ่งเรียก
 กันออกนัยหนึ่งว่า คำสอน ทรงอธิบายวิธีการที่จะต่อสู้ความผิดและ
 ความหลงที่ครอบงำคนเหล่านั้นด้วยวิธีคิดชอบ ทรงวางหลักแห่งการ
 ศึกษาใหม่ เดียวนี้เรียกกันว่า "อริยสัจจสี่" ทรงอธิบายต่อไปว่า

คนที่เชื่อและเห็นตามหลักก่อน อาจปฏิบัติตามมรรคทั้ง ๘ ให้เข้าถึง
 ผลได้ มรรคหรือหนทางทั้ง ๘ นี้ ก็อธิบายไว้ชัดเจน "ไม่เกิดอบกตุม"
 แม้ผู้ไม่นับถือพุทธศาสนา ยังแสดงอย่างนี้ เพราะเหตุนี้ ผู้นับถือพุทธ-
 ศาสนา จึงควรเห็นว่า ตั้มีทัศนะความเป็นชอบเห็นด้านนี้แต่ เป็นยอด
 คึกษา เป็นไปเพื่อวิชาและวิมุตติ และพึงปฏิบัติในลักษณะทั้ง ๓ ใน
 ธรรมวินัยตามความสามารถแต่.

ฉบับจริงอยู่ในหอสมุด
 กัม ๒๗ ๗๐๗ ๒
 ๖๖๐๖๖๖ ๒๔๕๔

เล่ม ๒๗ ตอนที่ ๙ ประจำเดือน มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๒๕

เรื่องความเพียร ของ พระมหาเสริม ป. ๘

พุทธานุศาสตร์ ตอน กุฎกัณฑ์พรหมณ์เข้าเฝ้า

พระราชกำหนดคดีตำรวจ ตอนใหม่

* ทางแห่งความสุข ของ พระมหาบุญรอด ป. ๕

เรื่องคำสัจ ของ พระมหาเจริญ ป. ๕

* ธรรมทฤษฎี ของ พระเนกขัมมุนี (เฉย ป. ๗)

๗๓๗ ๗๓๗ ๗๓๗

เรื่อง "คำสัจจ์"

พระมหาเจริญ สุวฑฺฒโน ป. ๕ วัดบวรนิเวศวิหาร
เรียบเรียง

๑. คำสัจจ์คืออะไร

คำสัจจ์คือคำแสดงความจริง มีความหมายที่ไขกันทั่วไปเป็น ๒
ประการ คือ คำจริงตามเรื่องราวที่เป็นไปอย่างไร ๑ คำจริงตาม
เหตุและผล ๑.

คำจริงประการแรกจัดเป็นศัพท์มาจากภาษา—เจรจาชอบ (เพราะเว้น
จากมุขากา) คำจริงที่เป็นศัพท์มาจากภาษา เป็นคำที่แสดงออกมาตาม
ความจริงใจของผู้พูด มิใช่คำที่แสดงความจริงตามเหตุและผล เพราะ
ฉะนั้น เรียกว่าศัพท์มาจากภาษาจึงเหมาะกว่าเรียกว่าศัพท์จากภาษา แต่เพราะ
นิยมว่าเป็นคำจริงอย่างหนึ่ง จึงควรจัดเป็นศัพท์จากภาษาแต่โดยอนุโลม.

๒. คำสัจจ์เกิดขึ้นได้อย่างไร

ส่วนคำจริงประการที่ ๒ เป็นศัพท์จากภาษาโดยตรง เพราะโลกและ
ธรรมส่วนใหญ่ที่สุดย่อมลงไปจนเด็กที่สุด ย่อมมีเหตุผลประจำอยู่แต่
ดะอย่าง ไม่มีส่วนไหนถึงไหนที่จะว่างเว้นจากเหตุผล ตัวอย่างเช่น
ความเป็นไปแห่งโลกธาตุมีหนาวร้อนเป็นอาทิ ความเป็นไปแห่งสัตว์-

โดยอันเนื่องด้วยสุขทุกข์เป็นอาทิ เหตุอันด้นนมเหตุผลทั้งต้น เหตุผล
 มีอยู่เต็มโลกเต็มธรรมไม่บกพร่อง ด้นนมไม่มีปัญหา ปัญหาอยู่ที่
 บุคคลว่า จักทำประการใด จึงจักสามารถหยิบยกเอาเหตุผลนั้น ๆ
 มาพูดตามเป็นจริงได้ เพราะถ้าไม่สามารถ คำที่พูดออกมากก็ไม่เป็น
 จริง ความสามารถในข้อนี้จักเกิดขึ้นด้วยปัญญาคือความรู้จริง เพราะ
 ถ้าไม่จริงก็พูดให้จริงมิได้.

๓. ที่เกิดแห่งปัญญา

ปัญญาคำรูนันเกิดจากอะไร โดยนัยหนึ่ง ความรู้เกิดจาก
 การปริยัติ การปฏิบัติ และปฏิเวธ คือความรู้แจ้งแห่งตลอดเหตุ
 ตลอดผล.

การปริยัติขอแรกนั้น คือการเรียนรูทางอายตนะ มีทางรูปที่ตา
 เห็น ทางเสียงที่หูได้ยินเป็นอาทิ โดยนัยนี้ จึงจำแนกการเรียนออก
 เป็น ๒ อากาโร คือ การเรียนโดยธรรมชาติ ๑ การเรียนโดยความ
 จงใจ ๑ ตามปกติ อายตนะภายในมีตาหูเป็นต้น ย่อมประจวบกับ
 อายตนะภายนอกมีรูปเสียงเป็นต้นอยู่เต็มอ เมื่อประจวบกันเมื่อใด
 บุคคลย่อมเกิดความรู้ในรูปเสียงเป็นต้นเช่นเมื่อนั้น นเป็นการเรียนรู้
 โดยธรรมชาติ ซึ่งในที่นี้จะยกไว้ไม่บรรยายถึง ส่วนการเรียนโดย
 ความจงใจนั้นหมายถึงการเรียนในโรงเรียน หรือเรียนเป็นส่วนตัวตนเอง
 ขอนยอมเป็นที่เข้าใจกันทั่วไปแล้ว แต่อะไรเล่าที่พึงศึกษาเล่าเรียน ข้อ

ที่พึงศึกษาเล่าเรียน คือ สุตระคือวิทยาการต่าง ๆ ๑ คิดปะคือหัตถกรรม
 เป็นคัม ๑ วินัยคือกฎบัญญัติสำหรับปกครองหมู่ชน ๆ มีกฎหมายเป็น
 คัม ๑ ข้อที่พึงศึกษาเล่าเรียนตั้งแต่ดงมานี้ บางประการเป็นประโยชน์
 บางประการไม่เป็นประโยชน์ บางประการเป็นธรรม คือถูกต้องตาม
 คัดธรรม กฎหมายและกาดเทศะเป็นอาทิ บางประการเป็นอธรรม
 คือไม่ถูกต้อง ดงนั้น ข้อที่ไม่เป็นประโยชน์และเป็นอธรรมนั้น ไม่
 ควรเรียน เพราะถึงเรียนไปก็ไม่อำนวยประโยชน์ที่ถูกต้อง ส่วนข้อ
 ที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรมควรเรียน เพราะเมื่อเรียนไปแล้ว อาจ
 อำนวยประโยชน์ที่ถูกต้องให้ได้ ความมีสุตะมาก ความสามารถ
 เชี่ยวชาญในศิลปะแม้อย่างใดอย่างหนึ่ง และความได้ศึกษาวินัยดีแล้ว
 ทำนสรเสริญว่าเป็นอุดมมงคลแต่ดงอย่าง เพราะเหตุนี้ จึงเป็นที่ต้อง
 ประสงค์ทั้งทางคดีโลกและคดีธรรม นักเรียนผู้ตั้งใจเรียนจริงในข้อที่
 ควรเรียนตั้งแต่ดงมานี้ ขอว่าคงอยู่ในความจริงอันเป็นประโยชน์
 และเป็นธรรม ย่อมได้สุคตมยบัญญัติ ความรู้อันเกิดจากการฟัง อ่าน
 บ้าง ย่อมได้จินตามยบัญญัติ ความรู้อันเกิดจากการคิดบ้าง วาจากที่
 แดงออกมาด้วยบัญญัติทั้ง ๒ นี้ เป็นคำที่แดงเหตุผลตามเป็นจริง
 ษนปริยค จิตเป็นคำสัจจชนค้ำหรือชนคัม.

การเรียนเป็นบุพพกิจกิจของตนแห่งการปฏิบัติอบรม เพราะ
 ฉะนั้น เมื่อเรียนแล้วจึงต้องปฏิบัติต่อไป เปรียบเหมือนเรียนรู้แผนที่
 แดง ก็ดำเนินไปยังสถานที่ประสงค์เช่นที่ชบออกไว้ในแผนที่ฉนั้น.

อันข้อที่พึงปฏิบัติ คือการงานที่พึงทำทางกายวาจาและใจ การงานมีมากมายหลายชนิด แต่สรุปรวมลงเป็นการงานที่ควรเว้นอย่างหนึ่ง การงานที่ควรทำอย่างหนึ่ง การงานที่ไม่อำนวยความสะดวกประโยชน์ที่ถูกต้องเหมาะสม ควรเว้นเสีย การงานที่อำนวยความสะดวกที่ถูกต้องเหมาะสม ควรทำ เพราะเหตุใด เหตุนั้นก็แจ่มแจ้งชัดเจนอยู่แล้ว เมื่อเลือกการงานใดที่เหมาะสมแล้ว พึงประกอบด้วยความหมั่น ความรักษา ความมีมิตรอันงาม และความเที่ยงชีวิตตามสมควร เมื่อถึงพร้อมด้วยคุณสมบัติดังอ้างมานี้ ย่อมยึดถือปฏิบัติประโยชน์ปัจจุบันไว้ได้ อาจะบริบูรณ์ด้วยอิฏฐุผลมัทธพัส ยศ โมคติ เป็นต้น.

อนึ่ง เพื่อให้ประโยชน์ดำรงมั่นคง ยั่งยืน พึงมีศรัทธาความเชื่อเหตุผลและความที่สัจจธรรมเป็นของ ๆ คน พึงมีศีลความประพฤติหรือปฏิบัติในการงานเว้นจากการเบียดเบียนทั้งทางกายและทางวาจาด้วยความตั้งใจ พึงมีจาคะการสละกำลังกายกำลังทรัพย์กำลังปัญญาเป็นอาทิช่วยเหลือกัน และพึงมีปัญญาความรู้จักบาปบุญคุณโทษประโยชน์มิใช่ประโยชน์ เมื่อถึงพร้อมด้วยคุณสมบัติดังอ้างมานี้ ย่อมยึดมั่นปรายกัตถะประโยชน์ภายนอกไว้ได้ อาจบริบูรณ์ด้วยอิฏฐุผลมอายุ วรรณ สุข ยศ สวรรค์ เป็นอาทิ.

อนึ่ง เพื่อให้สำเร็จประโยชน์ยิ่งขึ้น พึงปฏิบัติการทำงานด้วยความเห็น ความดำริ (ปัญญาสิกขา) การเจรจา การงาน อาชีพ (ศีลสิกขา) ความพยายาม ความระดัดและความตั้งใจ (จิตตสิกขา) อัน

เป็นต้นจนชอบโดยทางเดียว ความชอบทุกประการดังอ้างมานั้น เป็น
ข้อควรศึกษาปฏิบัติ เพราะเมื่อมีอยู่ ย่อมเป็นเครื่องบ่งกัณมิให้การ
งานทุก ๆ อย่างที่กระทำอยู่เป็นอนัตตา คือ โทษมิใช่ประโยชน์ และเป็น
อธรรม แต่ให้เป็นอรรถประโยชน์ และเป็นธรรมโดยต้นเดียว
เพราะฉะนั้น การงานที่ประกอบด้วยความชอบทั้งหลาย จึงเป็นที่ต้อง
ประสงค์ทั้งในคดีโลกและคดีธรรม ผู้ประกอบการทำงานให้ถึงพร้อมด้วย
ความชอบยิ่งด้วยการทำจริง ชื่อว่าตั้งอยู่ในความจริงที่เป็นประโยชน์
และเป็นธรรม ย่อมได้ภาวนามยปัญญา ความรู้อันเกิดจากการทำ
โดยดำดัม วาจาที่แสดงออกมามีปัญญา เป็นคำแสดงความจริง
โดยเหตุผลชั้นปฏิบัติ จัดเป็นคำสัจจกถา

การศึกษาปฏิบัติด้วยความชอบดังอ้างมานั้น เมื่อเจริญก้าวหน้า
เรื่อยไป ย่อมทำให้การงานละเอียดประณีตยิ่งขึ้น ๆ ในที่สุด อาจ
อำนวยให้เกิดความรู้เป็นเครื่องกำหนดทุกข์ เป็นเครื่องระเห็ดให้
ทุกข์เกิด เป็นเครื่องทำให้แจ้งความดับทุกข์ เป็นเครื่องอบรมให้
มรรคาอันถึงความดับทุกข์บังเกิดขึ้น เป็นความเห็นชอบอย่างสูงสุด
เมื่อความเห็นเป็นชอบเช่นดั่งนี้ ความดำริเป็นตนก็เป็นชอบเช่นตามกัณ
หมด ผู้บรรลุถึงความชอบดั่งนี้ ชื่อว่าตั้งอยู่ในอริยสัจจ์ ความจริง
อย่างประเสริฐ อันเป็นปรมาตตะประโยชน์อย่างยิ่ง และเป็นโลกุตตร
ธรรม ธรรมเหนือโลก ย่อมได้ปัญญาความรู้อันประเสริฐไปบังไม่
ติดขัดในเหตุผลเหนือโลก ท่านผู้ได้ปัญญาชั้นที่สุดนี้ ชื่อว่า "ดำเร้า

การศึกษา คำเรียกว่าปฏิบัติ” โดยแท้จริง วาจาของท่านเป็นคำ
แสดงความจริงอันเป็นประโยชน์ที่ถูกต้องอย่างประเสริฐ นับเป็นคำ
ดีจักษุสูงสุด.

๔. คำเท็จเป็นอมฤตพจน์

วาจาที่แสดงออกมาด้วยความรู้งดงามมาโดยลำดับชั้น เป็น
คำเท็จที่จัดว่าเป็น “อมตวาจา” ซึ่งแปลว่าวาจาไม่ตายโดยลำดับ
ทั้งชอว่าเป็น “สุภาสิตวาจา” ซึ่งแปลว่าวาจาเป็นสุภาสิต ส่วน
วาจาที่แสดงออกมาโดยไม่รู้หรือด้วยความรู้ผิด เป็นคำไม่จริง เพราะ
ไม่แสดงความจริง จัดเป็นคำตาย อนึ่งคำมุสาวาทก็ชอว่าเป็นคำตาย
โดยอนุโตม คำไม่จริงที่ชอว่าเป็นคำตาย เพราะเหตุ ๒ ประการ คือ
ตายจากประโยชน์ที่ถูกต้องประการ ๑ ตายเพราะไม่ทนต่อความเพ่ง
พินิจประการ ๑ อธิบายว่า คำนั้นเมื่อถูกผู้เพ่งพินิจหนักเข้า ความ
เท็จความเทียมก็ปรากฏเด่นชัด ทำตายดังคำนั้นให้ตกไปจากความ
จริง ส่วนคำจริงทั้งโดยตรงและทั้งโดยอนุโตม ชอว่าเป็นคำไม่ตาย
เพราะไม่ตายจากประโยชน์ที่ถูกต้อง ไม่ตายเพราะทนต่อความเพ่ง
พินิจ อธิบายว่า คำนั้นเมื่อถูกผู้เพ่งพินิจหนักเข้า ความจริงแท้ก็
ปรากฏออกมาเต็มคำไม่ขาดไม่เกิน เพราะเหตุนี้ คำจริงจึงเป็นวาจา
ที่ดำรงมั่นยั่งยืนอยู่ด้วยความจริงตลอดไป.

๕. คำสัจเป็นธรรมเก่าแก่

ข้อที่คำสัจเป็นวาจาไม่ตายนั้นเป็นธรรมเก่า อธิบายว่า คำจริง
 ดังแสดงมาแต่เป็นวาจาไม่ตายมาแต่เก่าก่อน และเป็นสิ่งที่นับถือพูด
 กันเป็นทำเนียมมาตั้งแต่โบราณสมัย ฉะเพาะการเว้นจากมุตสาวจาท พุค
 คำจริงตามเรื่องที่เป็นไปอย่างไร โบราณท่านก็ยังนับถือว่าเป็นวาจา
 ดีที ความเรื่องนับปรากฏในปกรณ์เก่า ๆ เป็นอันมาก อันสัจจะ
 มีใช้อำนวยความสะดวกให้จริงในเมื่อมีอยู่ในวาจาเท่านั้น แม้เมื่อมีอยู่ในการ
 ทำคือทำจริง มีอยู่ในใจคือใจจริง ก็อำนวยความสะดวกให้เหมือนกัน ข้อ
 พิจารณาจะรู้ได้ จึงไม่น่าเป็นที่สงสัยเลยว่า คำจริงมีอำนาจที่
 ควรนับถือเพียงไร เพราะเหตุนี้ เมื่อท่านผู้ใหญ่อุดำวคำอวยพร จึง
 มักกล่าวกำกับว่า เอเตน สจฺจวชฺเชน ซึ่งแปลว่า ด้วยอำนาจการ
 กล่าวคำสัจนี้ ดังนี้.

๖. ควรพูดคำเช่นไร

อันของจริงของแท้ ย่อมเป็นที่ปรารถนาพอใจของบุคคลทุก ๆ
 คน ส่วนของเทียมของปลอมไม่เป็นที่ปรารถนาของใครเลย ข้อ
 ไม่ต้องอ้างใครที่ไหน อ้างตนเองนี่แต่เป็นพะยาน เพราะฉะนั้น การ
 ที่ตนเองชอบของจริงแท้ แต่หิบบั้นของเทียมของปลอมให้ผู้อื่น จึง
 เป็นการทำที่เหมาสมแล้วหรือ ว่าในส่วนวาจาโดยจำเพาะ การที่ชอบ
 ให้ผู้อื่นพูดจริงต่อตน แต่ตนกลับชอบพูดคำไม่จริงต่อผู้อื่น ย่อมไม่
 สมกับที่นิยมกันว่าเกิดมาในสมัยอารยธรรม เหตุว่าการพูดคำไม่จริง

มิใช่อารยธรรม การพูดจริงต่างหากเป็นอารยธรรม ในโบราณสมัย
แม้จะปรากฏว่ายังอ่อนการศึกษาในด้านโลกียวิทยาโดยทั่ว ๆ ไป แต่
ในด้านจิตใจนั้นไม่อ่อนเลย โบราณท่านชอบตั้งใจเองด้วย ชอบให้
ตั้งใจแก่ผู้อื่นด้วย ชอบเร้าทั้งหลายควรเจริญรอยตาม จึงจะสมกับ
ที่นิยมกันว่าเกิดมาในอารยสมัย และจะสมกับคติพจน์ว่า "เดี่ยช็พอย่า
เดี่ยตัย" - และจะสมกับคำประพันธ์ของกวีในปัจจุบันนี้สมัยซึ่งกล่าว
เป็นเชิงสอนไว้ว่า "เดี่ยตัยอย่าเดี่ยช็ ช็พม้วยมรณา" ดังน.

คำจริงประการแรกที่พึงรักษาไว้เป็นนิตยกาล ก็คือ การพูดตาม
เรื่องที่เป็นไปจริง ไม่พูดคำกذبให้กลดอกหลอกให้หลง และเมื่อพูด
ไว้อย่างไร ก็ควรรักษาคำพูดของตนไว้ เมื่อเกิดเจตนาจะพูดเท็จขึ้น
ก็ควรพิจารณาให้เห็นโทษ ด้วยยับยั้งไว้ไม่ปล่อยให้คำเท็จหลุดออก
ไป เมื่อปฏิบัติดังนี้ได้เสมอ ก็จะเกิดความเคยชินในการพูดแต่คำจริง
และจักไม่ยอมพูดคำเท็จ หนึ่งควรให้คำที่พูดนั้นเป็นคำมีเหตุผลสม
จริงอีกด้วย ชอบจะเป็นไปได้ด้วยการศึกษา ปฏิบัติ คราบเท่าถึง
ดังเรื่องการศึกษา ปฏิบัติ ดังได้แสดงมาแล้วข้างต้น.

๗. คำสั่งจ้เช่นไรควรพูด

หนึ่ง ผู้ใดเป็นผู้ที่ควรเรียนและการงานที่ควรศึกษาปฏิบัติ คือ
ผู้ใดเป็นผู้ที่ควรเรียนและการงานที่อำนวยความสะดวกอันถูกต้องนั้นใด คำจริงที่
ควรพูด ก็คือคำจริงที่อำนวยความสะดวกอันถูกต้องนั้นนี้ ส่วนคำจริง

นอกนควรวณเดย.

แม่ท่านผู้ดำเริ่การศึกษาดัว มีดมเค็จพระบรมศาตดาเป็นคัน
 ย่อมเว้นวาจาที่ใหโทษ กตาวแต่วาจาที่อำนวยประโยชน์อย่างเดย
 ขอนัดมคด้วยพระพุททภาษิตที่ครัดแก่อภยราชกุมาร ในอภยราชกุมาร-
 ดุตร แปรความในทีประดงคัว

"วาจาใด ไม่จริง ไม่แท้ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ หรือ
 จริงแท้ แต่ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ วาจาหนี จะไม่เป็นที่ชนชอบ
 ใจของชนเหต่าอื่นกก็ตาม จะเป็นที่ชอบใจของชนเหต่าอื่นกก็ตาม พระ-
 ตถาคคไม่ครัดวาจาหนี.

วาจาใด จริงแท้ แดะประกอบด้วยประโยชน์ วาจาหนี จะไม่
 เป็นที่ชนชอบใจของชนเหต่าอื่นกก็ตาม จะเป็นที่ชนชอบใจของชนเหต่า
 อื่นกก็ตาม พระตถาคคทรงรุจกกาอเพื่อครัดวาจาหนี."

เพราะเหตุนี้ ศาต่นขรรคมคือคำดงดอนของดมเค็จพระบรมศาตดา
 จึงเป็นคำที่ควรรุคควรเห็น มิใช่คำไม่ควรรุคไม่ควรเห็น เป็นคำมีเหตุ
 มิใช่คำไรเหตุ เป็นคำมีปาฏิหาริย์ มิใช่คำไรปาฏิหาริย์ ศาต่นขรรคม
 ของพระองค์เกิดชนคด้วยอาการอย่างนจึงเป็นคำแต่ดงดัจจขรรคม อัน
 เป็นทิวฐุขมมิกคตะบั้ง ดัมปรายิกคตะบั้ง ปรมคตะบั้ง ทั้งเป็น
 โดกยขรรคมบั้ง เป็นโดกุดคขรรคมบั้ง เพราะฉะนั้น ศาต่นขรรคม
 ทังหมดของพระองค์ จึงเป็นคำสุภาษิตอันเป็นตัจจวาจาโดยต้วนเดย.

ดาขุชนพึงดงวรวระวังวาจาของตน ให้เป็นไปคังศาต่นขรรคมของ

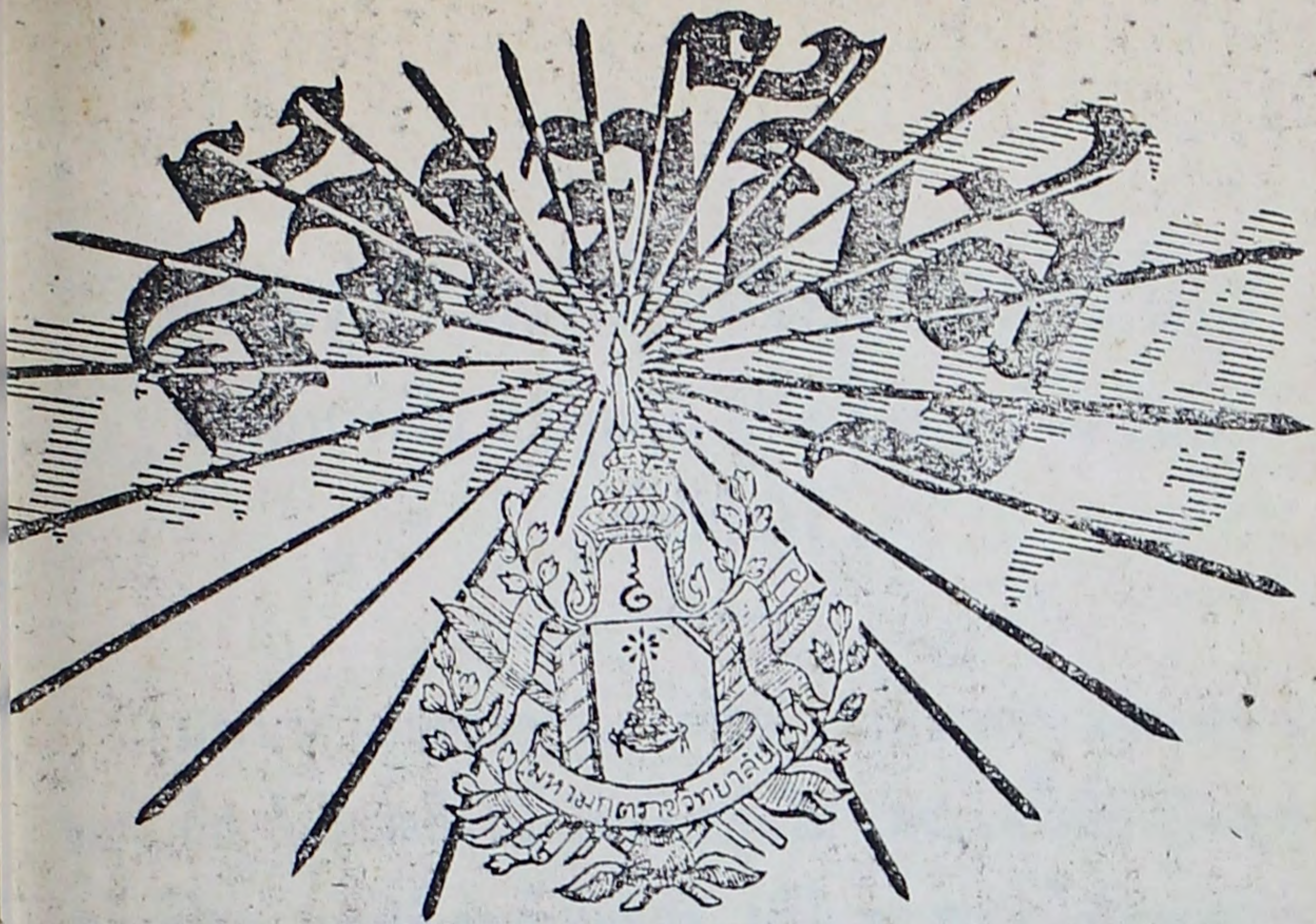

ต่อมเด็จพระบรมศาสดา เมื่อมีความตั้งพระทัยอยู่ดังนี้ ก็จักได้รับ
 ประโยชน์จากวาทาสนั้นโดยถ้วนเดียว ต่อมด้วยคาถาประพันธ์พุทธภาษิต
 ที่ครัดไว้ว่า สาธุ วาจา ย สิวโร ความตั้งพระทัยด้วยวาจาให้สำเร็จ
 ประโยชน์ ตัจจวาจาที่เปด่งแต่คงความจริงออกมาด้วยความตั้งพระ
 ทัยอย่างนี้แล ย่อมเป็นรัตที่อันผวยประโยชน์อันเลิศ เพราะมีพระพุทธร
 ภาษิตว่า สจฺจํ หเว สาธุตรี รสํณํ ความตั้งใจแต่เป็นรัตที่ให้
 สำเร็จประโยชน์กว่ารัตที่ทั้งหลาย ดังนี้

สรุปความว่า คำจริงตามเรื่องราวที่เป็นไปอย่างไร และคำจริง
 ตามเหตุผลอันเป็นประโยชน์ที่ถูกธรรม เป็นวาจาไม่ตาย ทั้งเป็นคำ
 สุกุภาษิต ผู้พูดคำนั้นย่อมเป็นผู้ที่อยู่ในความจริงที่เป็นประโยชน์
 และเป็นธรรม ด้วยความรู้จริงอันเกิดจากการศึกษาเป็นต้น ดังแต่คง
 มาโดยลำดับข้างต้น ต่อมตั้งเถรนิพนธ์ภาษิตว่า สจฺจํ เว อมตา วาจา
 คำตั้งใจแต่เป็นวาจาไม่ตาย ดังนี้

ธรรมจักษุ
 เล่ม ๒๗ หน้าที่ ๙
 ๒๕๘๕

เล่ม ๒๘ ตอนที่ ๑ ประจำเดือน ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๘๕

ใครจะช่วยพระเทวทัตได้ พระมหาสำเภา ป.๗ แปล

พระธัมมเทสนา ของ พระมหาบุรุษรอด ป.๕

ลิลิตเฉลิมพระเกียรติในรัชกาลที่๔ ของ พระยาสุริสุนทรโวหาร

* กถินกถา ของ พระสุพจนมุนี

ความรู้ประมาณในอาหารการบริโภค ของ พระมหาจเริน ป.๕

* บาลีไวยากรณ์ชั้นสูง เล่ม ๒ กิตกั ของ ทวี ธรรมธัช ป.๕

๗๓๗ ๗๓๗ ๗๓๗

ความรู้ประมาณในอาหารการบริโภค

พระมหาจเริน สุวฑฺฒโน ป. ๕ วัดบวรนิเวศวิหาร

เรียบเรียง

ประมาณ แปลจากคำว่า มัตตา หรือมาตรา หมายความว่า พอด คือ ไม่มากเกินไป ไม่น้อยเกินไป ประมาณนี้เมื่อใช้ในอาหารการบริโภค ย่อมมีเขตกำหนดว่า บริโภคอาหารชนิดไหนและเท่าไร จึงจะพอด. อาหาร ได้แก่ของเคี้ยวของบริโภคมีข้าวเป็นต้นที่กดดินกินให้ดวงดำคอเข้าไปบำรุงเลี้ยงร่างกาย สัตว์ทั้งปวงในโลกลทุกประเภท ต่างต้องอาศัยบริโภคอาหาร จึงดำรงชีวิตอยู่ได้ แม้พระพุทธชาติก็มิได้ต่างไฉนว่า สัพเพ สัตตา อาหารภูจิติกา สัตว์ทั้งปวงดำรงอยู่ได้ เพราะอาศัยอาหาร ดิน, ทนเพราะร่างกายของสัตว์ต้องได้อาหารเข้าไปเพิ่มเติมพอกพูนเดอดเนื้อเป็นต้นหยุดเต็มอ จึงเป็นไปได้ไม่เช่นนั้นก็แตกสลาย ดังที่เรียกว่าอดตาย. ในเวลาที่ร่างกายต้องการอาหาร ย่อมต้องแสวงหาการเคี้ยวให้รู้ ดังที่เรียกว่าหิว และเมื่อได้รับอาหารเพียงพอแล้ว ก็ต้องแสวงหาการให้รู้ ที่เรียกว่าอิ่ม. อาหารที่ร่างกายต้องการนั้น คืออาหารที่มีคุณภาพ และต้องปราศจากสิ่งมดแต่ย์และเชื้อโรคต่าง ๆ ทั้งต้องการชนิดต่าง ๆ กัน เพราะร่างกายมนุษย์ประกอบด้วยธาตุ อิมี่ส่วนดีดียงหย่อนต่าง ๆ กัน, ส่วนที่ยังก็ต้องการบำรุงแต่่นอย, ส่วนที่หย่อนก็ต้องการเพิ่มเติมให้มาก. ถ้าร่างกาย

ได้อาหารพอดีแก่ความต้องการ ก็จะมีความสมบูรณ์ตามสัณฐานของ
 ตน, แต่ถ้าได้ไม่พอดีก็จะขาดความสมบูรณ์ ทำให้อ่อนเกินไปบ้าง
 ผอมเกินไปบ้าง ให้อ่อนแอและเปราะโรคต่าง ๆ บ้าง. โรคต่าง ๆ ที่
 เป็นกันอยู่ ย่อมมีต้นตอมาจากอาหารประการหนึ่ง, ในเวดาร์ว่าง
 ภายเป็นปกติ การผลิตอาหารอาดให้โตไม่รุนแรงนัก แต่ในเวดาร์
 บ่อยใช้ ถ้าบริโภคอาหารที่แสดงโรค ก็เป็นเหตุให้โรคกำเริบ ที่เรียก
 กันว่าผลิตดำแดง อาดให้ถึงตายได้, หากได้อาหารที่ถูกโรค ก็ช่วย
 ให้อาการป่วยนั้นเหือดง. อาหารที่มีคุณภาพคือมีประโยชน์ เหมาะแก่
 ความต้องการของร่างกาย และเหมาะแก่โรค โดยนัยที่กล่าวมานั้น
 เรียกโดยสามัญว่า อาหารดีปปลายะ แปลว่าอาหารที่เป็นดีบาย.
 แมื่อกัดผู้เจริญเต็มชั้ม เมื่อได้อาหารดีปปลายะ จึงอาดบำเพ็ญสมณกิจ
 เพื่อบันดาลถึงผลพิเสต์ได้ เหตุฉะนั้น จึงจำกัดขอบเขตได้ว่า อาหารชนิด
 ไตเป็นอาหารดีปปลายะ อาหารชนิดนั้นหรือบริโภคอาหารชนิดนั้น เป็น
 ประมาณคือความพอดี.

อนึ่ง บุคคลแต่ดะคนย่อมมีจริต และขนาดต้องการของร่าง
 กายต่าง ๆ กัน, การประกอบจริตทุกอย่างต้องใช้ร่างกายให้เป็นผู้ทำ
 ร่างกายจึงจำต้องมีกำลังเพียงพอ ไม่เช่นนั้นก็ทำไม่ดำเหริต, ร่างกาย
 จะมีกำลังได้ก็เพราะอาดัยอาหาร ขอนแม่สมเด็จพระบรมมดำดดา เมื่อ
 มีมัทนถามว่า กัทโท พลโท โหติ ให้ชะไรชื่อว่าให้กำลัง ก็ได้ครัด
 ครอบว่า อนุนโท พลโท โหติ ให้อาหารชื่อว่าให้กำลัง ดังน. อาหาร

ย่อมอำนวยให้เกิดกำลังได้ในเมื่อบริโภคไม่มากเกินไปนัก ไม่น้อย
 เกินไปนัก ได้ส่วนพอดีแก่ความต้องการของร่างกาย คือพอดี
 เหตุฉะนั้น จึงจำกัดขอบเขตได้อีกว่า อาหารเป็นที่สบายนั้นเพียงพอ
 ให้เกิดกำลังพอเพื่อประกอบธุรกิจตามหน้าที่ของตนให้ดำเนินติดต่อดี
 ไปได้ บริโภคเพียงเท่านั้น ไม่มากเกินไปจนถึงทำให้ร่างกายติดขัด
 บอบช้ำ หรือน้อยเกินไปจนไม่พอแก่ความต้องการ เป็นประมาณ
 คือความพอดี. ในข้อนี้ ยกครีหิกและบรรพชิตเป็นตัวอย่าง ครีหิก
 มีธุรกิจมาก ต้องตรากตรำทำให้दनเปิดองกำลัง จึงต้องบริโภค
 อาหารมากครั้ง เพื่อเพิ่มเติมส่วนที่ร่อยหรอไป. บรรพชิตมีธุรกิจ
 ต่างกับครีหิก คือ ดัดดำปติบัตถวินัย บำเพ็ญเพียรทางจิตใจ เพื่อ
 ความสงบตามต้นมุนีดิย และตั้งสอนประชาชนให้ตั้งอยู่ในศีลธรรมและ
 สัมมาอาชีพ ไม่ต้องตรากตรำทำงานเหมือนครีหิก จึงไม่จำเป็นต้อง
 บริโภคอาหารให้มากเหมือนครีหิก, แม้เพราะเหตุนี้ จึงมีสักขาบท
 บัณเฑาะให้ฉันอาหารในภาค เว้นเวตาวิกาต, แม้เช่นนั้น ก็ยังมีท่าน
 ที่ฉันแต่พอเพื่อมาสักวิหาร คือหยุดมาสัก ดังมีคำพรรณนาไว้เป็นคาถาว่า

อลลํ สุขขํ จ ภูณฺชนโต	น พาพุหํ สุหิตโต สียา
โอโนทโร มิตาหาโร	สโต ภิกฺขุ ปรีพพเช
จตุตทาโร ปญจ อาโลเป	อภุตฺวา อุตกํ ปีเว
อลํ ฆาสฺสูวิหาราย	ปหิตตฺตสฺส ภิกฺขุโน

ภิกษุฉันของสดและของแห้ง ไม่พึงบังคับให้หนักนัก ภิกษุมิต้อง

เอง ฉะนั้นอาหารพอดี พึงมีสติเว้นก็เดส์ได้โดยรอบ พึงฉน ๔-๕ คำ
งดคหน้า ก็เพียงพอเพือหยุดมาตุก ดำหรับภิกษุผู้บำเพ็ญเพียร.

อีกประการหนึ่ง อาหารที่บริโภคกันหยุน ถ้าทำให้มันชนไคเอง
เ็นเพาะปลูกชนบ้าง ก็เป่นการดี. แต่โดยมาก ได้มาด้วยการแตก

ปดัยนกันบ้าง ให้มันกันบ้าง ทั้งบางคราว เกิดขาดแคลน อาหาร
างหย่างหาไคยาก หรือต้องมัวชเฉดยเพือให้ชอหากันไคทั่วถึงกัน.

หตุฉน จึงจำกัคชอบเขตไคอีกประการหนึ่งว่า ส่วนเท่าไค จะพึงไค
กวยการชอหากตามสมควรแก่กัคังทรพย์ของชนหรือตามส่วนเฉดย

หรือจะพึงไคด้วยการให้มัน ส่วนเท่าฉน เป่นประมาณไคความพอดี.

ประมาณไคความพอดี ในอาหารการบริโภค มีชอบเขตโดยนัย
กัคังมาฉน รู้ประมาณฉน และบริโภคแต่พอดี เรียกว่าโภชนา-

มัตคฉน ฉน แปลว่า รู้จักประมาณในโภชนาหาร หมายความว่า
การบริโภคแต่พอดีไคความรู้ประมาณ. ความรู้ประมาณฉน จักเกิด

ฉน เพราะบ้ฉนพิจารณาให้รู้ชอบเขตของประมาณ และชมความ
คิครัดให้มันเทาหายไค. ชอบเขตของประมาณที่ควนใช้บ้ฉนพิจารณา

ให้รู้ คือ :-

(๑) อาหารชนิดไรเป่นสบายแก่ร่างกาย, ชนคองอฉนการ
ด้าเห็นยกให้รู้คุณภาพ คือประโยชน์ของอาหารฉน ๆ ว่าเช่นไรเป่นที่

สบายแก่ชน และพึงค้คำแนะนำของเจ้าหน้าทหรือแพทย์เป่นศน.

(๒) บริโภคเท่าไรจึงจะพอดี, ชนอฉนการพิจารณาให้ชาบ

ความมุ่งหมายของการบริโภคนั้น เพื่อให้ร่างกายแข็งแรง และมีกำลังประกอบธุรกิจของตน ๆ ในทางพระพุทธศาสนา มีบทพิจารณาในเวทาบิโภก (ที่เรียกว่า ปฏิสงฺขา โย บทบิณฑปาคะ) ว่า ไม่ใช่เพื่อเดิน มัวเมา เบดงปลั่ง ประเทืองผิว, แต่เพื่อดำรงกายนให้เป็นไปได้ เพื่อกำจัดเครื่องเบียดเบียน เพื่อบุญเคราะห์พรหมจรรย์เป็นต้น.

(๓) ส่วนเท่าไร สวมควนจะดี, ข้อสำคัญพิจารณาให้ซาบ กาดังทรัพย์สิน และส่วนเนื้อหรือส่วนแบ่งให้มันที่จะพึงได้. มีตัวอย่างที่เก็ยด้วยบรรพชิตในพระพุทธศาสนา ผู้เคยงชีวิตด้วยอาศัยการให้มันของผู้อื่น ซงสอนให้พิจารณาเนื่อง ๆ ว่า ความเคยงชีวิตของ ตนเองด้วยผู้อื่น ควนทำตัวให้เขาเคยงง่าย.

แม้รู้จักขอบเขตของความพอคี่แล้ว ถายังมีความคิดรดใหญ่ ก็ไม่อาคบริโภคให้พอคี่ เป็นโทษเหมคคณญได้; ความคิดรดเป็นตัว รดคณหา คีอความกะหายหรือคณรนในรด. บุคคดโดยมากมักรู้ขอบเขตของความพอคี่ แต่น้อยคนทีถ่ามาถข่มรดคณหาหรือความคิดรดได้ และเมื่อข่มไม่ได้แล้ว การบริโภคก็ยากทีจะพอคี่ได้. ในธมวินยน การบริโภคด้วยคณหา คีอว่าเป็นความถ่าหมองแห่งดีดอันอาศัยบัจจยประการหนึ่ง (บัจจยถนินดีลคดีด). เหตุฉะนี้ จึงจับมุดเหตุได้ว่า ความคิดรดนแดเป็นเหตุให้ไม่รู้ประมาณหรือเป็นตัวความไม่รู้ประมาณ ทีเคยว. ผู้คิดรดข่มไม่ค่านึงถึงความพอคี่โดยนัยทีถ่าวแล้ว อาค บริโภคอาหารทีไม่มีประโยชน์หรือแสดงโรคแต่ถูกปาก เมออร้อยก

ชาติบริโภคเกินขนาดไป แม้ร่างกายจะบอกให้รู้ว่าอิ่มแล้ว ก็ไม่ยอม
 อิ่ม ^{๕๕} หรือว่าไม่รู้ประมาณ ย่อมได้รับโทษเพราะเหตุนี้, ตัวอย่าง
 เช่น ผู้บวชใช้บริโภคของแสดงมิดดำแดงตายก็มีเป็นอันมาก ชุก
 ในเวรสัตว์นรกชาตผู้บริโภคเกินขนาดจนถึงตาย ถูกยกเป็นตัวอย่าง
 ตรายเท่าถึงทุกวันนี้ แม้ไม่ถึงหย่างนั้น ก็ทำให้ร่างกายไม่สมบูรณ์
 หมูหรือประเทศที่มีบุคคลเช่นนี้มาก ย่อมอ่อนแอเสื่อมโซม. อนึ่ง
 ความคิดครัดมีใช้แต่เป็นเหตุให้บริโภคมากเกินไปเท่านั้น ยังเป็นเหตุ
 ให้บริโภคน้อยเกินไปด้วยในเมื่อใคร่ที่ไม่ถูกปาก และเป็นเหตุให้
 แสวงหาเพื่อให้ใคร่ที่ชอบ แม้จะตั้งเบ็ดองเท่าไร หรือแก่งแย่งกัน
 ก็ตาม. ความตั้งเบ็ดองโดยไม่จำเป็นนั้น เมื่อรวมกันมากเข้า ก็เป็น
 เหตุเสื่อมทางเสถียรกิจของส่วนรวม และการแก่งแย่งแสวงหาเมื่อรวม
 กันเป็นหมู่เป็นชาติ ก็อาจเป็นเหตุให้เกิดสงคราม ดังที่เรียกกันว่า
 สงครามเสถียรกิจ, ด้วยเหตุฉะนั้น จึงควรไว้ใจในสุกษาคถาอันมาในคิกนิบาต
 ว่า อมตตลฺลฺยฺ หิ สิทฺทํ ผู้ไม่รู้จักประมาณย่อมดมจมน. เพราะ
 เหตุนี้ จึงสมควรข่มรดกันหาหรือความคิดครัดเสีย ด้วยใช้ปัญญา
 พิจารณาให้เห็นโทษ, เมื่อพิจารณาให้เห็นโทษจึงแล้ว ความคิดครัด
 ก็หมดอำนาจ, การบริโภคก็เป็นที่ไปด้วยการไม่คิดครัด มุ่งคุณภาพคือ
 ประโยชน์และความเพียงพอให้เกิดกำลังประกอบธุรกิจเป็นที่ตั้ง ไม่
 มุ่งรุดและการบริโภคเด่นเป็นต้น และการแสวงหาที่เป็นไปด้วยดี. จึง
 มืดเหตุได้ว่า ความไม่คิดครัดนี้แต่เป็นเหตุให้รู้ประมาณ หรือเป็นตัว

ความรู้ประมาณในโภชนาหารที่เดียว. ในทางพระพุทธศาสนา ภิกษุ
 ผู้ฉันด้วยความพิจารณา มิใช่ด้วยรสค้นหา ชื่อว่ามีปาริสุทธิตั้งข้อ
 หนึ่ง. กตาวุหยังอุกริต ท่านผู้ไม่คิดรสอย่างแท้จริง ย่อมบริโภคนด้วย
 ความรู้สึก ดังที่ท่านพรรณนาไว้เป็นคาถาว่า

กนฺตาเร ปุตุตมํสํว อกฺขสฺสพฺภณฺชนํ ยถา

เอวํ อหาริ อหาริ ยาปนตฺถาย อมฺจฺฉิตฺโต

ผู้ไม่สยบคือคิดรส กินอาหารเพื่อประโยชน์เยียวร่างกายให้
 ดำรงอยู่ ดังหนึ่งกินเนื้อบุตรหรือน้ำมันสำหรับหยอดเพดารถในทาง
 กันดาร. ถ้ามีฉันทแม้ยังระแคะระคายคิดรสไม่ได้ขาด แต่เมื่อพิจารณา
 หยุ่เต็มอ ก็อาคบันเทาความคิดรส แตะบริโภคนแต่พอดีได้. การ
 บริโภคนแต่พอดี ย่อมเป็นเหตุให้หยุ่สบายเป็นผาสุวิหารและสมบุรณ
 ด้วยพทานามัย แม้พระพุทธภาสิตที่ครัดแก่พระเจ้าแผ่นดินที่โกสธ ก็มีว่า

มฺนุชสฺส สทา สติมฺโต

มตฺตํ ชานโต ลทฺธโกชเน

ตฺนุกสฺส ภาวนตี เวทนา

สณฺธิกํ ชีรตี อายุ ปาลยํ

บุคคลผู้ได้โภชนะแล้ว มีสติรู้ประมาณหยุ่ทุกเมื่อหนึ่ง ย่อมมี

เวทนาเบาบาง อาหารที่บริโภคนย่อมน้อย ๆ ย่อยบำรุงอายุ ดังน.

เมื่อบุคคลสมบุรณด้วยพทานามัย ก็ถ้ามาถประกอบธุระกิจให้เป็น

ประโยชน์แก่ตนและบุคคลอื่น จึงเป็นเหตุให้เกิดความรุ่งเรืองโดย

ด้วยเหตุนี้ จึงควรต่อไปอีกในชาติก่อนว่า มตฺตลฺยญ ว
น สัทเธ ส่วนผู้รู้จักประมาณย่อมไม่เต็มใจ ดังนี้ เหตุฉะนั้น จึง
ตรัสแสดงคุณานิสงส์ของความรู้ประมาณ ซึ่งความไม่คิดรดว่า

ตสฺมา มตฺตลฺยญตา สาธุ โภชนสฺมึ อภิตฺตธา

เพราะเหตุนี้ ความรู้จักประมาณคือความไม่คิดรดในโภชนา
หาร เป็นเหตุให้สำเร็จประโยชน์ ดังนี้

ประมาณในโภชนเมตตลฺยญตํ ในที่อื่นท่านจำแนกเป็น ๓ คือ
ประมาณในการแสวงหา ประมาณในการรับ ประมาณในการบริโภค
เพราะประมาณทั้ง ๓ นี้ ย่อมเนื่องกัน พิจารณาตามนัยที่แสดงมาแต่
ก็จักเห็นได้ แต่ก็ย่อลงในความไม่คิดรดอันเดียว

อรรถาธิบายตามที่กล่าวมานี้ ย่นย่อลงได้ว่า

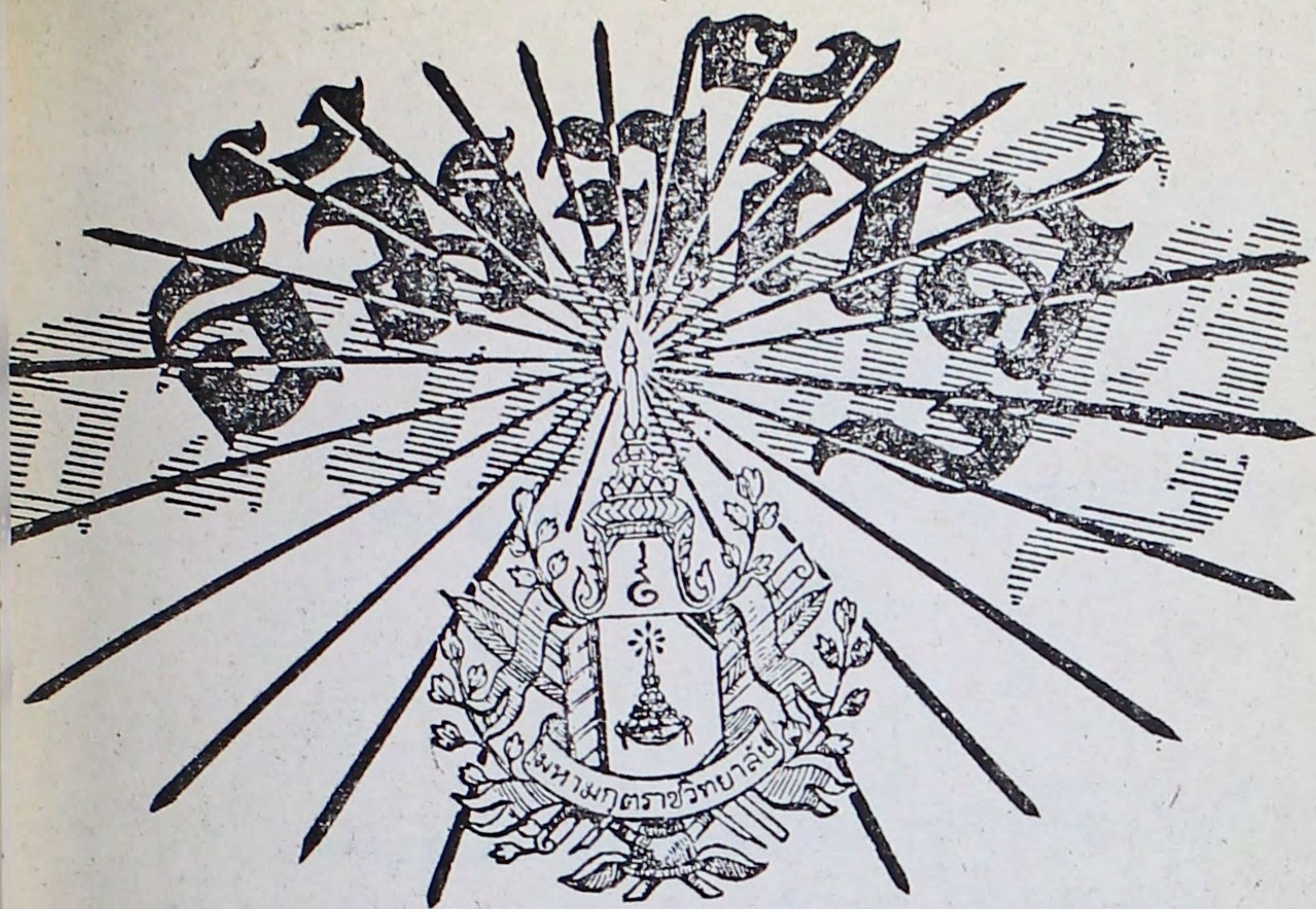
๑. ความไม่รู้จักประมาณในอาหารการบริโภคเป็นเหตุให้เต็มใจ
ส่วนความรู้จักประมาณ เป็นเหตุให้ไม่เต็มใจ เพราะฉะนั้น ความรู้จัก
ประมาณในอาหารการบริโภค จึงให้สำเร็จประโยชน์

๒. มูลเหตุที่ทำให้ไม่รู้จักประมาณคือความคิดรด ความละเล็ย
ด้วยปัญญาพิจารณาให้เห็นโทษ

๓. มูลเหตุที่ทำให้รู้จักประมาณคือความไม่คิดรด ความอบรม
ให้มีด้วยปัญญาพิจารณาให้เห็นคุณและอบรมชน

ถ้าชนพึงตั้งใจชวนชวายประกอบการทำงานตามหน้าที่ของตน
เพื่อได้อาหารเป็นที่สบายมาพอเพียงเพื่อเลี้ยงตนและผู้ที่ตนควรเลี้ยงดู

เล่ม 28 ตอนที่ 4 ประจำเดือน มกราคม พ.ศ. 2486

ฉบับนพพัสสป

มารดาบิดามีคุณอย่างไร ของ พระมหาชั้น ป. 7

บทกวีธมภวสิต ของ พระธัมมโรดม

ความอิมด้วยปัญญา ของ ส.ช.

* สัตถะและทิตถิตติ ของ พระมหาจเริน ป. 9

ทั่วโลกบาล ของ สมเด็จพะมหาสมนเจ้า

* บาลีไวยากรณ์ชั้นสูง กิริยากิตก ของ ทวี ธรรมธัช ป. 9

หมายเหตุเบ็ดเตล็ด ของ ส.ช.

๖๓๖ ๖๓๖ ๖๓๖

ศีลและทศกัณฑ์

พระมหาจเริน สุวฑฺฒโน ป. ๑ วัดบวรนิเวศวิหาร

เรียบเรียง

บุคคลย่อมตั้งใจใหญ่โดย
 ปรกติ เพื่อดัดเอาเดาเรียนบ้าง เพื่อประกอบการศึกษาบ้าง เพื่อทำกิจ
 อื่น ๆ อีกบ้าง การทำนั้น ๆ ถ้าเป็นไปในทางดีหรือชั่ว เรียกว่าความ
 ประพฤติ. ความประพฤติดีเป็นภักทกตดี ย่อมทำผู้ประพฤติกให้เป็น
 ภักทบุคคล คือคนดีงาม, ส่วนความประพฤติชั่วเป็นปাপกตดี ย่อม
 ทำผู้ประพฤติกให้เป็นปাপชน คือคนชั่ว. บุคคลย่อมเป็นคนดีหรือคนชั่ว
 เพราะความประพฤติของตน หาใช่เพราะเหตุอื่นไม่ เหมือนหย่างที่
 ชื่อว่าพ่อค้า ก็เพราะทำการค้าฉะนั้น. เมื่อคิดดูเฉิน ๆ นานเห็นว่า
 การทำของตนเองไม่ดำค้น จะทำอย่างไรก็ตาม เมื่อคนอื่นว่าดีก็คิดได้
 เมื่อคนอื่นว่าชวก็ชวได้ เมื่อถือโตกคือผู้อื่นเป็นใหญ่ ย่อมเห็นหย่างน.
 อีกหย่างหนึ่ง นานเห็นว่า การที่ทำทุกหย่าง ย่อมมุ่งผลแก่ตนเป็นทตง,
 เหตุฉะน การที่ทำอย่างไรก็ตาม ถ้าทำให้ตนได้ผลเป็นที่พอใจ ก็นับ
 ว่าดี, ถ้าทำตนให้เดือดอมประโยชน์ ก็นับว่าชว, เมื่อถือตนเป็นใหญ่
 ย่อมเห็นหย่างน. ความเห็นทง ๒ น เมื่อพิจารณาโดยถองแท้ จักเห็น
 ได้ว่ายังมีขาดคกบกพร่อง เพราะได้ส่วนเดียว คือผู้อื่นหรือตนส่วนใด

หนึ่งเท่านั้น, ทงเมื่อใดส่วนหนึ่ง ก็อาจขัดกับอีกส่วนหนึ่ง ขาดการ
 ยบเคียงระหว่างโลกคือผู้นั้นแต่ละคน. แท้จริง การบัญญัติवादหรือชว
 ะถือโลกคือผู้นั้นเป็นประมาณ ขาดขัดกับคน, อนึ่ง การบัญญัติ
 นน เพราะถือคนเป็นประมาณ ก็อาจขัดกับผู้นั้น ยกตัวอย่าง:
 รน้อโงง อาจมีผู้เห็นว่า ถ้าคนโงงได้เป็นความฉลาด จึงมีคำว่า
 อดแล้วต้องโงง, แต่พึงพิจารณาว่า ถ้าผู้นั้นโงงคนได้ เขา
 มชอบ ส่วนคนยอมไม่ชอบแน่, ถือผู้นั้นเป็นประมาณ จึงอาจขัด
 คนได้หย่างน. โดยนัยตรงกันข้าม, ถ้าคนไปน้อโงงผู้นั้นได้ แม้น
 ชอบ แต่ผู้นั้นยอมไม่ชอบแน่, ถือคนเป็นประมาณ จึงอาจขัดกับ
 นได้หย่างน. ด้วยเหตุนี้ การบัญญัติवादหรือชวด้วยถือโลกคือผู้น
 างเดียว หรือถือคนหย่างเดียวเป็นประมาณ จึงไม่ยุติธรรม เพราะ
 ไปได้ทางหนึ่ง เดี่ยวทางหนึ่ง, และคำว่าฉลาดแล้วต้องโงง จึงมีใช้
 าสัก เพราะเป็นคำของคนทีถือโลกหรือคนเป็นใหญ่. ยังมีอีกวิธีหนึ่ง
 บัญญัติवादหรือชว ด้วยการเทียบเคียงระหว่างคนแต่ละผู้นั้นมิให้
 กัน บัญญัติหย่างยอมได้ทั้งฝ่ายคนแต่ละผู้นั้น หรือแม่จะได้แต่
 ได้ฝ่ายหนึ่ง ก็ไม่ขัดหรือคัดค้านอีกฝ่ายหนึ่ง จึงเป็นทางที่ยุติธรรม
 ักหย่าง :

การประทุสรายร่างกายทำลายชีวิตผู้นั้น ก่อนแต่จะบัญญัติ
 वादหรือชว! พึงพิจารณาเทียบเคียงว่า เรายังชีวิตและร่างกาย
 ึ่งคน ปราณนามชีวิตหยู่โดยมาตุกณันใด ผู้นั้นกรกและปราณนา

ฉันทฉกสิเหมือนกัน, การประทุษร้ายทำตายตั้งรักของผู้อื่น จึงไม่ยุติธรรม
 เพราะเป็นการชดหรือคดของคนอื่น. เมื่อพิจารณาเทียบเคียงโดยเหตุผล
 หนึ่ง จึงบัญญัติลงไปได้ว่า การประทุษร้ายร่างกายทำตายชีวิต
 ผู้อื่น เป็นการชั่ว ไม่ควรทำ, แม้การฉ้อโกงและทุจริตอื่น ๆ ก็อาจ
 พิจารณาเทียบเคียงและบัญญัติได้ว่าเป็นการชั่วเช่นเดียวกัน.

ความมีเมตตากรุณาต่อกัน ก็พึงพิจารณาเทียบเคียงว่า เรา
 ปรากฏความมีเมตตากรุณาจากผู้อื่น ฉันทใด ผู้อื่นก็ปรากฏฉันทนั้น
 เหมือนกัน, ความมีเมตตากรุณาต่อกัน จึงเป็นเครื่องทำตนและผู้อื่น
 ให้เป็นสุข ปราศจากทุกข์ ไม่มีชดต่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเลย. เมื่อพิจารณา
 เทียบเคียงโดยเหตุผลหนึ่ง จึงบัญญัติลงไปได้ว่า ความมีเมตตา
 กรุณา เป็นการดี ควรอบรมให้มากขึ้น.

การบัญญัติว่าดีหรือชั่ว โดยการเทียบเคียงระหว่างตนและผู้อื่น
 ให้ยุติธรรมหนึ่ง เป็นการบัญญัติโดยธรรม. ผู้ถือธรรมเป็นใหญ่ ย่อมเห็น
 ว่าดีหรือชั่วโดยอาศัยหลักความยุติธรรมเช่นนี้ ดมเด็จพระบรมดาดดา
 เมื่อชงบัญญัติการดีการชั่ว ย่อมชงบัญญัติโดยธรรม, ชอนเมื่อพิจารณา
 จักเห็นได้ทุกข้อ ดังคนแต่เบบเจ็ดดชนไป. นเป็นเหตุถิมปริยาย คือ
 บรรยายหย่างทำหรือดามณ. แต่ในอุปริมปริยาย คือบรรยายหย่าง
 ดุง ชงบัญญัติว่าชอบหรือผิดด้วยมุ่งจุดปลายทางแห่งพระพุทธดาดดา
 กถาวคือวิชาและวิมุติเป็นหลัก การใดเป็นข้อปฏิบัติเอียงเทดุมดาด
 ไปสู่วิชาและวิมุติ การนั้นชงบัญญัติว่าชอบ, การใดเป็นข้อปฏิบัติ

ชดแย้งต่อวิชาและวิมุติ การนั้นซึ่งบัญญัติว่าผิด, และเพื่อกำหนดง่าย
จึงซึ่งวางหัดกัมสำหรับคดีชั้นวินัยที่ซึ่งตั้งแต่งแล้ว บัญญัติแล้ว
ไว้ ๘ ประการ ด้วยพระพุทธรูปสถิตในโคตมมีผู้ตรอนมาในอังกุตรนิกาย
อัครกนิบาท โดยความว่า

ธัมเหมธาโต เปนไปเพื่อกความกำหนดข้อมใจ 1.

เปนไปเพื่อกความประกอบทุข 1.

เปนไปเพื่อกความระดมกองกิเดธ 1.

เปนไปเพื่อกความหยากไหย่ 1.

เปนไปเพื่อกความไม่สันโคตยนิคด้วยของของคณ 1.

เปนไปเพื่อกความคตูกคตด้วยหมุ่คณะ 1.

เปนไปเพื่อกความเกยคคราน 1.

เปนไปเพื่อกความเดยงยาก 1.

ธัมเหมธานันพังรุว่า ไม่ใช่ธัม ไม่ใช่วินัย ไม่ใช่คำตั้งตอนของ

พระดำดคา.

ต่วนธัมเหมธาโต เปนไปเพื่อกความคตายกำหนด 1.

เปนไปเพื่อกความปราดจากทุข 1.

เปนไปเพื่อกความไม่ระดมกองกิเดธ 1.

เปนไปเพื่อกความมกนอย 1.

เปนไปเพื่อกความสันโคตยนิคด้วยของของคณ 1.

เปนไปเพื่อกความสังคจากหมุ่ 1.

เปนไปเพื่อความเพียร 1.

เปนไปเพื่อความเตงงาย 1.

ฉันทฉกส พงรุว่า เปนฉม เปนฉนัย เปนคำตั้งสอนของพระ
ศาสดา ดงน.

บัณฑิตฉมปรีชา ย่อมไม่ถือโศกหรือตนเปนใหญ่ในการบัญญัติ
การดีการชั่ว แต่ถือฉมเปนใหญ่, แม้จะไม่ได้ฟังศาสฉมของฉมเด็ด
พระบรมศาสดา เมื่อพิจารณาเทียบเคียงระหว่างตนและผู้อื่นโดยยศฉม
ก็อาจซาบการดีหรือชั่วได้ด้วยตนเอง. ความเวงการดีประพริตการชั่ว
เปนปาปกดีด คือความประพริตชั่ว ส่วนความเวงการชั่วประพริต
การดี เปนภททกดีด คือความประพริตดีหรืองามอันประดังค์ในทณ.
โดยนัยฉริยฉก ภททกดีด ได้แก่งฉมมากฉมนั้นตะ การง นชชบ เวง
จากเบยคเบย ทำดาชดางร งกายและชวิต ทรพยและเช ดายชาง
ผู้อื่น ฉมมาวาจา เจรจาชอบ เวงจาก กุศเทก พุคฉ้อเลี้ยค พุค
คาหยาบ และพุคเพื่อเจือ 1 ฉมมาอาชวระ เอยงชพชอบ เวงมจฉาชพ
เอยงชวคด้วยฉมมาอาชพ 1.

ภททกดีดฉกฉมเปนไปได้ เพราะอาฉฉภททกาทคคค คือทคคฉน
คหรืองาม, ถ้าปราศจากทคคฉนงาม ดีดฉนงามกฉนไม่ได้. ทคค
แปดว่าความเห็น, เห็นฉด เปนปาปีกาทคคค. เห็นชอบ เปนภททกาทคคค
ฉนประดังค์ในทณ. ความปคคคฉฉนของบุคคคคในทก ๆ ทาง ย่อม
เปนไปตามความเห็น, และความเห็นย่อมเอยงด้วยความรู้, เอยง

รู้ไม่ถูกไม่จริง ความเห็นย่อมนกดับกดอกเดือนไปมาได้ ในทางผิด
 บ้าง ถูกบ้างเสมอ โดยมากมักเป็นไปตามบุคคลที่เกี่ยวของ และ
 ดำเนินที่นับถือ ถ้าได้กถยานมิตรและดำณาทิต ก็อาจทำความเห็น
 ให้เป็นไปในทางที่ถูกได้, แต่ถ้าได้ตรงกันข้าม ก็อาจทำความเห็นให้
 เฉไปไปในทางที่ผิด. ความเห็นไปในทางที่ผิดนั้น ถ้าเฉไปจนผิดทำนอง
 กตองธม เช่นเห็นว่าทำดีไม่ได้ดี ทำชั่วไม่ได้ชั่ว เป็นต้น ก็เป็น
 ปาปิกาทิตถิตอย่างหนัก. ทางพระพุทธดำณาดอนให้เชอเรื่องกัม ผู้
 นับถือพระพุทธดำณาจึงพ้นจากความเห็นผิดอย่างหนักนั้นใดตงแต่ตน,
 ขอนเป็นดาภพิเสต์อย่างหนึ่ง, ถึงเช่นนั้น เมื่อยังรู้ไม่ถูกไม่จริง ความ
 เห็นก็ยังไม่เป็นไปตรงตามธม: ยังเห็นโถกเปงใหญ่บ้าง เห็นคนเปง
 ใหญ่บ้าง ไม่ยอมเห็นธมเปงใหญ่, เพราะเหตุนี้ ดมเค็ดพระบรมดำณดา
 จึงสอนให้ทำความเห็นให้ตรง, การที่ทำความเห็นให้ตรง เรียกว่า
 ทิตถิตกัม, ครัดว่า เปงบุญกิริยาวัตถุ คือที่ตั้งแห่งการบำเพ็ญ
 ขอนหนึ่ง. ขอนตองอาศัยโยคบัณณา คือความรู้ที่เกิดจากการประกอบ,
 การประกอบในที่นี้ได้แก่การดำณฟัง 1 การคิดค้น 1 การปฏิบัติใหม่
 ขน 1. กถาจนเพราะในทางพระพุทธดำณา ดำณธมของดมเค็ดพระ
 บรมดำณดา ย่อมสแดงสัจจะคือความจริง โดยเหตุตอนับบุคคลควนฟัง
 คิดค้น และปฏิบัติตาม. โดยมากผู้ฟังย่อมได้ความรู้ตามเชอเรื่อง แต่
 มักไม่อาคริบรูได้ทงหมด, บางทีมิใช่แต่ไม่อาคริบรูเท่านั้น ยังยมเยาะ
 หยู่ว่าคนนดาตกว่าเล็ยอีก เพราะเห็นไปว่า หลัดความคคความชวทชง

ดั่งเงาไม้ ไม่เหมาะแก่ความเปนไปของโลกหรือของคน, ถ้ารูปปติบัต
 ก็จักกตายเป็นผู้โง่เขลาดีกว่าผู้อื่น. ผู้นับถือพระพุทธศาสนา เมื่อฟังคำ
 ดั่งสอนของลัทธิเต๋าหรือลัทธิขงจื้อ แต่เกิดมีความเห็นปวรวรรณโลก
 หรือคนเปนไทยเช่นนี้ ความแก้ไขด้วยการคิดค้นพิจารณา อาศัยหลัก
 เทียบเคียงตนกับผู้อื่น หรือผู้อื่นกับตน โดยยุคธรรมหรือโดยคุณภาพ
 เปนชั้นสามัญ, และคิดค้นพิจารณาอาศัยหลักวิชาวิมุติเปนชั้นสูง ดัง
 ที่ได้กล่าวมาแล้วในตอนที่ว่าด้วยภททกถก. การคิดค้นพิจารณา จำ
 ต้องอาศัยการขบคิดออกด้วยหนึ่ง, เมื่อคิดค้นพิจารณาแล้วปติบัต
 ปติบัตแล้วคิดค้นพิจารณาโดยลำดับไป จนเห็นตามเป็นจริงถึงกับให้
 ตนเองรับรู้ ย่อมอาจทำความเข้าใจให้ตรงได้, ความเห็น
 ที่ถูกต้องตรงเช่นนี้ เปนภททกาทิกถิ ความเห็นดังกล่าว เมื่อมีความเห็น
 เช่นนี้ ความประพฤติที่ถูกต้องตรงตาม เปนภททกถกด้วย. นเปน
 เหตุที่มปริยาย บรรยายอย่างคำหรือสามัญ เพราะยังเกี่ยวข้องกับ
 คนและผู้อื่น, แต่ก็เป็นไปโดยธรรม. กล่าวโดยอุปริมปริยาย บรรยาย
 อย่างสูง เมื่อได้ประกอบขอบรมบัญญัติจนแก่กล้าเต็มที่ เปนวิชา
 คีอริแจ่มแจ้งตามเป็นจริง ถ้าจัดวิชาอันเป็นต้นเหตุแห่งความยึดถือ
 ได้ได้ ความเห็นย่อมพ้นจากความเกี่ยวเกาะด้วยคนและผู้อื่น เปน
 วิมุติ คือความหลุดพ้น, ความเห็นที่ประกอบด้วยวิชาและวิมุติเช่นนี้
 เปนภททกาทิกถิอย่างสูง.

ธรรมทั้ง 2 ประการ คือ ภททกถก — ความประพฤติดี ภททกา-

ทศกัณฑ์ - ความเห็นที่คิด เห็นตาม สัมเด็จพระบรมศาสดาซึ่งดั่งแดงผดโดย
บรรยายหย่างคำที่ว่า เป็นเหตุให้ผู้ที่มิหยู่เข้าถึงสวรรค์ ตามนัย
พระพุทธรูปภาสิดีที่ว่า

ภททเกณ จ สลีเลน   ภททิกาย จ ทัญจिया
เอเตหิ ทวีหิ ธมฺเมหิ   โย สมนฺนาคโต นโร
กายสฺส เกทา สปุปฺปญฺโณ   สคฺคํ โส อุปฺปชฺชติ.

แปลความว่า นรชนใดประกอบด้วยธัม ๒ ประการนี้ คือภททกัณฑ์ 1
ภททิกาทศกัณฑ์ 1 นรชนนั้น เป็นผู้มั่งคั่งมาก กายทำตายแล้ว ย่อม
เข้าถึงสวรรค์ ดังน. แต่โดยบรรยายหย่างดั่ง เป็นเหตุให้บัณฑิตผู้
นิพพานได้

สวรรค์นั้นเป็นที่เข้าใจกันว่า ได้แก่วิปยัสสสถานอันเพียบพร้อมไป
ด้วยทิพยธัมมสมบัติ ในพระคาถาน ซึ่งดั่งแดงว่าอันผู้ประกอบด้วยธัม ๒
ข้อนี้ พึงเข้าถึงในเมื่อดะโດกนไปแล้ว ผู้ไม่เชื่อโດกหน้าหรือมิได้
พิจารณาให้ถ่องแท้ ถือเอาความตรง ๆ ตามพยัญชนะ อาจเห็นว่า
ธัม ๒ ข้อนี้ไม่มีประโยชน์ เพราะไม่คิดว่าอำนาจผดให้ในปัจจุบัน.
แต่ผู้พิจารณาและรู้จักถือเอาความจักเชื่อโດกหน้าหรือไม่ก็ตาม ย่อม
เห็นว่าธัม ๒ ข้อนี้ เป็นเหตุปลดปล่อยของทุกข์ อำนาจสูงให้ทั้งแต่ใน
ปัจจุบันนหนทเดียว, เพราะว่าเหตุแห่งความทุกข์เดือดร้อนหย่างอนอนนียง
ไปกว่าบาปกัณฑ์ และปาปิกาทศกัณฑ์ และเหตุแห่งสุขธัมมสมบัติอนอนนียงไป
กว่าภททกัณฑ์และภททิกาทศกัณฑ์ หาได้ยาก. ในปัจจุบัน ยังให้เกิดสุข

ฉันทฉกสุ แม่ในอนาคต ก็จักให้เกิดสุข ฉันทฉกสุ ผู้ประกอบด้วยดีดั่ง
 ทศกธิดางาม เมื่อพิจารณาเทียบเคียงโดยนัยนี้ ย่อมได้ความสุขอัน
 เกิดแต่ความอุ่งใจในฉันทฉกสุอีกส่วนหนึ่งตลอดถึงมรณสมัย. เมื่อ
 ทำตายฉันทฉกสุไปแล้ว ถ้าฉันทฉกสุมีอยู่ ย่อมเข้าถึงสวรรค์อันเพียบ
 พร้อมด้วยทิพยสุขสมบัติโดยแท้.

ฉันทฉกสุในอนาคต
 ๒๘ ๒๗ ๕
 ๒๗ ๒๗ ๒๗

รวมมณฑล

ม ๓๙ ตอน ๑ - ๒ ประจำเดือนตุลาคม - พฤศจิกายน ๒๔๙๖

ลงในฉบับนี้ :

วันมหาปวารณา - - - - - พระมหาวิชัย ป. ๖

มูลเหตุกรรมเนียมถวายผ้ากฐินและผ้าป่า พระโศภนคณาภรณ์

ศรีพุทธเทวะ - - - - - สุนตงกูโร ภิกขุ แปล

ดร. พอล ดาห์ลเคอะ - - - - - อคคมบุญโย ภิกขุ แปล

พุทธคยา โภธิมณฑล - - - - - ลำเวียง ศรีจันทราพันธ์

ความฝัน - - - - - พระศรีวิสุทธิวงศ์

ข้อค้นคว้าบางประการ - - - - - ส. โภชนันตะ

แนวคิดเกี่ยวกับพระสูตร - - - - - สุวัฒน์ ธรรมวัฒน์ ป. ๖

ภาพสถาการศึกษา - - - - - ชาวพระพุทธศาสนาในต่างประเทศ

ตปฎิสังเวที (ตอนจบ) - - - - - ฯลฯ ฯลฯ ฯลฯ

มูลเหตุ

ธรรมเนียมการถวายผ้ากฐินและผ้าป่า

พระโศภนคณาภรณ์ (สุวฑฺฒโน)

วัดบวรนิเวศวิหาร

ธรรมเนียมการถวายผ้ากฐินและผ้าป่า เนื่องมาจากธรรมเนียมการใช้ผ้า
ของภิกษุในพระพุทธศาสนาตามธรรมเนียมของบรรพชิต (นักบวช) และตาม
พระวินัย.

จะกล่าวถึงธรรมเนียมของบรรพชิตก่อน บรรพชิตคือนักบวช เรียกออก
อย่างหนึ่งว่า “อนาคาริยะ” แปลว่าผู้ไม่มีบ้านเรือน เพราะผู้จะบวชต้องออกจาก
บ้านเรือนไปอยู่ในที่ของนักบวช จะเป็นถ้ำ อาศรม หรือวัดเป็นต้นก็ตาม นเป็น
ธรรมเนียมของบรรพชิตตั้งแต่เก่าก่อนมาจนถึงปัจจุบัน. แต่นักบวชก็ต้องมีการ
เลี้ยงชีวิต เมื่อเป็นเช่นนั้น จะได้ปัจจัยเครื่องเลี้ยงชีวิตจากไหน เพราะตนเองได้ละ
บ้านเรือนและภาระหาเลี้ยงชีพอย่างคลุกคลีเสียแล้ว, ก็ได้จากภิกษุผู้ศรัทธา
นั่นเอง ฉะนั้น ความเลี้ยงชีวิตของบรรพชิตจึงเนื่องด้วยผู้อื่น กล่าวคือต้องอาศัย
เขาเป็นอยู่, เมื่อต้องอาศัยเขาเป็นอยู่ ก็ต้องมีสิ่งใดสักเล็กน้อย รับของเขาแต่ที่
ต้องการเท่านั้น ที่ท่านเรียกว่า “ไม่กระทบศรัทธา ไม่กระทบโภคะ” ของ
เขา, หรือท่านเปรียบเหมือนดวงอาทิตย์เกิดรดอกไม้มาดั่งวางวางรัง ไม่ทำ
ดอกไม้ให้ชำชอกเสียหาย, ทางพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้า ก็ทรงมุ่งให้พระสงฆ์
มีสิ่งใดสักเล็กน้อยอย่างนั้น จึงตรัสสั่งให้พระอุปัชฌาย์อาจารย์สอนอนุสาสน์แก่พระ
ภิกษุใหม่, ในอนุสาสน์นั้น มีอยู่ ๕ ข้อ เรียกกัณฐ์ (เครื่องอาศัย) ๕ คือ เทยว
กัณฐ์ ๑ นุ่งห่มผ้าบังสุกุล ๑ อยู่โคนไม้ ๑ ฉันทาคองด้วยน้ำมูตรเน่า ๑.

ก็เพื่อให้ผู้ที่พบใหม่ได้รู้ว่าโดยที่แทนที่ผู้พบมีความเป็นอยู่กันอย่างไร แต่ก็
อนุญาตอดิเรกต่าง (ดังที่ได้ยินนอกจากนี้ด้วย & นั้น) ที่ควรแก่สมณะบริโภค,
ธรรมนิยมอย่างหนึ่งของบรรพชิต อันเกี่ยวแก่การครองชีพ.

มาถึงตอนนี้จะแยกกล่าวเฉพาะเรื่องผ้า อันนับเป็นผ้าของนิตยสัยชื่อว่า
ผ้าห่มผ้าบังสกุล."

ผ้าของภิกษุหนักจาเป็นอันเรียกว่าผ้าครองมี ๓ ผืน คือผ้าห่ม (อันตรวาสก
) ๑ ผ้าห่ม (อุตตราสังค จีวร) ๑ ผ้าซ้อน (สังฆาฏิ) ๑, เดิมก็มีเพียง
คือผ้าห่มหรือสังค กับผ้าห่มหรือจีวร, ทั้งหมดรวมเรียกกันว่า จีวรได้
ต่อมาพระพุทธเจ้าทรงเห็นว่าผ้าผืนเดียวไม่พอห่มกันหนาวในฤดูหนาว
ทรงอนุญาตให้ผ้าห่มซ้อนกันหนาว คือสังฆาฏิ อันเป็นผ้า ๒ ชั้นนอกผืนหนึ่ง
เหมือนเราใช้พับพาดในพิธ แต่ในพระมา ดังกล่าวได้ใช้พาดอย่างของเราไม่)
เป็นผ้า ๓ ผืน เรียกว่าไตรจีวร (บางที่เรียกกันสั้น ๆ ว่าไตร) ต่อมาได้ทรง
อนุญาตผ้าต่าง ๆ มีผ้าอาบหนาวเป็นต้น ตามความสมควรเป็นคราว ๆ มา. แต่
พระที่สักคณอนจาตองมี จะขาดได้ยมิได้ ก็คือไตรจีวรดังกล่าวนี้.

อนึ่ง ในสมัยพุทธกาลตอนแรก ปราภฏว่า พวกภิกษุต้องเที่ยวแสวงหา
ผลัดเบ็ดขนผ้าสดเก่าของตนเอง ในการเที่ยวแสวงหานั้น จะเที่ยวขอในร้าน
ก็ไม่ได้ จะเที่ยวขอจากผู้มีโชติภาสก็ไม่ได้ แม้ผู้ที่เป็นญาติ
มิได้เป็นญาติแต่ได้ปวารณาไว้ ก็ไม่ยินดีไปขอ ฉะนั้นจึงต้องเที่ยวไปเก็บผ้า
ที่เขาทิ้งไว้ในป่าช้า ในป่าข้าง ผ้าเก่าหรือผ้าเบ็ดขนสิ่งปฏิกูลต่าง ๆ ที่เขาทิ้ง
ต่าง ๆ บาง นำมาซักฟอกตัดทำเป็นจีวร ผ้านดังกล่าวนี้แหละเรียกว่า ผ้าบังสกุล
ผ้าผืนเล็กหรือเบ็ดขนเปรอะฝุ่น เป็นผ้าที่ไม่มีใครเขาปรารถนาและทิ้งแล้ว
พระพุทธเจ้าเองในบางคราวก็ได้ทรงเก็บผ้าห่อศพมาทำจีวรทรง อันท่าน
จึงสรรเสริญว่าเป็นจีวรมหาบังสกุล (เคยเกิดธรรมเนียมใช้ผ้าทอดปากหีบศพ
ที่พระมาชัก เรียกว่าชักมหาบังสกุล), และในชั้นแรก ยังมีได้ทรงอนุญาต

จวรทให้ตัดทำเป็นชนนท เป็นระเบียบเดียวกัน ฉะนั้น เมื่อภิกษุเที่ยวแสวงหาได้
 มาด้วยวิธีดังกล่าวมาแล้ว ถ้าเป็นผ้าผืนใหญ่พอทำเป็นจวรได้ ก็คงชักย้อมใช้ได้
 ด้วย ไม่ต้องคอยตัดให้เป็นชิ้น ๆ ก่อน ถ้าเป็นผ้าผืนเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็คงนำมา
 ประติดปะต่อกันตามแต่จะเป็นผืนเข้าได้อย่างไร (พึงทราบว่า ในครั้งนั้นผ้าหา
 และภิกษุต้องทำจวรใช้กันเอง ไม่สะดวกสบายเหมือนอย่างเวลานี้), ต่อมา
 ทรงอนุญาตแบบตัดจวรชนนท (แบบที่ใช้ตั้งตัวตลอดมาจนถึงทุกวันนี้) เมื่อ
 นำมาแล้ว จะผืนใหญ่เล็กอย่างไรก็ตาม ก็คงตัดเย็บให้ถูกแบบ การทำจวร
 เกิดเป็นการใหญ่ขึ้น เพราะเป็นการทำยาก ต้องมีแม่สังฆาสำหรับช่างผ้าเย็บ และ
 ภิกษุต้องช่วยกันทำโดยพร้อมเพรียงกันจึงจะเสร็จได้เร็วและเรียบร้อย จึงเกิด
 ธรรมเนียมว่า เมื่อภิกษุรูปหนึ่งจะทำจวร พวกภิกษุก็มาช่วยกันเป็นการใหญ่
 เหมือนอย่างธรรมเนียมบอกแซกช่วยกันทำการบางอย่างในชนบท ในเมืองไทยเรา,
 การทำจวรดังกล่าวนี้ มีคำพิเศษเรียกว่า กฐิน ~~การ~~ ^{การ} แปลว่าการกวาดกฐิน หรือ
 การทอดกฐิน (การทอดคือปูทอด) กฐิน คือ แม่สังฆาสำหรับช่างผ้าเย็บดังกล่าว
 กวาดกฐิน ก็คือการปูทอดแม่สังฆาดังเพื่อเย็บ ฉะนั้น เมื่อพูดว่า กฐินตุถาร หรือ
 กวาดกฐิน ทอดกฐิน ก็เป็นที่ทราบกันว่าทำจวร และเมื่อพวกภิกษุทราบว่า จะ
 การทอดกฐินกันที่กุฏิวิหารของภิกษุรูปใด ก็พากันไปช่วยกันทำจนแล้วเสร็จ,
 การทอดกฐินจึงเกิดเป็นการแสดงสามัคคีชนนทอย่างหนึ่ง ดังมีเรื่องเล่าในอรรถกถา
 สมมติว่า พระอนุรุทธเถระได้ทอดกฐิน คือทำจวรของท่านด้วยผ้าบังสุกุลที่ท่าน
 ได้มาจากป่า พระพุทธเจ้า พระอัครสาวก และพระสาวกอื่น ๆ อีกเป็นอันมาก
 ไปช่วยทำโดยพร้อมเพรียงกัน และชาวบ้านเมื่อได้ทราบ ก็ได้จัดอาหารไปเลี้ยง
 เป็นการใหญ่ และตามเค้าเรื่องต้นนิชฐานว่าทำได้เสร็จในวันเดียว, ตามที่เล่า
 แล้วนั้น พงทราบว่ามีคำที่ทอดกฐินแต่เดิม มีความหมายตรง ๆ ว่า การปูทอด
 แม่สังฆาดังเพื่อเย็บจวร คือการทำจวร เป็นกิจของพวกภิกษุ เพราะต้องทำมานั่ง
 ใช้กันเอง ยังไม่หมายถึงการทอดกฐินที่เป็นกิจของชาวบ้านดังจะกล่าวต่อไป.

ได้กล่าวมาแล้วว่า ในชั้นแรกพวกภิกษุพอใจใช้ผ้าบังสุกุล ฉะนั้น จึงไม่
 พยายามพอใจผ้าทนมผู้ถวาย ที่เรียกว่าคหบดีจวร ทั้งยังไม่มีพระพุทธานุญาตด้วย,
 ต่อมาได้มีพระพุทธานุญาตให้รับคหบดีจวรได้ ตามคำขอของหมอชวกโกมารภักดิ์
 และตรัสว่า “เราสรรเสริญความพอใจด้วยผ้าตามมีตามได้” และว่า “เรา
 สรรเสริญความพอใจด้วยผ้าทั้ง ๒ อย่าง” คือทรงอนุญาตผ้าบังสุกุลและผ้า
 คหบดีจวรทั้ง ๒ อย่าง ใครยินดีพอใจจะรับชนิดไหน ก็ยินดีรับได้, พวกภิกษุ
 จึงเริ่มรับผ้าที่เขาถวาย ส่วนพวกที่ยังยึดใช้แต่ผ้าบังสุกุล (อันต่อมาจัดเป็น
 วัตถุควรอย่างหนึ่ง) ก็ยังมออยู่ แต่ทั้ง ๒ ฝ่าย ก็ไม่ยกตนข่มท่านแก่กันและกัน
 เพราะได้มีพระพุทธานุญาตไว้สำหรับสรเสริญไว้ทั้ง ๒ อย่าง เป็นการบ่งกันหรือห้ามไว้
 โดยปริยายแล้ว.

การแต่ดวงหาผ้าทาจวรดังที่กล่าวมานั้น ได้มีธรรมเนียมในพระวินัยกำหนด
 เดือนท้ายฤดูฝนให้เป็นจวรภาคโดยภาคสำหรับทำจวร และในจวรภาคนี้ ก็มักกำหนด
 ไม่ต้องปฏิบัติพระวินัยบางข้อ ในตอนนั้น ควรจะแทรกอธิบายว่า ธรรมเนียมของ
 พระพุทธเจ้าและพระพุทธรูปต่างกเมื่อฝนฤดูฝนแล้ว ก็เที่ยวจาริกไปประกาศพระคำสอน
 ในคามนคมนชนบทนั้น ๆ, ต่อมา เมื่อมั่งงาว่าฝน เมื่อกจะทรงพาภิกษุสงฆ์เที่ยว
 จาริกไป ก็โปรดให้ภิกษุเหตออยู่ประจำ นนาจะเป็นคณธรรมนิยมภิกษุอยู่
 ประจำวัดจนถึงทุกวันนี้, เมื่อจาริกไปถึงฤดูฝน ก็หยุดจำพรรษาในที่ใดที่หนึ่ง
 ออกกลับมาจำพรรษาในที่เก่า, กำหนดกาตจำพรรษานาน ๓ เดือนนับแต่ต้นฤดูฝน
 ไป (ตรงกับแรม ๓ ค่ำ เดือน ๘) เมื่อออกพรรษาแล้ว จึงเหตอฤดูฝนอีก ๓ เดือน
 ตรงกับตั้งแต่แรม ๓ ค่ำ เดือน ๑๑ จนถึงกลางเดือน ๑๒), ๓ เดือนท้ายนี้แหละ
 ทรงอนุญาตให้เป็นจวรภาค.

ภายในจวรภาคดังกล่าวมานี้ ทรงอนุญาตให้พระภิกษุสงฆ์จำพรรษาแล้ว
 ภายหลังรวมตั้งแต่ ๕ รูปขึ้นไป รับผ้ากฐินทนมผู้ถวายในที่นั้นได้ ธรรมเนียมถวาย
 กฐินจึงได้เกิดมีขึ้นสืบต่อกันมาจนถึงทุกวันนี้. และใครเป็นผู้ถวายผ้ากฐินเป็นคน

ยังไม่พบที่แสดงไว้ แต่ผู้ถวายคหบดีจวรเป็นคนแรก ก็คือหมอชวกโกมารภักดิ์
 มาแต่มาแล้ว, ผ้ากฐินก็จัดเป็นคหบดีจวร, ฉะนั้น ในคราวทรงอนุญาตให้รับ
 คหบดีจวร (จวรหมายความว่าผ้า เดิมทีเดียว เขาคงถวายเป็นผืน ๆ ยัง
 ได้ทำเป็นจวรตามแบบของภิกษุ เมื่อภิกษุรับมาแล้วก็ตัดเอง), จะทรง
 ปรากฏาเจียยภิกษุ ผู้รับเดินทางมาเฝ้า เมื่อพอออกพรรษาแล้ว จึงทรงอนุญาต
 ให้รับผ้ากฐิน ก็น่าเป็นไปได้ เพราะเมื่อออกพรรษาแล้ว ผู้ภิกษุรับคหบดีจวรต้องเดินทาง
 ไปในทอน จะมัวเที่ยวแสวงหาผ้าบังสัถยอยู่ ก็ไปไม่ได้ ถ้าจะไป ก็ต้องทงการ
 ทยวแสวงหาผ้า และจวรภาคกมกกำหนดเพียงเดือนเดียว ฉะนั้น เมื่อทรงอนุญาต
 ให้รับผ้ากฐินอันจัดเป็นคหบดีจวรได้ และต้องทำให้เสร็จในวันเดียว ทงเมื่อได้
 ปรากฏกฐินแล้ว จวรภาคก็เดือนออกไปอีก ๔ เดือน จึงเป็นโอกาสให้ภิกษุผู้
 ปรากฏพรรษาแล้วอาจได้เข้ามาเบียดหนุนสุดเก่าโดยรวดเร็ว หรือได้อาณัติงตั้งจวรภาค
 ออกไปอีกเป็นต้น เป็นอันอาจเดินทางไปจากที่จำพรรษาได้โดยเร็วโดยสะดวก
 มตองพระวาทะวงในเรื่องคองหาผ้าและเวดาท่าผ้า (แต่ภิกษุป่าเจียยกะเหต่านนคอง
 ใช้ผู้รับกฐินเป็นหมู่แรก เพราะได้เดินทางมาแล้ว), ผู้เป็นต้นถวายคหบดีจวร
 หนึ่งเบ็ดเตล็ดอีกหลายอย่าง ก็คองนางวิสาชา มหาอุบาสิกา.

ทำไมจึงเรียกว่าผ้ากฐิน? ต้นนิษฐานได้ตามเรื่องที่เล่ามาข้างต้นแล้วว่า
 เพราะเป็นผ้าที่จต้องตัดเย็บทแม่สังคังสำหรับเย็บน่นเอง ถวายผ้ากฐิน ก็คือถวายผ้า
 สำหรับพระภิกษุสังฆ จกได้นำไปตัดเย็บทแม่สังคังน่น กต่างน่น ๆ ว่าผ้าสำหรับทำ
 จวร ฉะนั้น เมื่อพระภิกษุสังฆรับผ้ากฐิน และยกให้แก่ภิกษุรูปใดรูปหนึ่งตาม
 ระเบียบแล้ว ก็ต้องช่วยกันกราดหรือทอดกฐิน คือปูทอดหรือกางไม้สังคังออก
 ด้วยกันตัดเย็บข้อม หมายความว่าช่วยกันทำให้สำเร็จในวันนั้น การถวายผ้ากฐิน
 พดอยเรียกว่าการทอดกฐินไปด้วย, ในบคิน แม้มิได้ใช้กฐินคือไม้สังคัง และมี
 กบ้านไปช่วยพระทำจวรด้วย แต่กคงใช้คำเรียกว่าผ้ากฐินด้วยความหมายว่าผ้า
 ไม้สังคังจวร คือเพื่อทำจวร อันเป็นความหมายอย่างเดียวกัน, (คำหนึ่งว่า

ผ้ากฐินเป็นผ้าย้อมได้ทำให้เป็นจีวรตามแบบของภิกษุ), และเมื่อได้ช่วยกันทำจีวร
เสร็จ ภิกษุผู้ที่ตั้งฆ้องมอผ้าให้ได้อธิษฐานเป็นผ้าครองเปิดขนผ้าเก่าแล้ว ขอให้ตั้งฆ้อง
ฆ้องอนุโมทนา เมื่อตั้งฆ้องปวงอนุโมทนาแล้ว ก็เป็นอันชื่อว่าได้กราบทูล กฐิน คือ
ปทอดไม้สะดึงทำจีวรทวงกันหมด และความจริงก็ได้ช่วยกันทำทั้งหมด, เมื่อได้กราบทูล
กฐินแล้ว ก็ควรให้ขยายเขตต์จีวรภาค ๓ เดือนนั้น ออกไปอีก ๔ เดือน ตัดออก
ภาคหนึ่ง จีรววมจีวรภาค ๕ เดือน ในระหว่างจีวรภาคนี้ เมื่อภิกษุยังอยู่ในอาวาส
หรือไปทอน แต่ยังคงคิดว่าจะกลับหรือยังหวังว่าจะทำจีวรอยู่ ก็ยังชื่อว่าได้กางไม้สะดึง
รอไว้อยู่ เพราะยังจะทำจีวรเปิดขนชุดเก่า ต่อเมื่อหัดกไปไม่คิดกลับ หรือสิ้นหวัง
ทำจีวร ก็ชื่อว่าเก็บถอดไม้สะดึงสำหรับอาวาสนั้นทันทีนั้น อันเรียกตามโวหาร
ในพระวินัยว่า “กฐินุทธาร กฐินเตาะ.” นเป็นเพียงคำเรียกเพอหมายความดัง
กล่าวเท่านั้น.

อนึ่ง ผ้ากฐินนั้น ในทางวินัย ย่อมได้แก่ภิกษุรูปเดียวเท่านั้น ภิกษุอื่น ๆ
ยังไม่ได้เพราะตัวผ้ากฐินย้อมผืนเดียว (แต่ในบัดนี้ ผู้ทอดกฐินมักจะจัดผ้าไตรหรือ
จีวรผืนใดผืนหนึ่ง สำหรับถวายเป็นผ้าบริวารกฐินแก่พระภิกษุผู้ครองกฐิน และ
สำหรับถวายพระภิกษุผู้งดกรรมวาจา หรือตัดอดถึงพระภิกษุผู้รับกฐินทั้งหมด
ด้วย ตามก่าตั้ง), ผู้มัครททาจึงจัดผ้าไปถวาย แต่ถ้าจะนำไปถวายตรง ๆ เป็น
หีบจีวร ภิกษุที่ถือไชมาบังด้กุดเป็นวัตร ก็จักไม่รับ จึงนำไปทอดทิ้งไว้ตาม
มทุมพุ่มไม้ในป่า ทำให้เป็นผ้าบังด้กุด เหมือนดังที่เดามาข้างตน ในที่ที่คาด
ภิกษุจะผ่านมาพบ เพื่อดำภิกษุผู้ถือผ้าบังด้กุด ก็จักชักไปใช้ได้ และภิกษุผู้มิได้ถือ
ก็เห็นว่าเป็นผ้าไม่มเจ้าของ ก็จักชักไปใช้ได้เหมือนกัน เป็นอันเป็นประโยชน์แก่
ภิกษุทุกฝ่าย ผ้าเช่นนั้น จึงเรียกว่าผ้าป่า มีเรื่องเล่าในอรรถกถาธรรมบทว่า พระ
พุทธทศเทยวหาผ้าบังด้กุดเพื่อทำจีวร นางเทพธิดาองค์หนึ่งปรารถนาจะถวายผ้า
ป่าท่าน แต่คิดว่าจะถวายตรง ๆ ท่านคงไม่รับ จึงนำผ้าไปซ่อนไว้ในกองหยากเยื่อ
ข้างหนึ่ง ทำชายข้างหนึ่งให้แฉบออกมา พระเถระเทยวหาไปพบเขาจึงดึงออกมา

สำคัญว่าเป็นผ้าบังสุกุล ก็นำไปทำจวรดังเดามาข้างตน นกคอกผ้าบ้านตนเอง และ
ผ้าป่ากคอกผ้าบังสุกุล หรือผ้าที่ทำให้เป็นผ้าบังสุกุล.

การทอดผ้าป่ากนิยมทอดในจวรภาณนแหต๊ะ เพื่อให้ภิกษุได้นำไปทำจวร
เป็ดยนผ้าชุดเก่าให้ทนกาตเวตาตามพระพุทธานุญาต.

บดิน ผ้าหางาย จวรพระภิกษุกกถายเป็นต้นคาทเขาทำจำหน่ายทั่วไป
ความจำเป็นที่จะตองทำจวรใช้เองก็เกือบไม่มี ถึงเช่นนั้น ธรรมเนียมการถวายผ้า
กฐินก็ยังนิยมอยู่เป็นอนมาก ถือว่าเป็นกาตทานพิเศษ เพราะบหนึ่งทอดในวัดหนึ่ง
ได้เพียงครั้งเดียว และพระสงฆ์ในวัดนั้น ๆ ก็รับได้บ้ดะครั้ง จึงได้เตรียมกัน
เป็นการใหญ่ ทงบอกมิตรญาติให้รวมการกศถกันบ้าง วมไปทอดกันบ้าง นับว่า
เป็นมหากศถล้ำมคคของมทอดหรือคณะมทอดในชวบบันน.

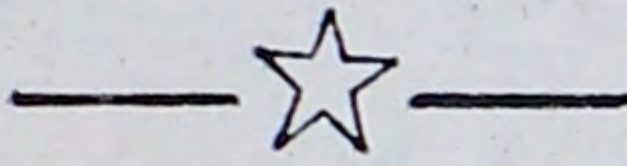
อนง เมอคานงถึงธรรมเนียมถวายผ้ากฐินตามพระวณยดังกถาวข้างตน ก็
ควรรักษาธรรมเนียมตามพระวณย เพอมีให้เป็นเพียงกรยาถวายกฐินเท่านั้น แต่ให้
ดำเรัจเป็นกฐินศถารกิกโดยแท้จริง ทงเป็นการรักษาธรรมเนียมเดิมไว้ด้วย เมื่อ
เป็นเช่นนั้น ทอดกฐินคราวหนึ่งก็เหมือนกดับไปสู่สมัยพุททกาตกันคราวหนึ่ง. เหตุที่
ผ้ากฐินมีผนเดียว ได้แก่ภิกษุรูปเดียว เพราะจะตองทำให้เสร็จในวณนนั้น ถ้าทัวไป
ก็คงไม่อาจทำ.

ลัวนการทอดผ้าป่า บางทเมื่อไปทอดกฐิน ก็นำผ้าป่าไปทอด ณ วัดต่าง ๆ
ผะลัมไปด้วยกัน บางทก็ไปทอดโดยเอกเทศ และมักนำไปทอดในวัดพร้อมทั้งผตไม้
อาหารและสิ่งต่าง ๆ ตามแต่จะจัดผะลัมเข้า พาดผ้าไว้ทงไม้ทเกิดอยู่ในวัดนั้น ๆ
เองบ้าง จดหากงไม้ไปเองบ้าง วางไว้ในที่ใดทหนึ่งบ้าง แต่กคงไม่ถวายด้วยมือ
แต่ตงเหมือนนำไปทงไว้ จึงรักษาเคาผ้าบังสุกุลอยู่บ้าง นับว่าพอใช้ได้ตาม
ธรรมเนียมเดิม แต่ทถวายด้วยมือ หรือกถาวคากถาย ก็กถายเป็นผ้าคหบตจวร
ไป หาเป็นผ้าป่าหรือผ้าททอดทงไว้ทำนองผ้าบังสุกุลไม่, แต่กคงดำเรัจประโยชน์
เป็นทานมยบุญกรยาสำหรับมถวาย และดำเรัจประโยชน์แก่พระภิกษุมมได้กถา
บังสุกุลเป็นวตฺรได้เหมือนกัน.

บวรบรรณนิเวศ

อนุสรณ์

วันห้องสมุดวัดบวรนิเวศวิหาร

๑๒ กรกฎาคม ๒๔๕๕

ห้องสมุด

โดย

พระโตณคณาภรณ์

เมื่อเดินจากเขตปุษยสถานแห่งวัดบวรนิเวศวิหาร
มาตามถนนกลางวัด ข้ามสะพานข้ามคอกเตงมาแต่จก
ถึงตึกใหญ่สามหลัง คือ ทางด้านซ้ายมือ หรือทาง
ด้านทิศเหนือ มีตึกใหญ่สองหลัง หนึ่งหน้าหากัน
หลังหนึ่งหน้าไปทางทิศตะวันตก ด้านยาวต่อหอ
แถวแห่งพระบรมหย้าออกมา มีชื่อว่าคาน้ำทรงพรต
ออกหลังหนึ่งอยู่ตรงกันข้าม หนึ่งหน้ามาทางทิศตะวันออก
ออก มีชื่อว่าหอศีลจรรยา, ตึกสองหลัง หนึ่ง
เกาห้อง หนึ่งเป็นสามห้อง มีเฉลียงหน้า ล้วนทาง
ด้านขวามือหรือทางด้านทิศใต้ มีตึกใหญ่โบราณหลัง
หนึ่ง เรียกว่าคาน้ำต่าง (น่าจะเขียนเพราะอยู่ทาง

ด้านใต้ของตำหนักเดิมหน้าพระบันหย่า) เป็นตำหนัก
 ใหญ่พนักสองชั้นมดมุข ดันสามมุข ยาวหนึ่งมุข,
 ตกทั้งสามหลังน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า
 เจ้าอยู่หัว โปรดให้สร้างขึ้นใหม่ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๓,
 สำหรับตำหนักกลางแจ้ง โปรดให้สร้างเป็นตำหนัก
 ส้มแดงพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส
 ในสมัยทรงดำรงพระยศเป็นกรมหมื่น ในเวลานั้นสมเด็จพระ
 พระมหาสมณเจ้า กรมพระยาปวเรศวริยาดงกรณ์ ทรง
 ครองวัด ประทับอยู่ ณ ทพระตำหนักเดิมหน้าพระ
 บันหย่า, ในตำนานวัดเล่าว่า เดิมประทับอยู่ที่ตำหนัก
 ถ้าง (ไม่ใช่หลังเดียวกับที่สร้างใหม่นั้น), เมื่อพระ
 บาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงตามผนวชแล้ว ได้
 โปรดให้พระองค์ท่านเสด็จลงมาประทับ ณ พระตำหนัก
 เดิมแล้ว รอดตำหนักถ้างเท่านั้นไปปลูกทวุดริงษ์สุทธา-
 วาส.

เมื่อพนักคู่ตกใหญ่สามหลังตั้งกลางแจ้ง จะเห็นว่า

คำหนักทรงพรต และหอดัศจริงคใหม่ ส่วนคำหนัก
 ต่างคเก่าโบราณ, ^{๒๕} ทงนเพราะคำหนักทรงพรตและห
 ดัศจรนน พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้
 ทรงปฏิสังขรณ์และทรงคคแปลงชใหม่ เพื่อทรง
 อุทิศพระราชกุศลถวายแด่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า
 เจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรม
 พระยาวชิรญาณวโรรส ผู้ทรงเป็นพระอุปัชฌาย์ เมื่อ
 พ. ศ. ๒๔๗๑ ส่วนคำหนักต่างยังมีคมีการปฏิสังขรณ์
 และคคแปลงชใหม่ จึงคเก่าไปตามกาลเวลา, แต่
 กทรงความสำคัญมาตงแต่ตน เพราะเป็นคำหนักที่ประ
 ทบของสมเด็จพระมหาสมณเจ้าในเบองตงคดงกล่าว,
 คอมาเมื่อสมเด็จพระมหาสมณเจ้า ได้เสด็จไปประทับ
 ณ คำหนักเดิมเมื่อทรงคคองวัดแคว คำหนักต่าง
 เป็นห้องสมคส่วนหนึ่งของวัด และของพระองค์ท่าน,
 เพราะชนน ได้มคเก็บคมกรโบถาน พระไตรปิฎก
 และอรรคกถาฎีกา กับปกรณ์ต่าง ๆ เป็นอันมากและ

มตุเก็บหนังสือเล่มต่าง ๆ ทั้งภาษาไทยและภาษาต่าง
 ประเทศอีกมาก, ต่อมาในสมัยปัจจุบัน เมื่อเจ้า
 พระคุณสมเด็จพระสังฆราชในฐานะทรงเป็นนายกกรรม
 การฯ ได้โปรดให้ฟื้นฟูกิจการมหาจุฬาราชวิทยาลัยขึ้น
 เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๖ ก็ได้ใช้ตำแหน่งกลางนบนที่ปฏิบัติงาน
 คือใช้ชนต่างเป็นที่ทำงานกองอำนาจการ ใช้ชนบนบน
 ทตงกองตำรา, ต่อมาเมื่อไม่นานมานี้ ได้ย้าย
 กองอำนาจการขึ้นไปอยู่ชนบน ชนต่างจึงยังว่างอยู่
 เมื่อทางวัดตงห้องสมุดชน ตามคำสั่งประกาศตง
 ลงวันที่ ๑๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๙๗ แล้ว ที่แรกได้
 ใช้ตงตำมคคกรรมทาน ซึ่งเป็นโรงเรียนพระปริยัต
 ธรรม บนตงห้องสมุด ต่อมาได้พิจารณาเห็นว่า
 โรงเรียนพระปริยัตธรรมนั้น มิได้อยู่ในย่านกลางตง
 ห้องสมุดควรจะตงอยู่ในย่านกลาง และชนต่างของ
 ตำหนักกลางนบกยังว่างอยู่ ทั้งอยู่ในย่านกลาง ตมควร
 จะขออนุญาตใช้เป็นที่ตงห้องสมุดของวัดได้ ฉะนั้นด้วย

พระอนุชา เจ้าพระคุณเดิมเจ้าอาวาส และโดย
อนุญาตขานหม้ออำวยการ ห้องสมุดจึงได้ย้ายมาตั้ง
อยู่ ณ ตำหนักต่างชั้นต่างน.

เมื่อเข้าไปในตำหนักต่างชั้นต่าง ชั้นบนทศกึ่งห้อง

สมุดแล้ว มองไปทางทิศใต้ จะเห็นคันทองตั้งอยู่ติด
ผนังตรงกลาง ระหว่างคูใหญ่ทั้งสอง มีพระพุทธรูป

เซียงแสนอนงาม ประดิษฐานอยู่หลังคันทอง, ภายใน
คันทองเบ้นทศกึ่งพระไตรปิฎกฉบับพิเศษ ๔๕ เล่ม ถัด

มามือโต๊ะใหญ่ มีแผ่นเคียวสองโต๊ะ นอกจากหมกมด
หนังสือและสิ่งต่าง ๆ ตั้งเรียงรายอยู่ตามท, ดังเกิดตึก

จะเห็นได้ทศกึ่ง เป็นห้องสมุดเรือนคางขน แต่ด้วยความ
อุปถัมภ์ของ งวด และของมัจฉาศรัทธาทงหลาย

คังมรายตะแคงแจ่งอยู่ในแฉดงกิจการของห้องสมุด
จึงตั้งเบ้นรูปตงชนเคิตตามทเห็นอยู่ ณ บดิน.

เมื่อมองไปที่คันทองที่ประดิษฐานพระพุทธรูปและ
พระไตรปิฎกก็เกิดความรู้สึกว่า คำว่าห้องสมุดนั้น

พระอนุมิตของเจ้าพระคุณสมเด็จพระเจ้าอาวาส และโดย
 อนุญาตของท่านผู้อำนวยการ ห้องสมุดจึงได้ย้ายมาตั้ง
 อยู่ ณ ตำหนักกลางชั้นล่าง.

เมื่อเข้าไปในตำหนักกลางชั้นล่าง ซึ่งเบ้นทตงห้อง
 สมุดแล้ว มองไปทางทิศใต้ จะเห็นคันทองตงอยู่ติด
 ผนังตรงกลาง ระหว่างคูใหญ่ทั้งสอง มีพระพุทธรูป
 เชียงแฉ่นองคังาม ประดิษฐานอยู่หลังคันทอง, ภายใน
 คันทองเบ้นทบรรจุพระไตรปิฎกฉบับพิเศษ ๔๕ เต็ม ถัด
 มามันโตะใหญ่ไม้แผ่นเดียวสองโตะ นอกจากนั้นมต
 ผนังสองแฉ่นองคังาม ๓ คตงเรียงรายอยู่ตามท, ดังเกตคก
 จะเห็นคันทททว่า เบ้นห้องสมุดเรมตงชน แต่คคความ
 อดปถมภของทางวัด และของมมจคคัรททาทงหตาย
 คตงมรายตะเอยคแฉ่นองคังามอยู่ในแฉ่นองคังการของห้องสมุด
 คตงเบ้นทปรำงชนคตตามทเห็นอยู่ ณ บคค.

เมื่อมองไปทคันทองทประคคษฐำนพระพุทธรูปและ
 พระไตรปิฎก กเกิดคความรุดคคชนว่า ค่ำว่าห้องสมุดน

เป็นคำใหม่ อาจทำให้คิดว่า วัดพมห้องสมุดชน
 แต่แท้จริง วัดเดิมห้องสมุดมาตั้งแต่ครั้งสร้างวัด
 คือหอพระไตรปิฎกนั่นเอง, วัดนมหอพระไตรปิฎก
 อยู่ทางด้านทิศตะวันออกของพระเจดีย์ และมีศาลา
 การเปรียญอยู่ทางด้านทิศตะวันตก ด้ร้างสมัยเดียว
 กัน, เมื่อนักถึงหอพระไตรปิฎก นักถึงพระไตร
 ปิฎก แต่นักถึงสังคายนาครั้งที่ ๕ ซึ่งได้จารึกพระไตร
 ปิฎกลงเป็นตัวอักษร ทำที่ตงกาทวปราวพ. ศ. ๔๕๐
 ห้องสมุดของวัดเวรมมชนตั้งแต่สมัยย่น เพราะเมื่อมี
 หนังสือขนกตองมทเก็บเป็นธรรมดา, แต่วก่อนได้
 จารึกอักษรดังกถาว ท่านได้ท่องจำพระไตรปิฎกต่อ ๆ
 กันมา ห้องสมุดหรือหอพระไตรปิฎกจึงอยู่ในความ
 ทรงจำหรือในใจ ดงมคาเรียกว่า หทยมัญชสา แปล
 ว่าตุ คือ หทย หรือห้องสมุดใจ.

คำศัพท์ต่าง ๆ ในโลก ตลอดจนถึงเรื่องราวต่าง ๆ
 เดิมก็คงเก็บอยู่ในห้องสมุดใจของคน ซึ่งฟังจำและ

บอกเล่ากันต่อ ๆ มา จนถึงสมัยไซอักษร จึงได้เกิด
 ห้องสมุดอักษรชน คือหอพระไตรปิฎกหรือห้องสมุด
 ในบัดนี้ เป็นที่รวบรวมและเป็นที่อ่านสรรพหนังสือ.
 อ่านทำไม ? อ่านก็เพื่อเดอกับนี้ๆไว้ในห้องสมุดใจ
 เป็นเครื่องบำรุงปัญญาบำรุงใจ, ห้องสมุดใจ มีมา
 ก่อนที่สุด และคงอยู่ยั่งยืนหลังที่สุด.

นตฺถิ ปญฺญาสมา อาภา
 แสงสว่างเต็มอปัญญาไม่มี.

๐ น่านน้ำฤาหอนกกล้า	กตฺนชด เองแฮ
พฤษชาติหอนหวงผด	ได้พ้อง
จอมเมฆไปห้วงฝน	ภักษได้พ เดียนา
ปราชญ์หอนหวงทรพย์บอง	เข็ดให้เบ้นทาน ฯ

(โลกนิติ)

